

Ondokuzmayıs Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

DİN GÖREVLİSİNİN TOPLUMSAL İMAJINI ETKİLEYEN
FAKTÖRLER (SAMSUN ÖRNEĞİ)

Hazırlayan:
Ömer OZAN

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Hasan DAM

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Samsun, 2013

Ondokuzmayıs Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

DİN GÖREVLİSİNİN TOPLUMSAL İMAJINI ETKİLEYEN
FAKTÖRLER (SAMSUN ÖRNEĞİ)

Hazırlayan:
Ömer OZAN

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Hasan DAM

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Samsun, 2013

KABUL VE ONAY

Ömer Ozan tarafından hazırlanan “*Din Görevlisinin Toplumsal İmajını Etkileyen Faktörler (Samsun Örneği)*” başlıklı bu çalışma 05/ 02/ 2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Çalışması olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof.Dr. Mevlüt KAYA

Üye: Yard.Doç.Dr. Recep GÜN

Üye: Yard.Doç.Dr. Hasan DAM

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../.....

Prof.Dr. Mustafa Zeki TERZİ

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans çalışmasında, proje aşamasından sonuçlanmasına kadarki süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet ettiğimi, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu taahhüt ederim.

...../...../.....

İmza

Öğrencinin Adı-Soyadı

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	ix

GİRİŞ

1. Problem	1
2. Araştırmanın Amaç ve Önemi	3
3. Hipotezler	5
4. Sınırlılıklar	7
5. Temel Kavramlar	7
6. İlgili Yayın ve Araştırmalar	8
7. Yöntem.....	12
7.1 Evren ve Örneklem	12
7.2 Bilgi Toplama Araçları	12
7.3 Verilerin Çözümü ve Yorumlanması	13

BİRİNCİ BÖLÜM

DİN VE TOPLUM

1. Din ve Toplum İlişkisi	14
2. Cami	19
2.1 Tarihte Camilerin Fonksiyonları	20
2.2 Günümüzde Camilerin Fonksiyonları	24

3. Din Görevlisi.....	27
3.1 Din Görevlisinde Bulunması Gereken Özellikler	28
4. Din Görevlisinin Hizmet Alanları ve Toplumla İlişkisi.....	31
4.1 Cami İçi Din Hizmetleri:.....	31
4.2 Cami Dışı Din Hizmetleri:	33

İKİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

1. Ankete Katılanlarla İlgili Genel Bilgiler.....	36
1.1 Yaşlara Göre Dağılım	36
1.2 Cinsiyete Göre Dağılım	36
1.3 Medeni Duruma Göre Dağılım	37
1.4 Eğitim Durumuna Göre Dağılım.....	37
1.5 Mesleki Duruma Göre Dağılım.....	38
1.6 Ekonomik Duruma Göre Dağılım.....	38
1.7 Oturduğu Yerleşim Yerine Göre Dağılım.....	39
1.8 Dindarlık Durumuna Göre Dağılım	39
1.9 Namaz Kılma Durumuna Göre Dağılım	40
1.10 Camide Namaz Kılma Durumuna Göre Dağılım.....	40
2. Din Görevlileri İle İlgili Bulgular	41
2.1 Din Görevlilerinin Mesleki Sorumluluklarını Yerine Getirmesi	41
2.2 Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlilikleri.....	42
2.3 Ankete Katılanların Yaşı ve Din Görevlilerinin Mesleki Yeterliliği	45
2.4 Din Görevlilerinin İmajı.....	46
2.5 Ankete Katılanların Yaşı ve Din Görevlilerinin İmajı.....	47
2.6 Din Görevlilerinin Kılık Kıyafeti	48
2.7 Din Görevlilerinin. Sportif Faaliyetlerle İlgilenmeleri	49
2.8 Din Görevlilerinin Lüks Yaşamaları	50

2.9 Din Görevlilerinin Spor Giyinmesi İle İlgili Görüşleri.....	51
2.10 Ankete Katılanların Yaşı Din Görevlilerinin Spor Giyinmesi	51
2.11 Din Görevlilerinin Cami Dışı Din Hizmetlerinden Ücret Almaları.....	53
2.12 Din Görevlilerinin Görevini Aksatmadan Başka İşlerle Uğraşması	54
2.13 Din Görevlilerinin Dini Gün ve Gecelerde Yaptıkları Etkinlikler.....	55
2.14 Ankete Katılanların Cinsiyeti Dini Gün, Gecelerde Yapılan Etkinlikler..	56
2.15 Ankete Katılanların Yaşı Dini Gün ve Gecelerde Yapılan Etkinlikler	57
2.16 Din Görevlilerinin Hitabet ve Diksiyonları	57
2.17 Din Görevlilerinde Ses ve Makamın Önemi.....	60
2.18 Din Görevlilerinin Güncel Meseleleri Takip Etmesi	61
2.19 Din Görevlilerinin Halkla İlişkileri.....	62
2.20 Din Görevlilerinin Banka Kredisi Kullanması.....	63
2.21 Din Görevlilerinin Sigara İçmesi	65
2.22 Cuma Günü Camilerden Para Toplanması.....	67
2.23 Basın, Yayın Organlarında Olumsuz Din Görevlisi İmajının Halk Üzerindeki Etkisi.....	68
3. Din Görevlisinin İmajını Olumlu Etkileyen Faktörler	69
4. Din Görevlisinin İmajını Olumsuz Etkileyen Faktörler.....	70
5. Din Görevlisinin İmajını Olumlu Etkileyen Olaylar	71
6. Din Görevlisinin İmajını Olumsuz Etkileyen Olaylar	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

1. SONUÇ	83
2. ÖNERİLER	88
KAYNAKÇA.....	91
EKLER.....	94
EK-1	94

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.t.	Adı geçen tez
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
D.İ.B.	Diyanet İşleri Başkanlığı
Ed.	Editör
G.Ü.S.B.E	Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
M.Ü.İ.F.V.	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
M.Ü.S.B.E	Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
O.M.Ü	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
O.M.Ü.S.B.E	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
s.	Sayfa
S.	Sayı
T.D.V.	Türkiye Diyanet Vakfı
T.İ.D.E.F.	Türkiye İlahiyat Tedrisatına Yardım Eden Dernekler Federasyonu
vb.	Ve benzeri
vs.	Ve saire
Yay.	Yayını/ Yayınlar

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Ankete Katılanların Yaşlara Göre Dağılımı	36
Tablo 2: Ankete Katılanların Cinsiyete Göre Dağılım	36
Tablo 3: Ankete Katılanların Medeni Duruma Göre Dağılım	37
Tablo 4: Ankete Katılanların Eğitim Durumuna Göre Dağılım.....	37
Tablo 5: Ankete Katılanların Mesleki Duruma Göre Dağılım.....	38
Tablo 6: Ankete Katılanların Ekonomik Duruma Göre Dağılım.....	38
Tablo 7: Ankete Katılanların Oturduğu Yerleşim Yerine Göre Dağılım.....	39
Tablo 8: Ankete Katılanların Dindarlık Durumuna Göre Dağılım	39
Tablo 9: Ankete Katılanların Namaz Kılma Durumuna Göre Dağılım	40
Tablo 10: Ankete Katılanların Camide Namaz Kılma Durumuna Göre Dağılım.....	40
Tablo 11: Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Mesleki Sorumluluklarını Yerine Getirmeleri ile İlgili Görüşleri	41
Tablo 12: Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlilikleri İle İlgili Görüşleri.....	42
Tablo 13: Ankete Katılanların Yaşı ve Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlilikleri İle İlgili Görüşler.....	45
Tablo 14: Ankete Katılanların Din Görevlilerinin İmajı İle İlgili Görüşleri	46
Tablo 15: Ankete Katılanların Yaşı ve Din Görevlilerinin İmajı İle İlgili Görüşler	47
Tablo 16: Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Kılık Kıyafeti İle İlgili Görüşleri.....	48
Tablo 17: Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Futbol, Voleybol vb. Sportif Faaliyetlerle İlgilenmeleri İle İlgili Görüşleri.....	49
Tablo 18: Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Lüks Yaşaması İle İlgili Görüşleri ..	50
Tablo 19: Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Kot Pantolon Giymesi, Spor Giymesi İle İlgili Görüşleri	51
Tablo 20: Ankete Katılanların Yaşı Din Görevlilerinin Kot Pantolon Giymesi, Spor Giymesi İle İlgili Görüşler	52
Tablo 21: Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Cami Dışı Din Hizmetlerinden Ücret Almaları İle İlgili Görüşleri	53

Tablo 22: Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Görevini Aksatmadan Başka İşlerle Uğraşmaları İle İlgili Görüşleri.....	54
Tablo 23: Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Dini Gün ve Gecelerde Yaptıkları Etkinlikler İle İlgili Görüşleri.....	55
Tablo 24: Ankete Katılanların Cinsiyeti ve Dini Gün ve Gecelerde Yapılan Etkinlikler İle İlgili Görüşleri.....	56
Tablo 25: Ankete Katılanların Yaşı Dini Gün ve Gecelerde Yapılan Etkinlikler İle İlgili Görüşleri.....	57
Tablo 26: Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Hitabet ve Diksiyonları İle İlgili Görüşleri.....	57
Tablo 27: Ankete Katılanların Din Görevlilerinde Ses ve Makamın Önemi İle İlgili Görüşleri.....	60
Tablo 28: Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Güncel Meseleleri Takip Etmesi İle İlgili Görüşleri.....	61
Tablo 29: Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Halkla İlişkileri İle İlgili Görüşleri..	62
Tablo 30: Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Banka Kredisi Kullanması İle İlgili Görüşleri.....	63
Tablo 31: Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Sigara İçmesi İle İlgili Görüşleri.....	65
Tablo 32: Ankete Katılanların Genellikle Cuma Günü Camilerden Para Toplanması İle İlgili Görüşleri.....	67
Tablo 33: Ankete Katılanların Basın, Yayın Organlarında Olumsuz Din Görevlisi İmajı Gördüklerinde Kendilerini Nasıl Etkilediği İle İlgili Görüşleri.....	68

GENEL BİLGİLER

Öğrencinin Adı Soyadı	Ömer Ozan
Anabilim Dalı	Din Eğitimi
Danışmanın Adı	Yrd. Doç. Dr. Hasan Dam
Tezin Adı	Din Görevlisinin Toplumsal İmajını Etkileyen Faktörler (Samsun Örneği)

ÖZ
ET

Ü

İke
miz
de

din hizmetlerinin önemli bir bölümünü imam-hatipler yürütmektedir. Din görevlilerinin toplumsal imajı din hizmetlerinin verimliliğini oldukça etkilemektedir. Bu araştırmanın amacı din görevlilerinin toplumsal imajını etkileyen faktörleri ortaya koymaktır.

Araştırmanın çalışma evrenini Samsun’da bulunan yetişkinler oluşturmaktadır. Bu evrenin içersinden tesadüfî örnekleme yöntemiyle seçilen 380 kişi araştırmanın örneklemidir. Bilgi toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır. Anket sorularında din görevlilerinin değişik tutum ve davranışları örneklem tarafından değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde frekans (%) ve Ki Kare istatistik tekniklerinden yararlanılmıştır.

Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde din görevlilerinin imajını olumlu etkileyen faktörler olarak, davranışlarıyla örnek olması, güzel hitabeti, kılık kıyafetine özen göstermesi, çevresiyle iyi ilişkiler kurması gibi hususlar belirtilmiştir. Olumsuz etkileyen faktörleri ise iki başlıkta toplamak mümkündür: Bunlar din görevlisine yakışmayan olumsuz davranışlar ve din görevlisinin mesleki yetersizliğinden kaynaklanan problemlerdir. Toplumun önünde rehber konumda olan din görevlilerinin halkımızın beklentilerini karşılamaya çalışması din hizmetlerinin verimliliği açısından oldukça önemlidir.

Anahtar Sözcükler: Din Görevlisi, Din Hizmetleri, Din Görevlisinin İmajı

GENERAL INFORMATION

Student's Name and Surname	Ömer Ozan
Department's Name	Religion Education
Name of the Supervisor	Assistant Professor Hasan Dam
Name of the Thesis	Factors Affecting The Image of Religious Officials (Sample of Samsun)

**AB
ST
RA
CT**

T

oday İmam-Khatip conducts an important part of the religious services in our country. The social image of religious officials highly affects the efficiency of religious services. Aim of this research is to investigate factors that affect the social image of religious officials.

The population of the study consists of the adults in Samsun. The sampling of the study consists of 380 people randomly selected from within the population. We used the survey technique to collect information. We evaluated the different attitudes and behaviors of religious officials in the survey questions by the sampling. We used statistical techniques called frequency and Chi Square to analyze the data.

According to results in this study, the positive factors affecting the image of religious officials are as follows: Being a role model, nice oratory, taking care of his clothes, establishing good relations with its surroundings. Negative factors can be grouped under two headings: Negative behaviours unbecoming religious officials, Lack of professionalism of religious officials. Religious officials' effort to meet the societal expectations is very important for the efficiency of religious services.

KEY WORDS: Religious Official, Religious Services, The Image of Religious officials

ÖNSÖZ

İnsan maddi ve manevi yönü olan bir varlıktır. İnsanın varlığını devam ettirebilmesi için hem maddi hem de manevi ihtiyaçlarının en uygun şekilde karşılanması gerekmektedir. Örneğin her insanın yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürme- bilmesi için yemeye, içmeye, barınmaya ihtiyacı vardır. Bunlara insanın maddi ihtiyaçları diyoruz. Yine insanın sevmek, sevilmek, güvenmek, yüce bir varlığa sığınmak, inanmak gibi ihtiyaçları vardır. Bunlar da insanın manevi ihtiyaçlarını oluşturmaktadır. İnsan her iki yöndeki ihtiyaçlarını yeterli düzeyde karşılayabildiği ölçüde mutlu ve huzurlu olur. İnsanoğlu inanma ihtiyacını din duygusuyla karşılamaktadır. Bu duygunun sağlıklı bir şekilde karşılanması için bu alanda insanlara rehberlik yapacak uzman kişilere ihtiyaç vardır.

Ülkemizde din işlerini yürütme görevi Diyanet İşleri Başkanlığına verilmiştir. Başkanlık bu hizmetlerin önemli bir bölümünü oluşturan, cami içi din hizmetlerini imam-hatipler aracılığı ile yürütmektedir. Din görevlisi denildiğinde halkımızın ilk aklına gelen bu gruptur. İmam-hatiplerin etkin bir din hizmeti sunması halkımızın manevi ihtiyaçlarının karşılanmasında, büyük önem arz etmektedir. Şu bir gerçek ki, etkili bir din hizmeti sunabilmek için muhatap olunan kitlenin iyi tanınması, beklentilerinin iyi bilinmesi ve özellikle de din görevlilerinin halkın üzerinde olumlu bir imajının olması büyük önem arz etmektedir. Bu düşünceden hareketle araştırmamızda, toplum din görevlisinden neler bekliyor, hangi davranışlar din görevlisinin imajını olumlu ya da olumsuz etkiliyor tespit etmek istedik.

Araştırma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde; problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, ilgili yayın ve araştırmalar, uygulanacak yöntem ve varsayımlar ele alınmıştır. Birinci bölümde; din toplum ilişkisi, cami ve fonksiyonları, din görevlisinin nitelikleri, din görevlisinin hizmet alanları ve toplumla ilişkisi konuları ele alınmıştır. İkinci bölümde; alan araştırmasından elde edilen bulguların frekans ve karşılaştırma dağılımlarına ilişkin veriler değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde ise araştırmada ortaya çıkan sonuçlar ve bu sonuçlara dayalı öneriler sunulmuştur.

Araştırmanın her aşamasında ilgi, yardım ve desteklerini esirgemeyen, yapıcı eleştirileri ve rehberliği ile yol gösteren danışmanım sayın Yrd. Doç. Dr. Hasan DAM'a ve kendilerinden çok şey öğrendiğim sayın hocalarım Prof. Dr. Mustafa KÖYLÜ'ye, Prof. Dr.

Mevlüt KAYA'ya şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim. Yüksek lisans çalışmamın başından sonuna kadar desteklerini esirgemeyen eşim ve çocuklarıma da sonsuz teşekkür ederim.

Ömer OZAN

Samsun 2013

GİRİŞ

1. Problem

Tarih boyunca değişik tanımlamalar, insanı diğer varlıklardan ayırt ederken; gülen, konuşan, alet yapan, düşünen vb. ifadeler kullanmışlardır. Bu tanımlara eklenen bir başka tanım eğitim alan ve eğitim veren şeklindedir. İnsan yaratılış özelliği olarak bilinçli bir şekilde etkilenmeye, davranış kazanmaya ve davranışlarını değiştirmeye müsaittir.¹ İnsandaki bu davranış değişikliği eğitimle mümkün olabilmektedir. Eğitim ailede başlar ve örgün eğitim kurumları olan okullarda devam eder. Bunların yanında yaygın eğitim kurumları da büyük önem arz etmektedir. Yaygın eğitim kurumlarının başında da camiler gelmektedir. İslam'ın ilk yıllarından itibaren caminin bir eğitim kurumu olarak işlevi ortadadır. Hz. Peygamber Medine'ye hicret edince hemen bir mescit yaptırmış ve onun bir bölümünde insanlara eğitim vermiştir. Bugün gelinen noktada caminin bu eğitim fonksiyonunu etkin bir şekilde yerine getirmesine daha çok ihtiyaç vardır.

İletişim çağı diye adlandırılan asrımızda artık dünya global bir köy haline gelmiş, pek çok şeye bir anda ulaşma imkanı elde edilmiştir. Özellikle sanayi devriminden sonra, iletişim ve ulaşım teknolojisinin hızını arttırarak gelişmesi, farklı örf, adet, din ve kültürlere mensup fert ve toplumları yüz yüze getirmiştir. İletişim çağının bir neticesi olarak etkinliğini arttıran medya karşısında yerel kültürler ortadan kalkmaya başlamış ya da çarpıtılmış, hastalıklı hale gelmiştir. İnsanlık için önemli hizmetler sağlayan iletişim vasıtaları bir zaman sonra kısmen de olsa yanlış bilgilendirme ve ahlâki dejenerasyon işlevi görür olmuşlardır.²

Modern çağla birlikte gittikçe artış eğilimi gösteren ruhi bunalımlar, intihar, yaralama, cinayet, kapkaççılık, dini ve insani değerlere aykırı hal ve hareketler, terör ve global savaş tehlikesi gibi durumlar din ve ahlak eğitimini hem akademik hem de pratik anlamda yaygın bir şekilde yeniden insanlığın gündemine oturtmuş ve elzem hale

¹ Beyza Bilgin & Mualla Selçuk, *Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Gün Yayıncılık, 1997, s. 25.

² Sabri Akpolat, "İletişim Asrında Din Görevlileri", *Din Hizmetlerinde Yöntem ve Verimlilik*, Hayrullah Köken (ed.), Ankara: D.İ.B. Yay., 2006, s. 127.

getirmiştir. Böyle bir dönemde, insanlığın huzur ve mutluluğunu temine yönelik, dini ve ahlâki değerlerin yeryüzünde hâkim kılınarak günümüz şartlarına uygun ve uygulanabilir tarzda yeniden insanlığın hizmetine sunulması hayati bir önem arz etmektedir.³

Ülkemizde din ve ahlak eğitiminin verildiği mekânların başında gelen camilerde görev yapan din görevlilerine insanları zararlı davranışlardan korumada, toplumda yaygınlaşan manevi problemlere çözümler bulmada, camileri birer eğitim merkezine dönüştürmede önemli görevler düşmektedir. Din görevlisinin bu hizmetleri etkili bir şekilde sunabilmesi için öncelikle halkın gözünde olumlu bir imajının olması gerekmektedir. Yine muhatap olduğu kitlenin şartlarını, ihtiyaçlarını, beklentilerini, eğitimi, kültürünü göz önünde bulundurmak etkili bir din hizmeti için büyük önem arz etmektedir. Bu gerçekten hareketle araştırmamızın problemini “Din görevlisinin toplumsal imajını etkileyen faktörler nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır.

Araştırmamızda bu genel problemin incelenmesi için şu sorulara cevap aranacaktır:

- 1-Din görevlileri mesleki sorumluluklarını yeterince yerine getiriyorlar mı?
- 2-Halkımız din görevlilerini mesleki yeterlik açısından nasıl değerlendirmektedir?
- 3-Din görevlisi denilince halkımızın aklında oluşan ilk imaj nasıldır?
- 4-Halkımız din görevlilerini kılık kıyafet açısından nasıl değerlendiriyor?
- 5-Halkımız din görevlilerinin sportif faaliyetlerle ilgilenmesini nasıl değerlendiriyor?
- 6-Halkımız din görevlilerinin lüks bir yaşam sürmesini nasıl değerlendiriyor?
- 7-Halkımız din görevlilerinin spor giyinmesini nasıl değerlendiriyor?
- 8-Din görevlilerinin cami dışı din hizmetlerinden ücret almasını halkımız nasıl değerlendiriliyor?
- 9-Din görevlilerinin görevini aksatmadan başka işlerle uğraşmasını halkımız nasıl değerlendiriyor?
- 10-Din görevlilerinin dini gün ve gecelerde yaptıkları etkinlikleri halkımız nasıl değerlendiriliyor?

³ İhsan Kara, “Din Eğitimi, Din Hizmetleri ve Tasavvuf”, *Diyanet İlmî Dergi*, C.42, S.2, 2006, s. 108.

11-Halkımız din görevlilerini hitabet ve diksiyon açısından nasıl değerlendiriyor?

12-Halkımız din görevlilerini ses ve makam açısından nasıl değerlendiriyor?

13-Halkımıza göre din görevlileri güncel meseleleri takip ediyor mu?

14-Din görevlilerinin halkla ilişkileri nasıldır?

15-Din görevlilerinin banka kredisi kullanmasını halkımız nasıl değerlendirmektedir?

16-Din görevlilerinin sigara kullanmasını halkımız nasıl değerlendirmektedir?

17-Cuma günleri camilerden para toplanmasını halkımız nasıl değerlendirmektedir?

18-Medyada olumsuz din adamı imajı gösterildiğinde, halkımızın din görevlisine bakışı nasıl etkilenmektedir?

Bu sorulara alacağımız cevaplar toplumun beklentilerini ortaya koyarken din görevlilerinin kendilerini değerlendirmelerine fırsat verecektir.

Unutulmamalıdır ki, insanlar eğitimle yetiştirilebilirler, güzel bir ahlaka sahip olabilir, kötülüklerden yanlışlıklardan kurtulabilirler. Yeter ki insana iyi örnekler gösterilerek, kötülüklerin, yanlışlıkların zararları anlatılarak her durumda nasıl hareket edeceğinin yolu gösterilsin, rehberlik yapılsın.⁴

2. Araştırmanın Amaç ve Önemi

Din olgusu insanlık tarihi ile başlamaktadır. Dinden soyutlanmış bir toplum var olmadı ve bundan sonra da var olmayacaktır. Dinler tarihçisi Ernest Renan bu konuda şunları söylemektedir: “Sevdiğimiz her şeyin zevale ermesi akıl, ilim, sanat gibi değerlerin kullanma hürriyetinin yok olması mümkündür. Fakat insandaki din duygusunun silinmesi imkânsızdır”.⁵

İnsan ruh ve bedenden oluşan bir varlıktır. Bedenin maddi ihtiyaçları olduğu gibi ruhunun da manevi ihtiyaçları vardır. İnsanın manevi olarak tatmin olabilmesi, huzur bulabilmesi için ilahi bir varlığa inanma ihtiyacı vardır. Çeşitli hadiseler karşısında

⁴ Halis Ayhan, *Din Eğitimi ve Öğretimi*, 3. Baskı, İstanbul: M.Ü.İ.F.V.Yay., 1997, s. 55.

⁵ Fikret Karaman, “Din Görevlileri ve Sosyal Hayat”, *Diyanet Aylık Dergi*, S.202, Ekim 2007, s. 25.

bunalan, ümitsizliğe düşen, zaman zaman dengesini kaybeden insan ruhuna bir destek, sığınak ve teselli kaynağı arar. İnsanın aradığı bu sığınak ve teselli kaynağı dindir.⁶

Semavi din düzleminde insanlara ilk din hizmetini sunanlar peygamberlerdir. Bütün peygamberler ve özellikle bizim Peygamberimiz bu şerefli hizmeti hayatlarında hakkıyla yapmışlar ve bunu bir emanet olarak varislerine, âlimlere bırakmışlardır.

Bugün gelinen noktada ülkemizde halkın dini ihtiyaçlarını karşılama, halkı dini konularda aydınlatma ve din işlerini yönetme görevi Diyanet İşleri Başkanlığı'na verilmiştir. Başkanlık bu görevi taşrada müftü, vaiz, Kur' an kursu öğretmeni, imam-hatip ve müezzin-kayyımlar aracılığıyla yürütmektedir. Ancak halkın her gün yüz yüze geldiği, beş vakit namazda bulunduğu, halkla iç içe olan daha çok imam-hatiplerdir. Günde beş vakit cemaatiyle buluşan imam-hatiplerin görevi, ibadetlerin en güzel şekilde cemaatle birlik ve beraberlik şuuru içinde yerine getirilmesini sağlamak olduğu gibi başta muhatap olduğu cemaati ve genelde bütün toplumu iman, ibadet ve ahlak açısından en mükemmel şekilde eğitmek ve geliştirmektir. Yani din görevlisi aynı zamanda bir eğitmen, öğretmen, model insandır.

İslam'ın ilk eğitimcisi Hz Peygamberin hayatına baktığımızda daha İslam gelmeden toplumun kendini Muhammed'ül-Emin olarak nitelendirdiğini görmekteyiz. Yine Kur' an da O'nun tebliğ metodu anlatılırken, “sen onlara yumuşak davrandın eğer katı davransaydın etrafından dağılırlardı”⁷ ayeti bize yol göstermektedir.

Hız. Muhammed (s.a.v.) içinden çıktığı toplumda, örnek kişiliği, eylem adamlığı ve etkileyici liderliğiyle, insanlık tarihinde mukayese kabul edilmez bir yere sahiptir. Onun bu kişiliği toplumsal, siyasal, kültürel, hukuki, dini, ekonomik vb. değişmelerin gerçekleşmesinde temel etken olmuştur.⁸ Yine bu konuda Hz Musa (a.s.)'ya yapılan uyarı önem arz eder: “(Ey Musa ve Harun) Firavuna gidin. Çünkü o azmıştır. Ona yumuşak söz söyleyin. Belki öğüt alır yahut korkar.”⁹

⁶ Yümni Sezen, *Sosyoloji Açısından Din*, İstanbul: M.Ü.İ.F.V. Yay., 1985, s. 36.

⁷ Kur'an, 3:159

⁸ Ejder Okumuş, “Hz. Muhammed ve Toplumsal Değişim”, *Diyanet Aylık Dergi*, S.202, Ekim 2007, s.37.

⁹ Kur'an, 20:43-44

Bütün bunlar bir din görevlisinin insanları iyiye güzele yönlendirirken taşıması gereken en temel ilkeleri ortaya koymaktadır. Bir din görevlisinin bilgisi, ahlakı, görevine bağlılığı, tebliğ usulü gibi unsurlar aynı zamanda onun toplum üzerindeki imajını oluşturmaktadır. Olumlu imaja sahip görevliler aynı zamanda toplumun kanaat önderleridir. Bu gerçeği 1990'lı yıllarda yaşanan şu olay ortaya koymaktadır: Erzurum'un bir yerleşim birimine teröristlerce baskın yapılır, Erzurum'a cenazeler gelir. Terör olaylarına karşı oldukça hassas olan Erzurum halkı, asabiyetini dindirmek için bazı kesimlerin yoğun yaşadığı mahallelere baskına kalkışır. O zaman Erzurum valisi olan Oğuz Berberoğlu, yanına toplumun kanaat önderlerini, özellikle de rahmetli Naim Hocayı alır. Galeyan halindeki halkın önüne birlikte geçerek halka din ilkelerinden mesajlar vererek halkı sakinleştirirler. Böylece ne gibi tehlikelere mal olacağı kestirilemeyen olayların da önü alınmış olur.¹⁰ Bu olay kendisini kabul ettirmiş bir din görevlisinin toplum üzerinde ne kadar etkili olabileceğinin en açık göstergesidir. Olumlu imaja sahip görevlilerin halkı eğitmesi, onları iyiye, güzele yönlendirmesi çok daha kolay olacaktır.

Bu gerçeklerden hareketle bu araştırmamızda, din görevlisinin imajını etkileyen unsurlar nelerdir? Halkımız hangi tutum ve davranışları din görevlilerinden beklemekte, hangi davranışları din görevlilerine yakıştırmamaktadır? Tespit etmek istedik. Elde edilen sonuçlar halkın beklentilerini ortaya koyması, din görevlilerine rehberlik yapacak olması ve verilen hizmetlerin etkinliğinin artması açısından büyük önem arz etmektedir.

3. Hipotezler

Hipotezler bilimsel araştırmanın hareket noktasını oluşturmaktadır. Bu nedenle araştırmamız belirli hipotezler esas alınarak hazırlanmıştır. Bu hipotezleri şöyle sıralayabiliriz:

1-Halkımıza göre, din görevlileri mesleki sorumluluklarını yeterince yerine getirememektedir.

¹⁰ Ali Şafak, “ Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Toplumsal Uzlaşya Katkısı”, *Diyanet Aylık Dergi*, S.207, Mart 2008, s. 4.

- 2-Halkımız din görevlilerini mesleki açıdan kısmen yeterli görmektedir.
- 3-Din görevlilerinin toplumdaki imajı genel olarak olumludur.
- 4-Halkımız din görevlilerinin genel olarak kılık kıyafetine özen gösterdiğini düşünmektedir.
- 5-Halkımıza göre, din görevlilerinin sportif faaliyetlerle ilgilenmeleri faydalıdır.
- 6-Din görevlilerinin lüks bir yaşam sürmesini halkımız uygun bulmamaktadır.
- 7-Halkımız din görevlilerinin spor giyinmesini normal karşılamaktadır.
- 8-Din görevlilerinin cami dışı din hizmetlerinden ücret almasını halkımız uygun görmemektedir.
- 9-Din görevlilerinin görevini aksatmadan başka işlerle uğraşmasını halkımız olumsuz görmemektedir.
- 10-Din görevlilerinin dini gün ve gecelerde yaptıkları etkinlikler halkımız tarafından yeterli bulunmamaktadır.
- 11-Halkımız din görevlilerini hitabet ve diksiyon açısından yeterli bulmamaktadır.
- 12-Din görevlilerinde ses ve makamı halkımız önemsemektedir.
- 13-Halkımıza göre, din görevlileri güncel meseleleri takip etmemektedir.
- 14-Din görevlilerinin halkla ilişkileri yeterli düzeyde değildir.
- 15-Din görevlilerinin banka kredisi kullanmasını halkımız uygun görmemektedir.
- 16-Din görevlilerinin sigara kullanmasına halkımız olumsuz bakmaktadır.
- 17-Cuma günü cemaatten sık sık para toplanmasını halkımız uygun bulmamaktadır.
- 18-Din görevlileriyle ilgili basında çıkan olumsuz yayınlar halkımızın da din görevlisine olumsuz bakmasına neden olmaktadır.

4. Sınırlılıklar

Araştırmanın kapsam ve sınırlarını şu şekilde sıralamamız mümkündür:

1- Topluma din hizmeti sunanlar; müftüler, vaizler, Kur'an kursu öğretmenleri, imam-hatip ve müezzinlerdir. Bunların hepsini, birlikte araştırmanın güçlüğü bilinmektedir. Biz bu araştırmamızda din görevlilerinden imam-hatiplerin imajını etkileyen faktörleri ele aldık. Araştırmamız imam-hatipler ile sınırlıdır.

2- Araştırmada ulaşılan sonuçlar, Samsun evreni ve örneklemini oluşturan 380 kişi ile sınırlıdır.

3- Araştırmada elde edilen veriler, ankette sorulan sorularla sınırlıdır.

4- Araştırmadan elde edilen veriler, katılımcıların vermiş oldukları cevapların samimi ve doğru olduğu varsayımıyla sınırlıdır.

5. Temel Kavramlar

Din Görevlisi: Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde çalışan müftü, vaiz, imam hatip, müezzin, vb. halkla dini konularda muhatap olan kişiler.

İmam-Hatip: Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından camilerde namaz kıldırarak ve hutbe okumakla görevlendirilen din görevlisi.

İmaj: Fransızca bir sözcük olan imaj(image), imge anlamındadır. İmge, zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş, hayal. Duyularla alınan bir uyaran söz konusu olmaksızın bilinçte beliren nesne ve olaylar anlamına gelmektedir.¹¹

¹¹Komisyon, *Türkçe Sözlük*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C.1, Ankara: 1988, s.701.

6. İlgili Yayın ve Araştırmalar

Ülkemizde din görevlilerini çeşitli yönleriyle ele alan çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda din görevlilerinin mesleki problemleri, mesleki yeterlilikleri, yaygın din eğitimindeki yerleri ve toplumsal imajı gibi konular ele alınmıştır. Araştırmamız esnasında da istifade ettiğimiz bu değerli çalışmaları şöyle özetleyebiliriz:

1. Mustafa Köylü (1989)¹², “Din Görevlilerinin Mesleki Problemleri” adlı yüksek lisans tezinde, genel olarak din görevlilerinin çoğunluğunun mesleklerinde kendilerini yeterli gördüklerini, çoğunun mesleklerinden memnun olduklarını, herhangi kişisel bir problemleri olmadığını, cemaat ve çevre ile genelde uyum içerisinde olduklarını, meslektaşlarıyla ve idareyle (müftülüklerle) olan ilişkilerinden memnun olduklarını, meslekleriyle ilgili olarak herhangi bir ceza almadıklarını; buna karşılık, din görevlilerinden bir kısmının da, özellikle vaaz etme, İslami bilgiler ve genel kültür açısından yetersiz olduklarını, genellikle müftülük tarafından okunmasını istedikleri hutbeleri cemaatleri açısından pek faydalı bulmadıklarını, yazın çocuk okutmak için açtıkları kurslarda çeşitli problemlerle karşılaştıklarını, müftü ve murakıplar tarafından yapılan denetimleri pek adil ve özellikle yeterli bulmadıklarını, aldıkları maaşın yetersiz olduğunu, bunun sonucu olarak da ya ek bir işle uğraşmak zorunda kaldıklarını veya birtakım dini hizmetlerden para aldıklarını, bunun da toplumda kendilerine önemli ölçüde itibar kaybettirdiğini ve toplumda kendilerinin düşük bir prestije sahip olduklarını ortaya koymuştur.

2. Ramazan Buyrukçu (1991)¹³, “Din Görevlisinin Mesleğini Temsil Etme Gücü” adlı çalışmasında, din görevlilerinin mesleki yeterlilik ve yetersizliklerini, bunların nedenlerini ve bunlarla ilgili problemlerini, din görevlilerinin kendilerinin ve cemaatin görüşlerine dayalı olarak ele alınıp incelenmiştir. Üç yerleşim yeri esas alınarak (Ankara, Antalya, Erzurum) yapılan alan araştırmasında imamların büyük çoğunluğu kendilerini sahip oldukları meslekî formasyonları itibariyle yeterli

¹² Mustafa Köylü, “Din Görevlilerinin Mesleki Problemleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, O.M.Ü.S.B.E., Samsun, 1989.

¹³ Ramazan Buyrukçu, *Din Görevlisinin Mesleğini Temsil Gücü*, Ankara: T.D.V. Yay., 1995.

görmemektedir. Kendilerini yeterli görenlerin oranı ise sadece üçte birlik bir orana sahiptir. Bu konuda cemaate sorulan soru da % 40'lık bir bölüm imamları meslekî olarak yeterli bulmaktadır.

3. Veysel Demir (1991)¹⁴, “Din Görevlilerinin Fonksiyonları ve Sosyo-Kültürel Tesirleri Üzerine Bir Araştırma”. Demir, araştırmasında din görevlilerinin ekseriyetle bu mesleği severek ve kendileri isteyerek değil de, ailelerinin isteği ya da başka bir işe giremediklerinden dolayı seçtiklerini, ilmi açıdan yetersiz olduklarını, din görevlilerinden bazılarının Kur'an-ı Kerim mealini dahi okumadıklarını, özellikle bekâr olan imamların cemaatleriyle iletişim kurmakta güçlük çektiklerini, din görevlilerinden çoğunluğunun maddi açıdan sıkıntı çektiklerini, bunun sonucu olarak da başka işlerle uğraşmak zorunda kaldıklarını, okunan hutbelerin çoğunlukla diyanet tarafından hazırlanan hutbeler olduğunu ve bunların da birçok eleştiriye maruz kaldığını, din görevlilerinin toplumdaki eski saygınlıklarını kaybettiğini ortaya koymuştur.

4. Hamdi Uygun (1992)¹⁵, “Halktaki Din Adamı İmajı ve Din Görevlilerinden Beklentileri” adlı çalışması Ankara ilinin merkez semtleri ile Ordu ilinin Ünye İlçesinden 372 kişiyi kapsamaktadır. Uygun, cemaate uyguladığı anketle, cemaatin din görevlilerini nasıl değerlendirdiğini ve onlardan ne gibi beklentileri olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırmasında halkın din görevlilerinin kendi mesleklerinde yeterli olmaları ve bunun için de onların iyi derecede Arapça bilmeleri ve hafız olmalarını istediklerini, din adamlarının her zaman karamsarlığa sevk eden vaazlardan ziyade bazen de ümit verici, günün ihtiyaç ve şartlarına uygun konularda vaazlara yer vermeleri gerektiğini, dini vazifelerden para almamaları gerektiğini, din görevlilerinin sadece cami cemaatiyle değil, camiye gelmeyen insanlarla da ilişki kurmaları gerektiğini, din adamlarının halktan cami ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sık sık para toplamamaları gerektiğini, din adamlarının söz ve davranış bütünlüğü içerisinde, doğru, dürüst ve samimi olmaları gerektiğini istediklerini ortaya koymuştur.

¹⁴ Veysel Demir, “Din Görevlilerinin Fonksiyonları ve Sosyo-Kültürel Tesirleri Üzerine Bir Araştırma (Bursa Örneği)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 1991.

¹⁵ Hamdi Uygun, “Halktaki Din Adamı İmajı ve Din Görevlilerinden Beklentileri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, O.M.Ü.S.B.E., Samsun, 1992.

5. Mustafa Köylü (1998)¹⁶, “Din Görevlilerinin Mesleki Problemleri (Amasya ve Çorum Alevi-Bektaşî Köyleri Üzerine Bir Araştırma)” adlı çalışmasında, Amasya ve Çorum’un il ve ilçelerine bağlı yarısı Sünni yarısı Alevi köylerde görev yapan 140 imamın mesleki problemlerini incelemiştir. Din görevlilerinin Alevilerle, Alevilerin de din görevlileriyle genelde iyi ilişkiler içinde olduklarını, ancak bazı nedenlerle din görevlilerinin söz konusu köylere pek uyum sağlayamadıklarını, bu uyumsuzluk ve kendilerini rahatsız edici konuların başında Alevilerin sahip oldukları bazı farklı düşünce ve uygulamaların olması, kendilerinin Alevilik ve Bektaşîlik konusunda fazla bilgi sahibi olmamaları, bunun sonucu halkla iyi diyalog kuramama, kalacakları ve görev yapacakları uygun bir ortamın cemaatin olmaması, kendilerine fazla itibar edilmemesi, Alevilik-Sünnilik ayrımı yapılması gibi tespitleri ortaya koymuş ve bu problemlere yönelik çözüm önerilerini sunmuştur.

6. Fahri Kayadibi (2000)¹⁷, “Yaygın Din Eğitiminde Cami ve Görevlileri” adlı çalışmasında, cami ve mescitlerin tarihi gelişimini, fonksiyonlarını, görevlilerin durumlarını, dokümantasyon metoduyla elde edilen bilgilerin ışığında değerlendirmiştir. Cami görevlilerinin camilerde yürüttükleri yaygın din eğitimi faaliyetlerini ele almış ve görevlilerin bu konudaki verimliliklerini, yeterliliklerini ve sorunlarını tespit edip, ortaya koymaya çalışmıştır.

7. Kemalettin Taş (2002)¹⁸, “Türk Halkının Gözüyle Diyanet (İstanbul Örneği)” konulu araştırmasında; kişilerin kendi dindarlık algılarına ve dindarlık ölçeğinden elde edilen veriler doğrultusunda oluşan dindarlık durumuna göre Diyanet İşleri Başkanlığı’na yönelik tutumları değişmektedir. İlginç bulduğumuz; dindarlık düzeyi düşük olan kimseler, dindar kategorisine dâhil olan kişilere göre Diyanet İşleri Başkanlığı’na yönelik daha olumlu tutumlara sahiptirler. Dindarlık düzeyi arttıkça Diyanet İşleri Başkanlığı’na yönelik tutumlar olumsuz yönde, dindarlık düzeyi azaldıkça da Diyanet İşleri Başkanlığı’na yönelik tutumlar olumlu yönde artmaktadır.

¹⁶ Mustafa Köylü, “Alevi Köylerindeki Din Görevlilerinin Mesleki Problemleri (Amasya ve Çorum Örneği)”, Samsun, 1998.

¹⁷ Fahri Kayadibi, *Yaygın Din Eğitiminde Cami ve Görevlileri*, Ankara: D.İ.B Yay., 2000.

¹⁸ Kemalettin Taş, *Türk Halkının Gözüyle Diyanet*, İstanbul: İz Yay., 2002, s.198 (Bkz. Tablo 39-40-41-42)

8. Hasan Dam (2002)¹⁹, “Yetişkinlerin Din Eğitimi” adlı doktora çalışmasında, yetişkin din eğitiminin tanımını, mahiyetini, tarihi gelişimini, yetişkinlik dönemi özelliklerini açıklamıştır. Ayrıca yetişkinlerin büyük bir bölümünün kendilerini dini bilgi açısından yetersiz bulduklarını, din görevlilerini mesleki bakımdan (bilgi, kültür, hitabet, formasyon, halkla ilişkiler, söz davranış uyumu, günün şartlarına göre çözüm üretme) oldukça yetersiz gördüklerini, vaaz ve hutbeleri bilgi açısından yetersiz bulduklarını ortaya koymuştur.

9. Hayrettin Gül (2007)²⁰, “Sosyokültürel Açıdan Din Görevlilerinin Toplumdaki İmajı (Kayseri/Kocasinan Örneği)” adlı yüksek lisans çalışmasında din görevlilerinin toplumdaki imajının büyük oranda olumlu olduğu, toplumun büyük çoğunluğunun din görevlileri ile yüksek oranda sosyal iletişim içinde oldukları görülmektedir. Din görevlilerinin hutbe ve vaaz gibi sözlü anlatımları açısından imajlarının da genel olarak olumludur. Din görevlilerinin toplumsal ilişkiler, sosyokültürel açıdan bulundukları bölgelere uyum sağlamaları yönlerinden de imajlarının olumludur. Örneklem grubunun oturduğu bölge ile din görevlisi imajı ilişkisinde daha homojen yapı gösteren kenar bölgelerde olumlu diyenlerin oranının yüksek olduğu ortaya çıkarken, sosyokültürel ve ekonomik yönlerden daha karmaşık olan kent merkezinde olumluluk oranının azaldığı görülmektedir. Eğitim düzeyi yüksek olan kişilerin eğitim düzeyi daha düşük olan kişilere nazaran din görevlisi imajını daha fazla olumsuz gördükleri ortaya çıkmıştır. Din görevlilerinin toplumda imajının daha iyi olması için en çok ahlak, eğitim ve iletişim özelliklerinin edinilmesini istemektedir.

10. Ahmet Hamdi Karahan (2008)²¹, “Türk Toplumunda İmam İmajı (İstanbul Örneği)” adlı yüksek lisans çalışması öğretmen, doktor ve emniyet mensuplarından oluşan 260 kişiyi kapsamaktadır. Örneklem çöğunluğu Diyanet İşleri Başkanlığı’nın siyasi otoritenin etkisi altında kaldığı görüşündedir. Çöğunluk cami görevlilerinin mesleklerini temsil etme güçlerini yeterli görmektedir. Cami görevlilerinin halkla aralarında kurdukları sosyal münasebetleri, camideki vaaz ve eğitici öğretici faaliyetleri

¹⁹ Hasan Dam, “Yetişkinlerin Din Eğitimi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, O.M.Ü.S.B.E., Samsun, 2002.

²⁰ Hayrettin Gül, “Sosyokültürel Açıdan Din Görevlilerinin Toplumdaki İmajı (Kayseri/Kocasinan Örneği)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, G.Ü.S.B.E., Ankara, 2007.

²¹ Ahmet Hamdi Karahan, “Türk Toplumunda İmam İmajı (İstanbul Örneği)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, M.Ü.S.B.E., İstanbul, 2008.

yarıdan fazla bir oranla yeterli gördükleri ve başarılı buldukları yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Ankete katılanlar, din adamlarının saygınlığının düşmesinin yine kendi bilgi, görgü eksiklikleri, dini tutum ve davranışlarındaki tutarsızlıktan kaynaklandığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Ankete katılanların hemen hemen tamamına yakını din görevlilerinin ilahiyat fakültesi mezunu olması gerektiğini vurgulamıştır.

7. Yöntem

7.1 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Samsun'da bulunan yetişkinler oluşturmaktadır. Ancak bunlar çok geniş bir kitleyi oluşturduğundan halktan çeşitli yaş, cinsiyet, eğitim ve meslek gruplarından tesadüfî yöntemle seçilmiş 380 kişi örneklem olarak alınmıştır.

7.2 Bilgi Toplama Araçları

Araştırmayla ilgili olarak çeşitli veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Öncelikle konuyla ilgili kaynaklar taranarak, konunun teorik kısmı büyük ölçüde literatür incelemesi yoluyla oluşturulmuştur.

Anket soruları, uzman kişilerle görüşülerek ve benzer çalışmalardan yararlanılarak hazırlanmıştır. Öncelikle bir pilot uygulama yapılmış, denekler tarafından iyi anlaşılamayan ya da yanlış anlaşılmalara neden olabilecek durumdaki sorular, bu sahada uzman kişilerin de yardımıyla düzeltilmiş ya da çıkartılmıştır.

Araştırmada bağımlı değişken din görevlilerinin imajını etkileyen faktörler, bağımsız değişkenler ise cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, mesleki durum, ekonomik durumu, yerleşim yeri, kişinin dindarlığı ile ilgili görüşüdür.

Araştırmada kullanılan anketlerin uygulamaları 2011 yılında gerçekleştirilmiştir. Anket formları örnekleme oluşturan kişilere elden teslim edilmiştir. Toplam 420 anket formu basılmıştır. Dağıtılan formlardan 380 adedi tarafımızdan teslim alınmıştır. Çeşitli sebeplerden 40 adet forma ulaşılamamıştır.

7.3 Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Yetişkinlere uygulanan anketlerden elde edilen veriler tasnif edildikten sonra araştırmacı tarafından bilgisayara kodlanmış ve SPSS istatistik programıyla değerlendirilmiştir. Önce ankete katılan deneklere ilişkin bağımsız değişkenler için frekans tabloları düzenlenmiş, daha sonra din görevlilerinin imajını etkileyen faktörler ile ilgili tablolara yer verilmiştir. Anketimize katılanların düşünceleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için Tek Örneklem Kay-Kare Testi kullanılmıştır. Ayrıca karşılaştırma tablolarında bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test etmek amacıyla X^2 (Ki Kare) tekniğinden yararlanılmıştır. Değişkenler arasındaki farkın önem kontrolü için manidarlık düzeyi asgari $p=0,05$ olarak alınmıştır.

Ayrıca açık uçlu sorulara verilen cevaplar tasnif edildikten sonra elde edilen verilerin müstakil ve karşılaştırmalı olarak yorumları yapılmıştır. Ve son olarak ortaya çıkan veriler ışığında sonuçlar ve öneriler belirtilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DİN VE TOPLUM

1. Din ve Toplum İlişkisi

Din ile insan arasında çok sıkı ilişki olduğu herkesin malumudur. İlk insan ve ilk toplumla birlikte dinin de var olduğu genel bir kabuldür. İnsanın yeryüzünde ortaya çıktığından bu yana din fenomeni, insanı ve toplumları çeşitli şekillerde etkilemiştir. Peki dinin fert ve sosyal hayat üzerindeki tesiri niçin bu kadar kuvvetlidir? Çünkü din, insan ruhunun en karanlık noktalarına girerek bir hayat anlayışı, hayat neşesi ve mukavemet gücü verir. Ziya Gökalp' in dediği gibi “İnsan ayağını yere basmadan duramaz, ruhunu da Allah'a dayandırmadan duramaz”.²² Çeşitli hadiseler karşısında bunalan, dengesini kaybeden insan, ruhuna bir destek ve sığınak arar. Bu yüzden dine muhtaçtır. Geçmişe baktığımızda dinsiz hiçbir toplum görülmemiştir. Dinler tarihine ait araştırmalar, milattan 8 bin yıl önce Hint'te ve Mısır'da tek Allah inancının mevcut olduğunu ortaya koymaktadır.²³

Geçmişten günümüze insan ve toplumla iç içe olan dinin insan ve toplum üzerinde görünen görünmeyen, açık ve gizli pek çok işlevi bulunmaktadır.²⁴ Biz bu işlevlerden önemli gördüklerimizi izah etmeye çalışacağız.

a) Zihniyet Kazandırma: Dinlerin en önemli sosyal işlevlerinden biri, inananlarına çeşitli toplumsal durumlarda, değişik toplumsal olaylarda takip edecekleri bir tutum ve tavır kazandırmasıdır. Bu yönüyle din insanlara belirli bir dünya görüşü sağlar. İnsanlar, dinlerin etkisiyle bir zihniyete, dünya görüşüne sahip olurlar. İnananlar dinin kendilerine kazandırdığı zihniyet yapısıyla, sözelimi dünya ve dünyevi olaylara karşı nasıl bir tutum ve eylem içinde olacaklarını belirlerler. Bu bağlamda örneğin bir

²² Yumni Sezen, *Dinin Sosyal Meseleler Üzerindeki Tesirler*, İstanbul: M.Ü.İ.F.Y., s. 112.

²³ Sezen, *a.g.e.*, s. 112.

²⁴ Ejder Okumuş, *Toplumsal Değişme ve Din*, İstanbul: İnsan Yayınları, 2003, s. 68.

inanan, dinin kendisine verdiği zihniyetle dünyaya karşı olumsuz ve edilgen bir tutum içinde olurken bir başkası olumlu tutum ve tavır içinde olabilmektedir.²⁵

Dinden dolayı sosyal hayatın olaylarına karşı takınılan belirli tavır, ekonomiden sanata, ahlâktan hukuka kadar, sosyal olguların bütününi kuşatmıştır. Bir din örneğin faizi yasaklıyorsa, o toplumda ya buna uygun bir tarz ortaya çıkar yahut bu konuda çatışma meydana gelir. Her iki halde de din cemiyette belirli tavırlara yol açmıştır.²⁶ Kısaca din, hayatta karşılaşılan pek çok meseleyle alâkalı hal tarzları, çeşitli hususlar ve problemlerle ilgili bir takım tutum ve davranışlar ihtiva etmektedir.

Dinin çok zengin bir fikir ve sosyal muhtevası vardır. Bu ruhu bütün mensupları paylaşır. Kişiler üzerindeki bu tesir hayatlarını şuurlu veya şuursuz şekilde etkiler. Onları birbirlerine yakınlaştırır. Dini olmayan meselelerde dahi onları belirli müşterek tavırlara götürür. Doğumdan ölüme kadar bütün faaliyetlerinde dinin izlerini görebiliriz. Doğan çocuğa ad koyma, erkek çocuğu sünnet ettirme, evlenme törenleri, işyerini açarken yapılan müşterek dualar, bir inşaata başlarken kurban kesme, belirli gün ve gecelerde yapılan müşterek ibadet ve dualar, ölüm ve ölümden sonra yapılan faaliyetler, her dinde bulunan benzer olaylar, hepsi dini hayatın zengin faaliyetleridir. Farkında olunsun veya olunmasın dini hayata bezenmeyen faaliyet pek azdır.²⁷

b) Bütünleştirme: Hiç şüphesiz toplum belirli bir zaman ve mekânı paylaşan insanların bir araya gelerek oluşturdukları birliktelikten daha öte bir şeydir. İnsanları bir araya getiren, bir arada tutan bir amaç ve bu amaç etrafında bir takım normlar, değerler, inançlar bulunmaktadır. Sosyal bütünleşmeye katkıda bulunan en önemli fenomen ise dindir.²⁸

Din, dağınıklığa, düzensizliğe, çaresizliğe, acze ve ümitsizliğe karşıdır. Dinin orijinalliği yanında, sosyalliğini, işte bu yöndeki tahlilde aramak gerekir. Gelecek ümidi dinden gelir. Coşkunkluk duygularının, huzurun kaynağı dindir. Feragat, fedakârlık,

²⁵ Okumuş, *a.g.e.*, s. 69.

²⁶ Sezen, *a.g.e.*, s. 116.

²⁷ Sezen, *a.g.e.*, s. 115.

²⁸ Okumuş, *a.g.e.*, s. 70.

sabır, çalışma, mücadele, dinden kuvvet alır. Hayatın güçlüklerini tahammülle karşılamak ve yenmek için dindar kendinde daha fazla güç hisseder. Bu sırf ferdi psikolojiye ait bir olay değildir. Sosyal yönü galip olan bu olay olmasaydı, ne savaş yapılabilirdi, ne adalet organizasyonları kuvvet bulabilirdi. Koruyucu, usancı, ümitsizliği kaldırmasıyla, ferdi menfaatleri düzene sokmasıyla, pratik fonksiyonunu icra eden din, birlik şuurunu doğurarak bütüne bağlılık hissini uyandırır. Din, aynı inanışta olanlarda belirli bir dini heyecan yaratır, bir bütünlük oluşturur.²⁹

Din, insanlarda yardımlaşma duygusu kazandırarak insanların birbirine yardım etmelerinde, sıkıntılı zamanlarda, hastalık, depresyon, sel gibi felaketlerde birbirlerine maddi ve manevi yönden destek olmalarında işlev görerek toplumun kaynaşmasına ve bütünleşmesine önemli katkılarda bulunur.

Medeniyetlerin değişmesiyle toplumlardaki ayrılaşma ve farklılaşma da artmaktadır. Özellikle giderek daha da karmaşıklaşan, işbölümü ve uzmanlaşmanın son derece arttığı toplumlarda, toplumun sosyo-kültürel yapısını oluşturan sanat, hukuk, ekonomi, siyaset ve bilim gibi alanlar bir birinden ayrıldıkça toplumda ortaya çıkan ayrılık ve farklılıklar da artmaktadır. Bu ayrılıklar karşısında toplumsal birlik ve bütünleşmenin sağlanmasında “tevhit” yani birlik inancı en mükemmel ve ideal sosyal kaynaşma ve bütünleşme prensibidir. Yüce dinimiz İslam’a baktığımızda, İslam’ın iki temel kaynağı olan Kur’an-ı Kerim ve hadislerde bu birliği emreden ayet ve hadisler sayılamayacak kadar çoktur.³⁰

Örneğin Kur’an-ı Kerim’de pek çok ayette “Ey iman edenler!” diye hitap edilmektedir. Yine Kur’an-ı Kerim’de “Hepiniz Allahın ipine sımsıkı sarılın ve ayrılığa düşmeyin”³¹ ayeti toplumun bütün kesim ve tabakalarını bütünleşmeye çağırılmaktadır. Aynı şekilde İslam dini, “Müminler kardeşler”³² diyerek din kardeşliği ilkesiyle alt-üst, kadın-erkek, yaşlı-genç, zengin-fakir, amir-memur, köylü-şehirli, siyah-beyaz vs. gibi her türlü sosyal farklılıkları eritip kaynaştırmakta bir tek Allah’a kulluk inancı etrafında

²⁹ Sezen, *a.g.e.*, s. 114.

³⁰ Okumuş, *a.g.e.*, s. 118.

³¹ Kur’an, 3:103

³² Kur’an, 49:10

onları birleştirerek adeta yekvücut kılmaktadır. İslam inancının yanı sıra ibadetlerde toplumsal bütünleşmede önemli roller oynamaktadır. Cemaatle kılınan namazlar, zekât ve sadaka gibi mali ibadetler ve nihayet hac ibadeti, bu birleşme ve bütünleşmenin canlı tablolarıdır. Gerek camide cemaatle kılınan günlük namazlar, gerekse toplu halde kılınan Cuma, teravih ve bayram namazları gibi öteki toplu ibadetler, imamın arkasında ve onun öderliğinde bir tek Allah’a kulluk için saflar halinde bulunan insanlar zengin, fakir, köylü, şehirli, amir, memur gibi her türlü mesleki, sosyo-ekonomik tabaka ve sınıf farklılıkları bir kenara bırakılarak kenetlenmenin, toplumsal kaynaşma ve bütünleşmenin en canlı en güzel örneklerini oluştururlar. Yine hac ibadeti dünyanın neresinden, hangi iklim, etnik gurup, statüden olurlarsa olsun, tüm Müslümanların her türlü sosyal farklılık, imtiyaz ve dünyevi kisveyi bir yana bırakarak, ihrama bürünüp bir tek Allah’a kulluk etmek ve aynı iman heyecanını yaşamak üzere Kâbe’nin etrafında kenetlenişinin ve bütünleşmesinin canlı bir tablosunu oluşturmaktadır.³³

c) Sosyal Kontrol: Sosyal kontrol gücü olarak din sosyal yapıyı korur. Toplumun üye ve aktörlerinin, sosyal ve siyasal düzenin kural ve düzenlemelerinin sınırları dâhilinde hareket etmelerini sağlar. Sosyal kontrol bir yönüyle insanın bilincinde içselleşerek vicdan denen mekanizmayı işleme koyar. Gerçekten kurallar kişinin vicdanında köklü bir yer etmedikçe, dıştan gelen kontrolün pek etkili olması düşünülemez. Dinin, toplumsal hayatta hoş karşılanmayan işlerden uzak tutacak şekilde kişinin bilincini şekillendirebilmesi onun en belirgin, herkesçe arzu edilen ve bilinen en açık etkilerinden ve işlevlerinden biridir.³⁴

d) Kimlik Kazandırma: Dinin etkili işlevlerinden birisi de kimlik kazandırma, bir varlık bilinci kazandırma ve aidiyet bilinci vermesidir. Dini inanç ve uygulamalar, birey ve gruplar için kimlik kalıpları meydana getirir. Dinin bahsettiği kimlik, insanın hayatı anlamlandırmasına, niçin var olduğunu anlamasına ve hayatın hedefini koymasına vesile olur.

Din, kararlı ve sağlam bir kişilik oluşturarak toplumsal ilişkilerin de kişilikli ve bütünlüklü olarak gerçekleşmesinde işlevsel olmaktadır. Din, bu işleviyle bireyin

³³ Ünver Günay, *Din Sosyolojisi Dersleri*, Kayseri: Erciyes Üni. Yay., 1996, ss. 220, 221.

³⁴ Okumuş, *a.g.e.*, s. 74.

kimlik bunalımına düşmesini engelleyici bir güce sahiptir. Din, hem bireyin benliğinin oluşmasında, iç dünyasında barışık olmasında, hem de bireyin topluma adaptasyonunda, toplumla, sosyal norm, değer ve inançlarla sağlıklı ilişkide bulunmasına yardımcı olur.³⁵

e) Kalkınmaya Desteği: Din, yanlış tutumlar istisna edilirse, kalkınmada olumlu bir rol oynar. Şahsiyetli, imanlı, bilgili, ahlâklı, huzurlu insanların bulunduğu toplumda, hele bu insanların başrolü oynadığı toplumlarda kalkınma daha kolay olur. Kalkınmanın tek yönlü olmasının yetmediği, tek yönlü olmasının getirdiği mahzurlar günümüzde tecrübe ile sabittir. Ömür boyu sigorta garantisi ile maddi endişelerden kurtulmuş olmakla, cinsi hayat serbestliği ile çeşitli eğlence ve refah imkânlarıyla, başta İsveç olmak üzere birçok batı ülkesi sıkıntılarla çalkalanabilmektedir. Pek çok batı ülkesinde her türlü suç olayları, uyuşturucu kullanımı artmıştır. Demek ki kalkınmayı sadece maddi istikamette aramayıp, bir mana bütünlüğü içinde mütalaa etmek durumundayız.³⁶ Cemiyetin temelinde daima manevi unsurlar yatmaktadır. Dini yönden ve genel manada manevi yönden kuvvetli cemiyetler, maddi yönden kuvvetli olan cemiyetleri kısa sürede aşabilirler.

Sonuç olarak şu bir gerçek ki hiçbir fikir, felsefe, ideoloji, dinin yerini tutamaz ve onun yaptığı tesiri yapamaz. Her ideoloji fikir safhasında kalır, ferdin sofrasına, yiyip içtiklerine, alışverişine nüfuz edemez. Din ise günlük işlere kadar girerek ferdi kuşatmıştır ve onun kuvvet kaynağı olmuştur.³⁷

³⁵ Okumuş, *a.g.e.*, s. 78.

³⁶ Sezen, *a.g.e.*, s. 116.

³⁷ Sezen, *a.g.e.*, s. 116.

2. Cami

İnsanlık tarihi boyunca çeşitli inançların gereğini yerine getirmek, birlikte ibadet etmek ve dini bir merkez oluşturmak için mabetlere ihtiyaç duyulmuştur. Yahudiler havra ya da sinagogda, Hristiyanlar kilisede ibadet ederken, belirli bir ibadet mekânı tayin etme zorunluluğu bulunmayan Müslümanlar ise, cemaatle namaz kılmak, dini ve sosyal başka amaçlar için cami inşa etmişlerdir.³⁸

Dağınık şeyi toplamak, biriktirmek, birleştirmek, elbise giymek anlamındaki “c-m-a” kökünden türeyen cami, toplayan, bir araya getiren, birleştiren, müellif, mürettip demektir. Dini bir terim olarak ise, toplu ibadet edilen yerlere denir. Kur’ an ve sünnette cami, mescit kavramıyla ifade edilmiş ve mescit; Allah’a secde edilen yer anlamında bir mekân ismidir.³⁹ Namazın başka rükünleri olmasına rağmen ibadet edilen yer, önemine binaen secdeye izafe edilmiştir. Hz. Peygamber secdeyi kulun Allah’a en yakın olduğu an olarak vasıflandırmıştır.⁴⁰

Cami terimi, başlangıçta sadece Cuma namazı kılınan büyük mescitler için kullanılmış olan el mescidü’l cami (cemaati toplayan mescit) tamlamasından kısaltılarak alınmıştır. Ancak halk arasında mahallelerdeki küçük ibadet yerlerine mescit, daha büyük olanlara cami denilmektedir.⁴¹ Mescit denildiğinde daha çok bir işyerinin veya bir mahalle halkının namaz kıldığı, minberi bulunmayan, Cuma namazları kılınmayan küçük yerler akla gelmekte iken, cami denildiğinde Cuma ve bayram namazlarının kılındığı, alan itibari ile mescitten daha büyük olan ibadethaneler akla gelmektedir. Ancak zaman zaman bu iki kavram birbiri yerine de kullanılabilmektedir.⁴²

Ayrıca İslam dünyasında mabedi ifade etmek için “musalla” ve “namazgâh” isimleri de kullanılmıştır. Namaz kılınacak yer demek olan musalla, cenaze namazı kılınan yerler için kullanılmıştır. Namazgâhlar ise Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında

³⁸ Hüseyin Yılmaz, *Camilerin Eğitim Fonksiyonu*, İstanbul: Dem Yay., 2005, Önsöz.

³⁹ Komisyon, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, İsmail Karagöz (ed.), 3.Baskı, Ankara: D.İ.B.Y., 2007, ss. 81-82.

⁴⁰ Müslim, *Salât*, 215

⁴¹ Hanif Burun, “Cami ve Mescitlerimiz”, *Kur’an’dan Öğütler I*, 2. Baskı, Ankara: D.İ. B.Yay., 2010, s. 174.

⁴² Yılmaz, *a.g.e.*, s. 19.

bayram namazlarının kılındığı yerler için kullanılan mekân ismidir. Ayrıca yol boylarındaki üstü açık mescitlere de namazgâh denilmektedir.⁴³

Yüce dinimiz Müslümanların vakit namazlarını birlikte kılmalarını önemsemiş, Cuma ve bayram namazlarının ise cemaatle kılınmasını şart koşturmuştur. Bu nedenle Hz. Peygamberden günümüze Müslümanlar cami yapılmasına ayrı bir önem vermişlerdir.

Osmanlılar döneminde padişahlar tarafından inşa ettirilen büyük camilere “Selâtin Camileri”, vezirler ve diğer devlet ricali tarafından yaptırılan orta büyüklükteki camilere banisinin adına izafeten sadece “cami”, küçük olanlara da “mescit” denilmiştir.⁴⁴

Cami yapmak imanın ve dindarlığın bir göstergesidir. Kur’an-ı Kerim ve sünnette camilerin yapımına, bakımına, temizliğine ve cemaatine çok önem verilmiştir. “Allahın mescitlerini ancak Allah’a ve ahiret gününe iman eden, namaz kılıp, zekât veren ve sadece Allahtan korkan kimselerin imar edeceği”⁴⁵ ifade edilmiştir. Yine Selçuklu sultanı Tuğrul Bey’in “Nereye bir saray yaptırsam da yanına bir cami yaptırmam, Allah’tan utanırım”⁴⁶ sözü Müslüman’ın camiye bakışını ortaya koyması açısından manidardır.

Günümüzde Müslümanların genellikle ibadet edip yaygın din eğitimi hizmeti almakla yetindikleri camiler tarih içinde çok farklı fonksiyonları gerçekleştirmişlerdir. Müesseseler icra ettikleri fonksiyona göre değer kazanır düşüncesinden hareketle burada caminin geçmiş ve günümüzdeki fonksiyonlarına değinmek istiyoruz.

2.1 Tarihte Camilerin Fonksiyonları

İslam’ın ve İslam kültürünün yayılmasında önemli bir yeri bulunan kurumlardan birisi de elbette ki camilerdir. İslam’ın başlangıcında Müslümanlar için

⁴³ Mevlüt Özcan, *Din Görevlisinin El Kitabı*, 14. Baskı, İstanbul: Sabır Yay., 2003, s. 74.

⁴⁴ Özcan, a.g.e., s. 73.

⁴⁵ Kur’an, 129:18

⁴⁶ Hayrettin Öztürk, *Kutlu Doğum Konferansları*, İstanbul: Kilim Matbaacılık., 2006, s. 141.

Kâbe dışında yeni bir ibadet yeri inşa etme ihtiyacı hissedilmedi. Ancak Hz. Muhammed'in peygamberliğini ilanından sonra müşriklerin baskıları arttı ve Müslümanların Kâbe'de ibadet etme imkânı kalmadı. Mekke'deki mevcut şartlar Müslümanların rahatlıkla ibadetlerini yapabilecekleri bir cami inşaatına da imkân vermiyordu. Ancak bazı sahabeler evlerinin bir bölümünü mescit haline getirerek Müslümanların toplu halde ibadet ve eğitim ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmışlardır.⁴⁷

Medine'ye hicretten sonra Hz. Peygamber günlük namazların içinde kılınması ve yine burada İslami öğretim ve eğitimin icra edilmesi için bir binanın yapılmasına karar verir. Bu sebeple bir yer satın alınır ve bu arazi üstüne bir bina inşa edilir. Hz. Peygamber bu inşaatta sadece bir işçi gibi değil, aynı zamanda bir mühendis-mimar gibi de görev yapmıştır. Bu binanın kible yönünün tayin ve tespitini bir pusula veya başka bir alet kullanmadan bizzat Resûlullah yapmıştır.⁴⁸

Bugün Mescidi Nebi olarak adlandırılan bu camide birbirinden ayrı üç kısım bulunuyordu. Bunlar namazın kılınması için büyük bir salon, okul vazifesi görmek için ayrılan bir bölüm (suffa) ve Hz. Peygamberin aile efradı için birkaç ayrı küçük oda. Mescidi Nebi'de bulunan suffa gerçek manada İslam'ın ilk üniversitesi olmuştur.⁴⁹ Burada bizzat Hz. Peygamber dersler veriyordu. Yine okuma yazma sanatını öğretmek, Kur'an okutmak ve öğretmek amacıyla diğer muallimler de kendisine yardımcı oluyordu. Ubade b. Sabit ve Said b. As bu muallimlerden idi.⁵⁰

Medine'de yatıp kalkacak yeri bulunmayanlar için Suffa aynı zamanda bir yurt, yatakhane olarak da kullanılmaktaydı. Burada, İslam'ın temel esaslarını öğrenmek için gelen yabancılar da kalmaktaydı. Zamanla burada okuyan sahabelerin sayısı 400'e kadar ulaşmıştır.⁵¹

⁴⁷ Yılmaz, *a.g.e.*, s. 23.

⁴⁸ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, C.2, Salih Tuğ (çev.), İstanbul: İrfan Yay., 1993, ss. 767-768.

⁴⁹ Hamidullah, *a.g.e.*, s. 768.

⁵⁰ Ziya Kazıcı, *Ana Hatları İle İslam Eğitim Tarihi*, İstanbul: M.Ü.İ.F.Yay., 1995, s. 22.

⁵¹ Hamidullah, *a.g.e.*, s. 769.

Gerek Hz. Peygamber gerek diğer ashop camide oturup etrafında toplanan halkı aydınlatıyorlardı. Hz. Peygamberi dinleyenler işittikleri hadisleri üçer defa tekrarlayarak ezberliyorlardı. Bu toplantılarda ilmin önemi üzerinde duruluyor yine ilk günlerden itibaren halkı iyiliğe teşvik eden kötülükten sakındırmayı amaçlayan konuşmalar yapılıyor.⁵²Bu yönüyle bakıldığında caminin, ibadetin dışında en başta gelen fonksiyonu eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yapıldığı bir mekân olmasıdır.

Medine’de bulunan İslam toplumunun eğitilmesinde, insanların cemaatleşip kaynaşmasında ve insanlar arasında birlik ve beraberliğin sağlanmasında önemli bir unsur olan Mescid-i Nebi, Müslümanlar için bir hidayet kaynağı, sıcak bir yuva ve pek çok etkinliğin gerçekleştirildiği bir merkez olmuştur.

Bir anlamda İslam medeniyetinin başlangıç noktası bu ilk camidir. Mescidi Nebevi hem sosyal hayatın hem de dini hayatın merkezi konumundadır ve dünyadaki bütün camiler ondan bir örnektir. Artık Müslümanlar nereye gitmişlerse hayatlarını inşa için önce bir cami yaptırmışlardır.⁵³

Bu düşüncenin bir sonucu olarak İslam topraklarının genişlemesine paralel mescitler ve camiler çoğalmıştır. Adeta Müslümanların fethettiklere her yere, kurdukları her köy ve kasabaya bir veya birkaç mescit yaptırmaları prensip haline gelmişti. Bu sayede bölgenin İslam idaresinde olduğu ifade edilmiş oluyordu. Hicri ikinci asırda Bağdat’ta otuz bin mescit bulunduğunu ve bunları teker teker saydığını ifade eden Yakubi’yi mübalağa yapmış olarak görmemek gerekir.⁵⁴

Müslümanlar, daha İslam’ın ilk yıllarından itibaren camilerin vazifesini çok geniş tutmuşlardır. Camilerin yalnız ibadet merkezi değil sosyal ve kültürel maksatlarla, idare merkezi, okul, kütüphane, mahkeme salonu, barınak, hastane, askeri cezaevi gibi değişik amaç ve hizmetlerde kullanıldıklarını görmekteyiz.⁵⁵

⁵² Kazıcı, *a.g. e.*, s. 22.

⁵³ Hasan Karaca, *Cami*, Ankara: D.İ.B. Yay., 2010, s. 3.

⁵⁴ Kazıcı *a.g.e.*, s. 23.

⁵⁵ Zeki Başar, *Tarih Boyunca Değişik Hizmetleriyle Camiler*, Ankara: Atatürk Üni. Yay., 1977, s. 61.

İslam dininin tebliğcisi olduğu gibi İslam devletinin de başkanı olan Hz. Peygamber devlet yönetimiyle ilgili meseleleri mescitte görüşüyor kararları burada alıp halka duyuruyordu. Bu gelenek daha sonraki dönemlerde de devam etmiştir.⁵⁶ İslam'da din ve devlet işlerinin aynı kimse üzerinde toplanmış olmasından dolayı camiler aynı zamanda siyasi ve idari çalışmaların da merkezi durumundaydı. Halifeler özellikle hükümet merkezinin minberinden halka hitap etmekteydiler. İllerin camilerinde valilerin durumu halifenin merkezdeki durumunun aynı idi. Esasen vali halka adalet dağıtmak ve namaz kıldırarak görevli idi. Minbere çıkıp hutbe okuyarak göreve başladığını duyurmak adet olmuştu.⁵⁷

Hız. Peygamber diplomatik görüşmeleri de mescitte yapar, yabancı elçileri en güzel elbiselerini giyerek burada kabul ederdi. Onun elçileri kabul ettiğı yer halen “Üstüvanetü'l vüfud” (sefirler sütunu) olarak bilinmektedir.⁵⁸

Camide para toplama işi de yapılmıştır. Örneğın Tebük seferinde Bizans ordusuna karşı 30 bin kişilik ordu hazırlamak gerekiyordu. Bu sebeple Hz. Peygamber camide ashaptan ordunun ihtiyaçları için yardım istemiştir. Bunun üzerine Müslümanlar ellerinden gelen yardımı yapmış, Hz Osman 30 bin dinar, Hz. Ömer servetinin yarısı 10 bin dinar, Hz. Ebu Bekir servetinin tamamını İslam ordusuna bağışlamıştır.⁵⁹ Yine zekât malları camide toplanarak yoksullara buradan dağıtılmakta, ganimet malları camide pay edilmektedir.

Kuzey Afrika'da Müslüman bir devlet kurup Mısır ve diğer yerleri alan Fatımiler zamanında (909-1171) camilerin çoğunlukla mahkeme salonu, okul ve kimi zamanda hastane olarak kullanıldığını görmekteyiz.⁶⁰

⁵⁶ Kasım Şulul, *Son Peygamber Hz. Muhammed(sav)'in Hayatı*, İstanbul: Siyer Yayınları, 2011, s. 270.

⁵⁷ Başar a.g.e., s. 62.

⁵⁸ Şulul, a.g.e., s. 270

⁵⁹ Başar a.g.e., s. 64.

⁶⁰ Başar a.g.e., s. 61.

Yoksullar için Kahire’de ilk hastaneyi yapan İbni Tolun’un aynı zamanda caminin arka kısmına bir eczane yaptırdığı ve Cuma günü tabiplerin hastaları burada muayene ettiği görülmektedir.⁶¹

İslam dünyasının en kudretli devletlerinden birisi olan Osmanlıda ise cami, mahallenin idari merkezi ve imamların karargâhı idi. Halkı toplayan, toplantı yeri manalarına gelen cami sosyal müesseselerin başında gelmekte idi. Cami hem bir ibadet yeri hem de insanların toplu halde bulunduğu mekân olduğu için memleket ve muhitlerine ait işlerin görüşüldüğü önemli bir merkezdi. Bu nedenle cami Osmanlı’da mahallenin odak noktasını teşkil ediyordu.⁶²

Sonuç olarak öyle anlaşıyor ki camilerimizin geçmişine baktığımızda, onların ibadet yeri olmasının yanında çeşitli kültürel ve sosyal hizmetlerde de açık tutulduğunu görmekteyiz.

2.2 Günümüzde Camilerin Fonksiyonları

Kurulduğu günden itibaren Müslümanların hayatında önemli bir yere sahip olan camiler, bugün toplum hayatında meydana gelen bazı değişiklikler nedeni ile bu coşku ve işlevselliğini kısmen kaybetmiştir. Yani caminin fonksiyonlarında azalmalar görülmüştür.⁶³

Bugün Müslümanlar beş vakit namaz, Cuma namazı, bayram namazı gibi ibadetlerini eda etmek için camilere gelmektedirler. Peygamberimiz camide cemaatle ibadet edenleri övmüş ve Müslümanları camide ibadet etmeye teşvik etmiştir. “Kişinin cemaatle kıldığı namaz evinde ve çarşı pazarında işyerinde yalnız kıldığı namazdan yirmi beş derece daha faziletlidir. Şu bir gerçek ki sizden birinizin abdest aldığı anda bunu güzel yapar ve sadece namaz kılmak için mescide giderse, mescide giderken attığı her adım için Allah onun derecesini yükseltir ve bir hatasını siler. Mescide girdiğinde de orada bulunduğu sürece namazda olmuş olur ve melekler kendisi için Allah’ım onu

⁶¹ Başar *a.g.e.*, s. 64.

⁶² Kazıcı *a.g.e.*, s. 24.

⁶³ Yılmaz, *a.g.e.*, Önsöz.

başıyla, Allah'ım ona merhamet et diye dua ederler.”⁶⁴ Başka bir hadis-i şerifte camiye gelmeyenlere sitem ederek “Bazen içimden öyle şeyler geçiriyor, birine benim yerime namaz kıldırmasını emrederim, sonra cemaate katılmayanların yanlarına gidip oradakilerin odun toplamalarını söyleyeyim ve onların evlerini üzerine yıkayım istiyorum.”⁶⁵ Diğer bir hadis-i şerifte cemaatle namazın inanan ve inanamayanlar arasında bir ölçü olduğunu işaret ederek “Münafıklara sabah ve yatsı namazından daha ağır gelen namaz yoktur. Eğer ashabım yatsı ve sabah namazlarının ne kadar çok sevap olduğunu bilselerdi, emekleyerek de olsa mutlaka ona iştirak ederlerdi”⁶⁶ buyurmuşlardır. Bu ve benzeri hadisler Müslümanları camide toplu halde ibadet etmeye teşvik etmekte, camiye gelmeyenleri de ikaz etmektedir.

Camiye gitmek ve namazları topluca cemaat halinde kılmak, Müslümanlar arasındaki kardeşlik bağlarını kuvvetlendiren önemli bir etkidir. Cemaat olmanın hikmeti, Müslümanların birbirlerinden haberdar olması, bilgi alış verişinde bulunarak birbirlerini eğitmeleri, aralarındaki sevgi, saygı ve birliktelik şuurunu güçlendirmeleridir.

Hız. Peygamber ile başlayan camide toplu ibadet ve eğitim geleneği günümüze kadar ulaşan ve bundan sonrada devam edecek olan bir kültürel mirastır. Bu vesile ile cemaat bir birleriyle ve din görevlisiyle kaynaşmakta sosyalleşmenin güzel bir örneği gerçekleşmektedir.

Müslümanların en önemli günlerinden biri olan Cuma günlerinde camilerde hem ibadet yapılmakta hem de yapılan vaazlar ve okunan hutbelerle insanlara dini ve toplumsal konularda bilgiler verilmektedir. Bu şekliyle baktığımızda günümüzde de cami bir ibadet mekânı olmanın yanında yaygın eğitim yapan bir üniversite özelliği de taşımaktadır. Ülkemizde 2010 yılı verilerine göre 81.984 cami bulunmaktadır.⁶⁷ Camiye giden bir mümin yılda 54 hutbe⁶⁸ ve en az bu sayıda vaaz dinlemektedir. Ülkemizde

⁶⁴ Buhari, *Sahihi Buhari Muhtasari Tecridi Sarih*, C.I, Abdullah Feyzi Kocaer (Çev.), Konya: Hüner Yay., 2004, s. 122.

⁶⁵ Buhari, *a.g.e.*, s. 146.

⁶⁶ Buhari, *a.g.e.*, s. 148.

⁶⁷ www.diyamet.gov.tr. İstatistikler (24.03.2012)

⁶⁸ Yılda 52 Cuma hutbesi ve 2'de bayram namazı hutbesi okunmaktadır.

hiçbir kurumun elinde bulunmayan bu imkâna sahip Diyanet İşleri Başkanlığı her hafta milyonlarca Müslüman’a vaaz ve hutbe yoluyla ulaşma imkânı bulmaktadır.⁶⁹ Bu imkân verimli ve güzel bir şekilde değerlendirildiğinde, halkımızın her alanda bilinçlendirilmesi noktasında önemli mesafeler alacağımız kanaatindeyim. Bu sebeple camiler eğitim ve ibadetin birleştiği kutsal mekânlardır. Ayrıca camilerimizde günde beş defa okunan ezanlar dini ve milli bütünlüğümüzün ve bağımsızlığımızın numunesi ve teminatıdır.⁷⁰

Milli Şairimiz Mehmet Akif Ersoy bu gerçeği şu dizelerle ifade ediyor:

“Bu ezanlar ki şahadetleri dinin temeli,
Ebedi yurdumun üstünde benim inlemeli!”

Camilerimizde özlemini çektiğimiz bilgili ve aydın din adamları tarafından İslam dininin itikat, ibadet, ahlak ve hukukuna dair konularda açık bir dille vaaz ve nasihatte bulunulmalı, camilerde çocuklara, gençlere ve kadınlara, toplumun her kesimine yönelik çeşitli dersler, sohbetler ve programlarla cami eğitiminin içeriği zenginleştirilmelidir.

Camilerin fonksiyonlarından söz ederken, burada görev yapan din görevlilerini de göz ardı edemeyiz. Zira bu kutsal mekânın kendisinden beklenen işlevleri yerine getirebilmesi, ancak bilgili, kültürlü, liyakatli, özverili din görevlilerinin çabalarıyla mümkün olacaktır. Bu sebeple ve araştırmamızın da asıl konusunu teşkil ettiği için burada din görevlisi kimdir? İdeal din görevlisi nasıl olmalıdır? Din görevlilerinin hizmet alanları ve toplumla ilişkileri üzerinde duracağız.

⁶⁹ Ramazan Altıntaş, “Cami Odaklı İrşad Hizmetlerinin Niteliği Nasıl Artırabilir?”, *I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, Ankara: D.İ.B. Yay., Kasım 2008, s. 234.

⁷⁰ Burun, *a.g.e.*, s. 175

3. Din Görevlisi

İnsanlık tarihinin her döneminde dini esaslarının halk kitlelerine anlatılması bir ihtiyaç olmuş ve bu ihtiyaç başta peygamberler aracılığı ile karşılanmıştır. Peygamberler kendilerine gelen ilahi emirleri insanlara tebliğ etmişlerdir. Allah'ın insanlara gönderdiği peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed (s.a.v)'dir. Hz. Peygamber hayatı boyunca İslam'ı tebliğ ve imam-hatiplik görevini bizzat kendisi yapmıştır. Ancak Müslümanların sayısının giderek artması, yeni camilerin yapılmasına ve İslam dininin esaslarını öğretecek ve uygulamada rehberlik yapacak başka kişilere de ihtiyaç duyulmasına sebep olmuştur. Hz. Peygamber, yeni Müslümanlara dini öğretmek ve onları Kuran'ın yoluna sevk etmek için sahabenin âlimlerinden, özellikle de Suffa ashabından yardım almıştır.⁷¹

İlk dört halife devrinde de imam- hatiplik hizmetlerini merkezlerdeki büyük camilerde bizzat halifelerin kendileri, diğer şehir merkezlerinde tayin ettikleri valiler veya onların görevlendirdikleri kişiler, mahalle ve köylerde ise, cemaatin veya köylünün seçtikleri liyakatli ve ehliyetli kişiler yürütmüşlerdir.⁷²

Emevilerle birlikte dini ve idari konularda ortaya çıkan pek çok anlaşmazlıklar, siyasi çekişmeler, devletin idari yapısının hükümdarlık olmasına ve toplumda birçok idari ve sosyal problemlerin çıkmasına sebep olmuş dolayısıyla siyasi idare ile dini otoritenin ayrılmasını kolaylaştırmıştır. Bunun sonucu halifeler yalnızca siyasi hükümdar durumuna gelmişler, dini görev ve sorumlulukları tamamen dini otoriteye yani âlimlere bırakmışlardır.⁷³

Abbasiler döneminde ise halifeler her camiye ayrı imamlar tayin etmeye başlamışlardır.⁷⁴ Bu durum diğer İslam ülkeleri de dâhil olmak üzere Osmanlılar zamanında devam etmiştir. Osmanlılarda padişah dini hizmetlerin yönetim ve

⁷¹ Ahmet Çelebi, *İslam'da Eğitim ve Öğretim Tarihi*, Ali Yıldırım (çev.), İstanbul: Damla Yay. 1983, s. 211.

⁷² Buyrukçu, *a.g.e.*, s. 29.

⁷³ Buyrukçu, *a.g.e.*, s. 30.

⁷⁴ Muhammed Hamidullah, *İslam Müesseselerine Giriş*, İ. Süreyya Sırma (çev.), İstanbul: Beyan Yay., 1981, s. 52.

yürütülmesini başlangıçta dini otorite kabul edilen âlimlere, daha sonra da şeyhülislamlara bırakmış veya onların fetva ve mütalaası doğrultusunda yürütmüşlerdir. Osmanlılarda önceleri, dini, adli ve eğitim faaliyetlerini üstlenen müderris, kadı ve müftülerin tertip ve telhisleri vezir-i azamlara ait iken, sonraları bunların tayinleri ile beraber imam-hatiplerin tayinleri Şeyhülislam’a verilmiştir.⁷⁵

Bugün ülkemizde ise İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütme ve halkımızı dini konularda aydınlatma görevi Diyanet İşleri Başkanlığına verilmiştir. Başta imam-hatipler ve müezzin-kayyımlar olmak üzere, vaizden, Kur’an Kursu öğreticisine, hizmetliden, müftüye kadar bütün başkanlık personeli yürütülen din hizmetlerinde etkin rol oynamaktadır. Ancak özellikle imam- hatipler halkımızın beş vakit namazda bir araya geldiği, cami içi ve dışı din hizmetlerinde sıklıkla halkımızla birlikte olan başkanlık personelidir.

İmam-hatipler bu mihrabın ilk sahibi olan, İslam’a insanları ilk tebliğ eden Hz. Muhammed’in (s.a.v) görevini icra etmektedirler. Peygamberimiz her türlü zulmün, haksızlığın hâkim olduğu cahiliye döneminde yaşamış ve bu insanların arasından, Yüce Allah’ın övgüsüne mazhar olmuş, insanlığa örnek olacak Sahabe-i Kiram gibi altın bir nesil yetiştirmiştir.⁷⁶

Bugün bu göreve talip olanlar, öncelikle en olumsuz şartlarda bile en mükemmel sonuçları alan Efendimizin takip ettiği metot ve teknikleri uygulamalıdır. Böyle yapıldığı takdirde Allah’ın izniyle başarılı sonuçlar alınacak ve ideal toplum modeli gerçekleştirilecektir. O halde ideal bir din görevlisi olmak ve ideal bir toplum inşa etmek için hangi özelliklere sahip olmak gerekir kısaca bunlar üzerinde duralım.

3.1 Din Görevlisinde Bulunması Gereken Özellikler

Yüce dinimiz İslam’ı insanlara ilk anlatan Hz. Muhammed (s.a.v) dir. Peygamber Efendimiz kötülüklerin hâkim olduğu bir topluma peygamber olarak

⁷⁵ Buyrukçu, a.g.e., s. 31.

⁷⁶ H. İbrahim Kutlay, “Din Öğretiminde Hz. Peygamber’in Örnekliliği”, *Etkili Din Öğretimi*, Şaban Karaköse (ed.), İstanbul: T.İ.D.E.F. Yay., 2010, s. 335.

gönderildi ve O insanlardaki kötü ahlâkı söküp atmakla kalmadı, insanları ahlâkın en güzeli ile donattı. Onun tebliğinde ilk dikkat çeken hususlar söylediği şeyleri yaşaması ve yaptığı görev karşılığında bir ücret beklememesidir.

Gönüllere girmenin, başkalarına müessir olmanın ve kalplere taht kurmanın ilk şartı, Allah Resulü'nün yaptığı gibi, söylenen her şeyi evvela söyleyenin yaşamasıdır.⁷⁷ Aksi takdirde söylediğimiz şeyler tesir etmeyeceği gibi “Niçin yapmadığınız şeyleri söylüyorsunuz?”⁷⁸ ayetinin de muhatabı olmuş oluruz. Bugün dinimizi insanlara ulaştırmada en önemli problem tebliğden ziyade temsil sorunudur. Yüce dinimizi anlatmaya talip olanlar öncelikle Hz. Peygamber gibi söylediği doğruları kendi hayatlarında yaşayarak örnek olmaya çalışmalıdırlar.

Allah Resulü'nün tebliğindeki diğer bir özellik, Onun bu vazifeye karşılık bir ücret beklememesidir. Böyle davranmak bir peygamber ahlâkıdır.⁷⁹ Kur'an-ı Kerim kimseden bir ücret beklemeyen bu kimselere tabi olmayı emreder⁸⁰. Bugün din görevlileri Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı bir memur olarak görevlerini yapmakta az veya çok bir maaş almaktadırlar. Din görevlileri bunun dışında yaptığı hizmetler için cemaatinden bir ücret beklememeli, böyle bir ücret veya hediye kabul etmemelidirler. Bu tür ücret veya hediyeleri kabul etmek din görevlilerinin imajını olumsuz etkilemekte ve toplum üzerindeki etkinliklerini azaltan hususların başında gelmektedir. Yapılan araştırmalar ve araştırmamız bu gerçeği ortaya koymaktadır. (Bkz. Tablo 21)

Yine sevgili Peygamberimizin tebliğ usulüne baktığımızda, üslubunun çok berrak olduğunu, vücut dilini çok iyi kullandığını, yaklaşımının sevgi dolu olduğunu, kolaylaştırıcı olduğunu, kibirli davranmadığını ve usandırmadığını görmekteyiz.⁸¹

Şu bir gerçek ki din gibi temeli ilahi kaynaklara dayanan bir konuda söz sahibi olmak, halkı aydınlatmak, onların imanlarını takviye etmek, vicdanlarını yıkamak, kısaca onları manevi anlamda imar etmek elbette kolay bir iş değildir. Bundan dolayı bu

⁷⁷ Fethullah Gülen, *İnsanlığın İftihar Tablosu Sonsuz Nur I*, İzmir: Nil Yayınları, 1994, s. 247.

⁷⁸ Kur'an, 61:2

⁷⁹ Gülen a.g.e., s. 248.

⁸⁰ Kur'an 36:21

⁸¹ Kutlay, a.g.e., ss. 341-342.

görevi icra edecek kişilerin her açıdan yetişkin çok yönlü bir kişiliğe sahip olmaları gerekmektedir.

Bir tiyatro eseri düşünelim. Bu yazılan eser sanat ve edebiyat açısından ne kadar değerli olursa olsun, eğer bu eseri oynayacak oyuncular yeteri kadar mahir değilse, bir mermer parçasının kötü bir usta elinde heba olup gittiği gibi bu tiyatro eseri de iyi bir şekilde temsil edilemeyecektir.⁸² Bu açıdan vasıflı din görevlisi büyük önem arz etmektedir.

Camilerde hizmet veren din görevlisi, mesleki açıdan yeterli, dini referans sistemlerini iyi kavramış, sosyal girişimciliği kuvvetli, muhataplarıyla kolay iletişim kurabilecek icabında dünyanın küresel sorunlarını bilebilen ve gerektiğinde çözümler ürete bilen bir birikime, düşünsel yapıya sahip olmalıdır.

Din görevlisi, sağlam karakteri, güler yüzlü, insanları tanıma ve onların sorunlarını çözecek kabiliyette, psikolojik kültürü sağlam, sabırlı ve anlayışlı, davranışlarında ölçülü, sosyal faaliyetlerde yer alan, güven verici bir insan olmalıdır. Mütevazı kişiliği, kılık kıyafeti ile çevreye örnek, eleştiriye açık, hatalarını itiraf eden, üzerine aldığı işi zamanında bitiren, yardımsever, adil, tarafsız ve sempatik olmalıdır. İlmî açıdan bakıldığında; öncelikle İslami ilimlerde asgari seviyede bir bilgiye sahip olmalıdır. Sık sık karşılaşılan, bilmesi gereken temel konuları bilmelidir. Kur' an ve sünnet kültürüne sahip olmalı, okuduklarını tefsir etme ve uygulama yönü iyi olmalıdır. Gelenekle çağdaşlığı uzlaştıracak kabiliyette ama yüzü moderniteye dönük olmalıdır. Diğer dinlere ait genel bilgisi olmalı ve adabı muaşeretini iyi bilmelidir.⁸³

Çağımızda bilgi, en önemli güçtür. Bugünün kalkınmış ulusları, yüksek teknoloji dönemi yaşayarak bilgi satıyor. Yaşadığımız yüzyılda, Hristiyan Avrupa ülkelerinde değil kentlerinde, köylerdeki kiliselerde bile görev yapan papazların çoğu teoloji fakültesi mezunu olmakla kalmamakta, eğitimlerini yüksek lisans, hatta doktora düzeyine çıkarmaktadırlar. Üstelik bu din adamlarının ekseriyeti, bir psikolog gibi, bir filozof gibi bir donanıma sahip olmakla birlikte bilim dünyasında ses getirecek önemli

⁸² Altıntaş, *a.g.e.*, s. 235.

⁸³ Öztürk, *a.g.e.*, ss. 159-160.

makale ve eserlere de sahiptirler.⁸⁴ Bizim din görevlilerimiz de bilgi ve sorumluluk bakımından halkın daima önünde yürümeli, varlığı ve konumu itibarıyla bir cazibe merkezi olan rehber insan özelliği taşımalıdır. Aksi takdirde mesleki liyakat ve bilgi eksikliğine sahip bir din görevlisinin istenen seviyede başarılı olması mümkün değildir. Unutmayalım ki, Allah İslam'ı bir toplumdan, sudan kovayı çekip aldığı gibi almaz. Önce âlimlerini alır. Âlim, gökteki güneş gibidir. Gökteki bulutlar, güneşin önünü kapatınca yeryüzünde bitki bitmez. Cehalet bulutları da hakikatlerin önünü kapatırsa gerçekleri göremeyiz. Bizim asıl düşmanımız cehalettir. Cehaletle mücadelemize devam ettirmeli ve ilmimiz kadar yükseleceğimizi unutmamalıyız.⁸⁵

4. Din Görevlisinin Hizmet Alanları ve Toplumla İlişkisi

Yukarıda izah ettiğimiz gibi cami, İslam tarihi boyunca öncelikle bir ibadet, eğitim ve öğretim merkezi olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde de cami aynı işlevlerini devam ettirmekte, Müslüman kültür ve kimliğinin devamında, milli birlik ve beraberliğin korunup pekiştirilmesinde güçlü bir yaygın eğitimi kurumu olarak fonksiyonlarını icra etmektedir. Din görevlileri caminin fonksiyonlarını yerine getirmesinde baş aktör durumundadırlar. Eğitim hizmetlerinin temelini okul ve öğretmen oluşturduğu gibi din hizmetlerinin temelini de cami ve din görevlisi oluşturmaktadır. Bu noktada din görevlisinin hizmet sahasını sadece cami hizmetleriyle sınırlı tutmak da mümkün değildir. Çünkü onlar gerek camide gerekse cami dışında pek çok hizmeti icra etmektedir. Bu nedenle din görevlilerinin hizmet alanlarını cami içi din hizmetleri ve cami dışı din hizmetleri diye iki kısımda incelemek mümkündür.⁸⁶

4.1 Cami İçi Din Hizmetleri:

İbadetlerin yerine getirilmesi, dini konularda cemaatin aydınlatılması, caminin temizlik, bakım ve onarım gibi hizmetlerinin görülmesi bu alanda değerlendirilebilir. Bu hizmetlerin nasıl yerine getirildiğini kısaca açıklayalım.

⁸⁴ Altıntaş, *a.g.e.*, s. 236.

⁸⁵ Öztürk *a.g.e.*, s. 162.

⁸⁶ Mehmet Kapukaya, "Cami Dışı Hizmetlerde Din Görevlileri", *Diyanet Aylık Dergi*, S. 202, Ekim 2007, s. 17.

a) İbadetlerin yerine getirilmesi: Din görevlileri beş vakit namaz için camiye açmakta, ezanı okumakta, namazların manevi huzur içinde kılınmasını sağlamaktadır. İmam-hatipler Cuma günü ve bayram günleri hutbe okurlar, sabah namazlarından önce manevi huzur ile namaza başlamak ve cemaatin camiye toplanması için Kur'an-ı Kerim tilavet ederler.⁸⁷ Yine bazı namazlardan sonra aşır okunduğu gibi Cuma geceleri de yatsı namazlarından önce Yasin-i şerif okunarak geçmişlerimizin yâd edilmesi pek çok camimizde gelenek haline gelmiştir.

Din görevlileri bu görevleri icra ederken “Şu namazı da evimde kılalım, yorgunum ya da hava soğuk deme şansları yoktur.” Onlar soğuk sıcak, sabah, akşam demeden her hâl ve koşulda maddi ve manevi hazırlıklarını yaparak insanların huzur içinde ibadetlerini yapmalarını sağlamakta; vatana, millete, tüm insanlara hayır duaları yaparak manevi sorumluluğu oldukça fazla olan görevlerini icra etmektedirler.

b) Dini konularda cemaatin aydınlatılması: Cami içinde, cemaati dini konularda aydınlatmak, isteyen vatandaşlara camilerde veya uygun görülecek yerlerde Kur'an-ı Kerim okumayı öğretmek, dini bilgiler vermek ve yaz kursları ile ilgili görevleri yapmak başta imam-hatiplerin görevidir.⁸⁸

Cami görevlileri namaz vakitleri arasında, isteyenlere temel dini bilgiler ve Kur'an-ı Kerim okumayı öğretir, sorulan dini soruları cevaplandırır, Cuma günleri ve belirlenen diğer zamanlarda camilerinde vaaz ederler. Ayrıca cami görevlileri okulların Haziran ayında yaz tatiline girmesinin ardından Eylül ayına kadar devam eden yaz kurslarında her gün 09.00 ile 12.00 saatleri arasında camiye gelen çocuk ve gençlere Kur'an-ı Kerim okumayı ve temel dini bilgileri öğretirler. Bu kurslar sayesinde din görevlileri, gençlerin örnek bir vatandaş, ideal bir Müslüman olmaları için gayret gösterirler. Böylece gençlerimiz bir taraftan dinini öğrenirken diğer taraftan zararlı alışkanlıklardan korunmaktadır.⁸⁹

⁸⁷ Ahmet Onay, “Cami Eksenli Din Hizmetleri”, *I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, Ankara: D.İ.B. Yay., Kasım 2008, s. 262.

⁸⁸ www.diyane.gov.tr. Mevzuat, Yönergeler, D.İ.B. Görev Çalışma Yönergesi, 107.madde, a,b,c,d, fıkraları, 24.03.2012.

⁸⁹ Kapukaya, *a.g.e.*, s. 17.

c) Camilerin temizlik, bakım ve onarım işleri: Camiler halka açık mekânlardır. İşçi, memur, köyü, esnaf, genç, yaşlı isteyen herkes camiye gelir ve dilediği yerde ibadetini yapar. Dolayısıyla camilerin her zaman temiz ve bakımlı olması gerekmektedir. Camilerin sadece iç kısımları değil, girişi, ayakkabılığı, avlusu, şadırvanı, tuvaletleri de aynı şekilde temiz ve bakımlı olmalıdır. Bu temizlik işlerinin yapılmasından başta imam-hatip ve müezzin-kayyımlar sorumludur.⁹⁰ Cami görevlilerinin “Benim görevim namaz, ezan ve ibadetlerdir. Bu tür işlerle ben ilgilenmem.” deme imkânı yoktur. Bu işlerin ne denli önemli ve zor bir iş olduğu evlerimizin rutin olarak yapılan bakım, onarım ve temizlik işleri düşünüldüğünde daha iyi anlaşılabacaktır. Camilerin beş vakit nezih ve huzurlu bir ortamda ibadete hazır bulundurulması, özverili bir gayret ve titizlik isteyen bir iştir.⁹¹

Din görevlisinin hizmet ve faaliyetleri, cami ve cemaatiyle sınırlı kalmayıp toplumun bütün kesimlerine yöneliktir. Günümüzde cami cemaati olsun veya olmasın pek çok kişi çeşitli sebeplerle din görevlisine müracaat etmekte ve onlarla iletişim içine girmektedir. Burada din görevlilerinin, cami dışı diye adlandırabileceğimiz hizmet alanlarını kısaca izah etmek istiyoruz.

4.2 Cami Dışı Din Hizmetleri:

“Cami Dışı” kavramı ile beş vakit namaz, Cuma ve bayram namaz ve hutbeleri gibi fıkhi ve idari zaruretlere nedeniyle camide yapılması mecburi olmayan dini hizmetleri kastediyoruz. Bu hizmetler cami veya mescitlerde yapılabileceği gibi evlerde çeşitli toplantı yerlerinde de yapılabilir. Bu tür dini pratiklerden; hatim, mukabele, mevlit, dua, cenaze, nikâh, sünnet gibi dini ve ahlaki ibadetlerle, yapılmaları örf ve gelenek haline getirilmiş dini adetler kastedilmektedir.⁹² Din görevlilerinin cami dışı din hizmetlerini şu başlıklar altında inceleyebiliriz:

⁹⁰ www.diyamet.gov.tr. Mevzuat, Yönergeler, D.İ.B. Görev Çalışma Yönergesi, 107.madde, k fıkrası, 24.03.2012

⁹¹ Onay, *a.g.e.*, s. 266.

⁹² Buyrukçu, *a.g.e.*, s. 178.

a) Dini ağırlıklı sosyal ve kültürel hizmetler: Halk nazarında iyi bir din görevlisi, dini kurallar çerçevesinde halkın beklentilerini dikkate alan ve hissiyatlarına tercüman olandır. Bu noktadan bakıldığında, dindarlığın toplumsal boyutta ifade biçimlerinden olan hatim ve mevlit gibi hizmetlerin halk üzerindeki etkisi göz ardı edilemeyecek kadar büyüktür.

Hatim duaları ve mevlit merasimi gibi programlar daha çok doğum, ölüm, sünnet, nişan, kandil gibi vesilelerle yapılmakta ve genellikle bütün aile fertleri, akrabalar ve komşular davet edilmektedir. Samimi bir ortamda ikramlar eşliğinde yapılan vaaz ve sohbetlerden sonra, okunan mevlidi şerif, Kur'an-ı Kerim ve yapılan dualarla birlikte program sona ermektedir. Dolayısıyla, aile olarak kişilerin dindarlık yönüyle kendilerini ifade ettikleri, sosyal yönü ağır basan bu programların icrasında din görevlisi merkezi bir rol üstlenmektedir.⁹³

b) Mutlu olaylara ilişkin merasimler: Cami görevlileri, nikâh, nişan, sünnet ve askere uğurlama gibi mutlu olaylar vesilesiyle düzenlenen törenlere de katılarak merasimi dini yönüyle icra ederler. Çocuğa isim konulurken ve sünnet olurken dua etme, evlilik merasiminin her aşamasında hazır bulunarak, kurulacak yuvanın huzur ve mutluluğu için dua ve niyazda bulunma, açılan iş yerinin, toplumsal kalkınmaya, helal kazançlara, hayırlara vesile olması için dualar etme ve bütün bu durumlar karşısında olayın anlam ve önemine yakışır konuşmalar yapma din görevlilerinden beklenmektedir. Bu faaliyetler toplumsal kültür ve kimliğimiz açısından da önemlidir.⁹⁴

c) Kederli olaylara ilişkin ziyaret ve merasimler: İnsanlar her zaman hayatta mutlu olaylarla karşılaşmaz. Kimi zaman mutsuz ve aciz hallerle karşı karşıya kalabiliriz. Örneğin hastalık hâli kişinin kendisini en zayıf hissettiği, ilgi ve desteğe en çok ihtiyaç duyduğu dönemlerdir. Böyle bir durumda din görevlisi tarafından ziyaret edilmek hasta ve yakınları açısından ayrı bir moral kaynağıdır.

Yine cenaze namazının kılındığı, ilgili diğer işlemlerin yapıldığı zaman dilimleri ölüm ve ahiret gerçeğinin iyice somutlaştığı, kalplerin yumuşadığı, insanların her türlü

⁹³ Onay, *a.g.e.*, s. 267.

⁹⁴ Onay, *a.g.e.*, s. 270.

dini telkine açık hale geldiği, manevi desteğe ihtiyaç duyduğu zaman dilimleridir. Din görevlisi bütün bu görevlerin icrasında halkın yanındadır.⁹⁵ Bu merasimler esnasında din görevlisi ölümün, hayatın yeri ve öneminden bahsederek teselli edici konuşmalar yapar.

Bütün bunlar gösteriyor ki din görevlisinin görevi dünyaya gelen çocuğun kulağına ezan, kamet okumakla başlar, sünnet olurken yine başucunda bulunur, evlenirken, nikâhlanırken duasını yapmakla en hayati meselelerde insanların yanındadır. Nihayet, ahirete göç ederken de onun yanındadır, Kelime-i şahadet telkinleri yapar, Yasin-i şerif okur, iman ve Kuran'la ebedi yurduna uğurlamaya çalışır.⁹⁶ Din görevlisi doğumdan ölüme kadar, iyi ve kötü günde insanların yanındadır.

⁹⁵ Halil Altuntaş, “ Sosyal Açılımlı Din Hizmeti”, *Diyanet Aylık Dergi*, s. 214, Ekim 2008, s. 7.

⁹⁶ Akpolat, *a.g.e.*, s. 136.

İKİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmamızın hipotezleri doğrultusunda, anket uygulamalarından elde edilen verilerin, istatistiksel analizleri sonucunda ulaşılan bilgiler tablolastırılmıştır. Tablolarda frekans verilerine ilişkin bulgular ele alınmış, gerekli görülen durumlarda gruplar arasında karşılaştırmalar yapılarak Ki kare istatistik analizine göre sonuçların önemli olup olmadığı tespit edilmiş ve elde edilen bulguların yorumları yapılmıştır.

1. Ankete Katılanlarla İlgili Genel Bilgiler

1.1 Yaşlara Göre Dağılım

Tablo: 1- Ankete Katılanların Yaş Durumlarına Göre Dağılımı

Yaş	Sayı	%
18–40	212	55.8
41–55	114	30.0
55 ve üzeri	54	14.2
Toplam	380	100.0

Tabloya baktığımızda, araştırmamıza katılan kişilerin %55,8'i 18–40 yaş, %30'u 41–55 yaş, %14,2'si 55 ve üzeri yaş grubu kişilerden oluşmaktadır. Buna göre ankete katılan kişilerin büyük çoğunluğunu 18–40 yaş aralığındaki kişiler oluşturmaktadır.

1.2 Cinsiyete Göre Dağılım

Tablo: 2- Ankete Katılanların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sayı	%
Erkek	272	71.6
Bayan	108	28.4
Toplam	380	100.0

Araştırmamıza katılanların %71,6'sı erkek, %28,4'ü bayandır. Çoğunluğu erkekler oluşturmaktadır. Erkekler din görevlileriyle daha çok iletişim halinde olduğu için onların sayı olarak daha fazla olmasını uygun gördük. Nitekim bu çalışmamızın doğru sonuçlar vermesi içinde gereklidir.

1.3 Medeni Duruma Göre Dağılım

Tablo: 3- Ankete Katılanların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Medeni Durum	Sayı	%
Evli	267	70.3
Bekâr	105	27.6
Dul	8	2.1
Toplam	380	100.0

Ankete katılan kişilerin %70,3'ünün evli, %27,6'sının bekâr, %2,1'inin dul olduğu görülmektedir. Örneklemin büyük çoğunluğunu evli kişiler oluşturmaktadır.

1.4 Eğitim Durumuna Göre Dağılım

Tablo: 4-Ankete Katılanların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Sayı	%
Okuryazar değil	6	1.6
Okuryazar	8	2.1
İlkokul mezunu	66	17.4
Ortaokul mezunu	32	8.4
Lise ve dengi okul mezunu	140	36.8
Üniversite mezunu	128	33.7
Toplam	380	100.0

Ankete katılanların eğitim durumuna baktığımızda okuryazar olmayanlar %1,6, okuryazar olanlar %2,1, ilkokul mezunu %17,4, ortaokul mezunu %8,4, lise ve dengi okul mezunu %36,8, üniversite mezunu %33,7 şeklindedir. Bu verilere göre örneklemin büyük çoğunluğunu lise ve üniversite mezunları oluşturmaktadır.

1.5 Mesleki Duruma Göre Dağılım

Tablo: 5-Ankete Katılanların Mesleki Durumlarına Göre Dağılımı

Mesleki durum	Sayı	%
Memur	100	26.3
İşçi	80	21.1
Emekli	51	13.4
Esnaf	10	2.6
Çiftçi	4	1.1
Serbest meslek	31	8.2
Başka	104	27.4
Toplam	380	100.0

Ankete katılanların mesleki dağılımları memur %26,3, işçi %21,1, emekli %13,4, esnaf %2,6, çiftçi %1,1 ve serbest meslek %8,2 şeklindedir. Örneklemin %27,4'ü başka seçeneğini işaretlemiştir. Bunların büyük çoğunluğunu ev hanımları ve öğrenciler oluşturmaktadır.

1.6 Ekonomik Duruma Göre Dağılım

Tablo: 6-Ankete Katılanların Ekonomik Olarak Kendilerini Değerlendirme Durumu

Gelirlerini Değerlendirme	Sayı	%
Düşük	42	11.1
Orta halli	293	77.1
Orta üstü	39	10.3
Yüksek	6	1.6
Toplam	380	100.0

Anketimize katılanların %11,1'i kendilerini ekonomik olarak düşük seviyede değerlendirirken, %77,1'i orta, %10,3'ü orta üstü, %1,6'sı ise yüksek seviyede değerlendirmektedir. Örneklemin büyük çoğunluğunu kendilerini ekonomik olarak orta halli değerlendiren kişiler oluşturmaktadır.

1.7 Oturduğu Yerleşim Yerine Göre Dağılım

Tablo: 7-Ankete Katılanların Oturduğu Yerleşim Yerine Göre Dağılımı

Yerleşim Yeri	Sayı	%
İl	264	69.5
İlçe	85	22.4
Köy	31	8.2
Toplam	380	100.0

Ankete katılanların oturdukları yerleşim yerlerine baktığımızda, il merkezinde oturanların %69,5, ilçede oturanların %22,4, köyde oturanların %8,2 olduğu görülmektedir. Örneklemin büyük çoğunluğunu şehirde oturan kişiler oluşturmaktadır.

1.8 Dindarlık Durumuna Göre Dağılım

Tablo: 8-Ankete Katılanların Kendilerini Dindarlık Açısından Değerlendirme Durumlarına Göre Dağılım

Dindarlık Durumu	Sayı	%
Çok dindar	28	7.4
Dindar	270	71.1
Az dindar	76	20.0
Dindar değil	6	1.6
Toplam	380	100.0

Ankete katılan örneklemin %7,4'ü kendisini çok dindar, %71,1'i dindar, %20'si az dindar, %1,6'sı dindar değil diye tanımlamıştır. Görüldüğü gibi örneklemin büyük çoğunluğu (% 71,1)kendisini dindar olarak kabul eden kişilerden oluşmaktadır.

1.9 Namaz Kılma Durumuna Göre Dağılım

Tablo: 9-Ankete Katılanların Namaz Kılma Durumuna Göre Dağılım

Namaz Kılma Durumu	Sayı	%
Beş vakit kılarım	200	52.6
Cuma ve bayram namazlarını kılarım ara sırada vakit namazlarını kılarım	113	29.7
Sadece Cuma ve bayram namazlarını kılarım	32	8.4
Namaz kılmam	35	9.2
Toplam	380	100.0

“Namaz kılma durumunuz nedir?” sorusuna örneklemin %52,6’sı beş vakit namazını kılarım, %29,7’si cuma ve bayram namazlarını kılarım ara sırada vakit namazlarını kılarım, %8,4’ü sadece Cuma ve bayram namazlarını kılarım, %9,2’si namaz kılmam cevabını vermiştir. Örneklemin yarıdan fazlası (% 52,6) beş vakit namaz kılan kişilerden oluşmaktadır.

1.10 Camide Namaz Kılma Durumuna Göre Dağılım

Tablo: 10-Ankete Katılanların Camide Namaz Kılma Durumuna Göre Dağılım

Camide Namaz Kılma Durumu	Sayı	%
Genellikle cemaatle camide kılarım	63	16.6
Ara sıra camide kılarım	188	49.5
Camide cemaatle kılmam	98	25.8
Başka	31	8.2
Toplam	380	100.0

Anketimize katılan örnekleme “Vakit namazlarını camide cemaatle kılma durumunuz nedir?” diye sorduğumuzda, %16,6’sı genellikle camide cemaatle kılarım, %49,5’i ara sıra camide cemaatle kılarım, %25,8’i camide cemaatle kılmam cevabını vermiştir. Camide cemaatle kılmam ve başka cevabını veren grubun büyük çoğunluğunu bayanlar oluşturmaktadır.

2. Din Görevlileri İle İlgili Bulgular

2.1 Din Görevlilerinin Mesleki Sorumluluklarını Yerine Getirmesi

Tablo: 11-Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Mesleki Sorumluluklarını Yerine Getirmeleri ile İlgili Görüşleri

Mesleki sorumluluklarını yerine getiriyorlar mı?	Sayı	%
Evet, yerine getirebiliyorlar	66	17.4
Kısmen yerine getirebiliyorlar	215	56.6
Yerine getiremiyorlar	63	16.6
Fikrim yok	36	9.5
Toplam	380	100.0

$$X^2 = 207,853 \quad SD=3 \quad p=0,000 \quad p<0,05 \text{ Önemli}$$

Din görevlilerinin mesleki sorumlulukları denilince ilk aklımıza gelen şeyler, görevini aksatmaması, görevlisi olduğu caminin tertip, düzen ve temizliğine dikkat etmesi gibi hususlar gelmektedir. Konuyla ilgili olarak, “Din görevlileri mesleki sorumluluklarını yerine getirebiliyorlar mı?” sorusuna, ankete katılanların %17,4’ü evet yerine getirebiliyorlar, %56,6’sı kısmen yerine getirebiliyorlar, %16,6’sı yerine getiremiyorlar cevabını vermişlerdir. Örneklemin, %9,5’i ise bu konuda fikir belirtmemiştir. Bu sonuçlara göre örneklemin büyük çoğunluğu (%56,6), din görevlilerinin mesleki sorumluluklarını kısmen yerine getirdiğini düşünmektedir. Yerine getirebiliyorlar cevabını verenler sadece %17,4’tür. Kay-Kare sonuçlarına göre anketimize katılanların düşünceleri arasındaki fark anlamlıdır. Ayrıca çalışmamız içindeki açık uçlu bir soruda mesleki sorumluluklarını yeterince yerine getirmeyen din görevlileri halkımız tarafından eleştirilmektedir. (Bkz. ss.78–79). Bütün bu veriler ışığında, “*Halkımıza göre, din görevlileri mesleki sorumluluklarını yeterince yerine getirememektedirler.*” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.

2.2 Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlilikleri

Tablo: 12-Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlilikleri İle İlgili Görüşleri

Mesleki Yeterlilikleri	Sayı	%
Mesleki Bilgileri Yeterlidir	100	26.3
Kısmen Yeterlidir	189	49.7
Yeterli Değildir	50	13.2
Fikrim Yok	41	10.8
Toplam	380	100.0

$$X^2 = 145,284 \quad SD=3 \quad p=0,000 \quad p<0,05 \text{ Önemli}$$

Ülkemizde hemen hemen her insanın çeşitli sosyal, kültürel ve özellikle dini ihtiyaçlarının karşılanması nedeniyle din görevlileriyle uzaktan veya yakından ilişkilerinin olduğu bir gerçektir. Bu sebeple her insan din görevlileri hakkında az veya çok doğru veya yanlış bilgi ve fikir üretebilmektedir.⁹⁷ Bu gerçekten hareketle, toplum din görevlilerini mesleki yeterlilik açısından nasıl değerlendiriyor öğrenmek istedik. Din görevlilerini mesleki bilgileri ile ilgili sorduğumuz soruya ankete katılanların %26,3'ü mesleki bilgileri yeterlidir, %49,7'si kısmen yeterlidir, %13,2'si yeterli değildir cevabını verirken %10,8'i ise fikrim yok cevabını vermiştir. Kay-Kare sonuçlarına göre anketimize katılanların düşünceleri arasındaki fark anlamlıdır. Bu sonuçlara göre, “*Halkımız din görevlilerini mesleki açıdan kısmen yeterli görmektedir.*” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.

Uygun'un (1992) araştırmasında, din görevlilerini mesleki açıdan yeterli bulanların oranı %17.20, yeterli bulmayanların oranı %28.49, kısmen yeterli bulanların oranı ise %54.31 olarak bulunmuştur.⁹⁸ Aynı çalışmada halkımızın din görevlilerinde gördüğü eksiklikler şöyle özetlenebilir:

1- Din görevlileri mutlaka fakülte mezunu olmalıdır, günümüz teknik ve ilmini güncel konuları takip etmelidirler. Kur' an kursunu İmam hatip liseleri için basamak yapmalılar.

⁹⁷ Buyrukçu, a.g.e., s. 128.

⁹⁸ Uygun, a.g.t., s. 35.

2- Mesleğiyle alakalı her şeyi çok iyi bilmeli çok okuyan araştıran olmalılar, mesleki sorulara araştırmadan cevap veriyorlar.

3- Din adamlarının tecrübe eksikliği var ve tefsir, nikâh, talak ve miras gibi konularda bilgileri yetersiz.

4- Din görevlilerinin söylediklerinin birbirini tutmaması çok büyük eksiklik.

5- Din adamları halktan daha bilgili olmalıdır. Fıkıh bilgileri eksik, hitabetleri yeterli değil ve gençlerle diyalog eksikliği yaşıyorlar. Bu nedenle bazı görevliler eğitici olamıyor.

6- Din görevlileri denilince daha çok namaz kıldırma kişiler akla gelmektedir. Bu kişiler namaz kıldırma memuru değil, halka manevi şifa dağıtan doktorlar olmalıdırlar.

7- İmam hatip liseleri ve ilahiyat fakültelerinde mesleki dersler yetersizdir. Bu nedenle bu okulları bitiren görevliler yeterli düzeyde olmamaktadır. Bu okulların müfredat programları yeterli düzeye getirilmelidir.

8- Görevlerini ciddiye almıyorlar, insanlara cana yakın davranmıyor ve görevlerini aksatıyorlar⁹⁹

Dam'ın (2002) araştırmasında deneklerin %12'si din görevlilerinin mesleki açıdan yeterli olduğunu ifade ederken, %33,9'u yeterli olmadığını, %43,1'i ise kısmen yeterli olduğunu ifade etmiştir.¹⁰⁰

Dam, aynı araştırmasında yetişkinlerin, din görevlilerini yetersiz bulmasının nedenlerini ve hangi açılardan yetersiz bulduklarını tespit edebilmek amacıyla açık uçlu bir soru sormuştur. Yetişkinlerin, din görevlilerinin yetersizliğine ilişkin verdikleri cevapları şu şekilde tasnif etmiştir:

- a) Bilgi, kültür ve hitabet eksikliği
- b) Formasyon eksikliği
- c) Söz-davranış uyumsuzluğu
- d) Olumsuz meslek algısı
- e) Sosyal ilişki yetersizliği
- f) Kısıtlanma
- g) Günün şartlarına göre çözüm getirememesi¹⁰¹

⁹⁹ Uygun, *a.g.t.*, ss. 36-37-38.

¹⁰⁰ Dam, *a.g.t.*, s. 126.

Buyrukçu (1995) araştırmasında benzer bir soru sormuş, ankete katılanların büyük çoğunlunun imamları mesleki bilgi açısından yetersiz bulunduğunu belirterek, yapılan açıklamaları şöyle özetlemiştir: “*Kur’an-ı Kerimi yüzünden hatasız okuyamıyor, namazlardan sonra aşır okumuyor, her zaman aynı sureleri okuyor, kıraat yok, tecvit yok, mahreç yok, ezber yok, namaz nasıl kıldırılır bilmiyor, namaz kıldırırken ezberlerde sık sık takılıyor, dini bilgisi yeterli olmadığından vaaz etmiyor, mevlit okuyamıyor, cenaze yıkamıyor, en basit ilmihal sorularına bile cevap veremiyor, hutbeyi düzgün okuyamıyor, dini bilgileri cemaat arasındaki birçok kişinin bilgisinden eksik*”.¹⁰²

Buyrukçu benzer bir soru olarak imamlara “Zamanımızda imamların pek çoklarının dini bilgileri ve genel kültürleri eksiktir denilmektedir. Siz bunu nasıl açıklarsınız?” sorusuna imamların çoğu bu görüşe katıldıklarını belirterek cevap vermiş ve bu yetersizliğin nedenlerini şu şekilde belirtmişlerdir:

1. Plan-Program, müfredat, eğitici, araç-gereç vs itibariyle eğitim yetersizliği, yani eğitim sisteminden kaynaklanan eksiklikler.
2. Maddi imkânsızlık nedeniyle imamların başka işlerle uğraşması ve aynı nedenle gazete, dergi, kitap alıp okumaya vakit ayıramaması, yine maddi imkânsızlık nedeniyle gerekli yayınları alamaması.
3. İmamların okulda öğrendikleriyle yetinip, kendilerini yetiştirmek için gayret sarf etmemeleri, okumamaları ve imkânlarının olmaması, cemaatin ilgisizliği gibi çeşitli bahanelerin arkasına sığınma veya kendilerini tek yönlü sadece dini bilgilerle sınırlandırma zihniyetinin oluşması gibi imamların kendilerinin sebep olduğu eksiklikler.¹⁰³

Gül’ün (2007) araştırmasında “Din görevlilerinin mesleki yeterliliği nasıldır?” sorusuna, evet yeterlidir diyenler %25, kısmen yeterlidir %62,5 ve yeterli değildir %

¹⁰¹ Dam, *a.g.t.*, s 127.

¹⁰² Buyrukçu, *a.g.e.*, s. 131.

¹⁰³ Buyrukçu, *a.g.e.*, ss. 124,125.

11,6 şeklindedir.¹⁰⁴Bu çalışmalarda da ortaya çıkan ortak sonuç, genel olarak din görevlileri mesleki açıdan yeterli görülmemektedir.

2.3 Ankete Katılanların Yaşı ve Din Görevlilerinin Mesleki Yeterliliği

Tablo:13-Ankete Katılanların Yaşı ve Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlilikleri İle İlgili Görüşler

Yaş	Sayı %	Mesleki açıdan yeterlilikleri nasıl?				Toplam
		Yeterli	Kısmen yeterli	Yetersiz	Fikrim yok	
18-40	Sayı	44	113	28	27	212
	%	20.8	53.3	13.2	12.7	100.0
41-55	Sayı	28	58	18	10	114
	%	24.6	50.9	15.8	8.8	100.0
56 ve Üstü	Sayı	28	18	4	4	54
	%	51.9	33.3	7.4	7.4	100.0
Toplam	Sayı	100	189	50	41	380
	%	26.3	49.7	13.2	10.8	100.0

$X^2=23.203$ SD=6 p=0,001 p<0,05 Önemli

Bulgular yaş grupları açısından değerlendirildiğinde din görevlilerinin mesleki bilgileri yeterlidir cevabını verenler 18–40 yaş grubunda %20,8 iken, 41–55 yaş grubunda %24,6 ve 55 ve üzeri yaş grubunda %51,9 şeklindedir. Sonuçlar incelendiğinde yaş gençleştikçe din görevlilerini mesleki açıdan yeterli görenlerin oranı azalmaktadır. Bu sonucun çıkmasında gençlerin eğitim seviyesinin daha yüksek olması ve gençlerin din görevlilerinden beklentilerinin daha fazla olması gibi faktörlerin etkili olduğunu söyleyebiliriz. Ki Kare analizi sonucuna göre, yaş değişkenleri ve din görevlilerinin mesleki yeterlilikleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

¹⁰⁴ Gül, a.g.t., s. 48.

2.4 Din Görevlilerinin İmajı

Tablo: 14-Ankete Katılanların Din Görevlilerinin İmajı İle İlgili Görüşleri

Din Görevlilerinin İmajı	Sayı	%
Olumlu	197	51.8
Olumsuz	38	10.0
Kısmen Olumlu	145	38.2
Toplam	380	100.0

$$X^2 = 103,774 \quad SD=2 \quad p=0,000 \quad p<0,05 \text{ Önemli}$$

“Din görevlisi denilince aklınız da oluşan ilk imaj nasıldır?” sorusuna örneklemin %51,8’i olumlu, %10’u olumsuz, %38,2’si kısmen olumlu cevabını vermiştir. Kay-Kare sonuçlarına göre anketimize katılanların düşünceleri arasındaki fark anlamlıdır.

“Din görevlilerinin imajı olumludur.” diyenler, bu düşüncelerinin gerekçelerini şöyle açıklamışlardır: *“Son yıllarda olumlu yönde gelişmeler kaydediliyor, dinimize hizmet ediyorlar, toplumu bilgilendiriyorlar, Allah rızası için çalışıyorlar.”* “Din görevlisinin imajı olumsuzdur.” diyenlerin görüşleri ise şöyledir: *“Halkın seviyesine uygun yaklaşmıyorlar, fıkhi bilgileri yetersiz, küçükken korktuğum için, azarlayıcı ve sert bir yapıları var, birinin dediğini diğeri tutmuyor, söylediklerini uygulamıyorlar, mesleğini para için yapıyorlar, görevlerini yeterince yapmıyorlar.”* “Kısmen olumlu” diyenler *“faizli kredi aldıklarını duyuyorum, uygulamada yapılan yanlışlıkları düzeltmeye çalışmıyorlar, bazen dini kullanıyorlar, sert yüzlüler, çoğu memur zihniyetiyle çalışıyor, samimi çaba harcamıyorlar, eğitim düzeyleri yetersiz, görevlerini aksatıyorlar, medyanın etkisi, bazıları kendi kafasına göre yorum yapıyor, maddiyata çok önem veriyorlar, ticaret yapıyorlar, kendilerini geliştirmiyorlar, vaazlarda geleneksel şeyleri anlatıyorlar, beş vakit namazı kıldırıp din adına başka bir şey yapmıyorlar, para ve yemeğe düşkünler.”* ifadelerini kullanmışlardır.

Bu sonuçlara göre örneklemin yarıdan biraz fazlasının aklında, din görevlisi denilince oluşan imaj olumlu görünse de (%51,8), kısmen olumlu ve olumsuzdur

cevabını verenler de az değildir. Dolayısıyla “*Din görevlilerinin toplumdaki imajı genel olarak olumludur.*” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır diyemeyiz. Din görevliliği gibi geçmişi Hz. Peygambere dayanan bir mesleğin temsilcileri olan insanların toplumdaki imajlarının çok daha yüksek olması gerektiğini düşünmekteyiz.

Gül’ün (2007) araştırmasında din görevlisi denilince aklınızda nasıl bir imaj oluşuyor sorusuna olumlu cevabını verenler % 82,1 iken, olumsuz diyenler % 8 olmuştur.¹⁰⁵

2.5 Ankete Katılanların Yaşı ve Din Görevlilerinin İmajı

Tablo: 15-Ankete Katılanların Yaşı ve Din Görevlilerinin İmajı İle İlgili Görüşler

Yaş	Sayı %	Aklınızda oluşan ilk imaj			Toplam
		Olumlu	Olumsuz	Kısmen Olumlu	
18-40	Sayı	99	30	83	212
	%	46.7	14.2	39.2	100.0
41-55	Sayı	63	5	46	114
	%	55.3	4.4	40.4	100.0
56 ve Üstü	Sayı	35	3	16	54
	%	64.8	5.6	29.6	100.0
Toplam	Sayı	197	38	145	380
	%	51.8	10.0	38.2	100.0

$$X^2=12,633 \quad SD=4 \quad p=0,013 \quad p<0,05 \text{ Önemli}$$

Bulgular yaş grupları açısından değerlendirildiğinde, olumlu cevabını verenler, 18-40 yaş grubunda %46,7 iken, 41-55 yaş grubunda % 55,3 ve 56 ve üstü yaş grubunda %64,8 dir. Olumsuz cevabını verenler ise 18-40 yaş grubunda %14,2 iken, 41-55 yaş grubunda %4,4 ve 55 ve üzeri yaş grubunda %5,6 şeklindedir. Sonuçlar incelendiğinde yaş gençleştikçe din görevlisine bakışın olumsuz yönde arttığı dikkat çekmektedir. Bu durumun nedenleri arasında gençlerin din görevlileriyle iletişiminin daha az olması, onların din görevlilerinden beklentilerinin daha fazla olması, gençlerin eğitim seviyelerinin yüksek olması gibi faktörleri sayabiliriz.

¹⁰⁵ Gül, a.g.t., s. 44.

Ki Kare analizi sonucuna göre, yaş değişkenleri ve din görevlisinin imajı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

2.6 Din Görevlilerinin Kılık Kıyafeti

Tablo: 16-Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Kılık Kıyafeti İle İlgili Görüşleri

Kıyafetine Özen Gösterme	Sayı	%
Çoğunluğu Özen Gösteriyor	182	47.9
Bazıları Gösteriyor	154	40.5
Çoğunluğu Özen Göstermiyor	21	5.5
Fikrim Yok	23	6.1
Toplam	380	100.0

$$X^2 = 228,526 \quad SD=3 \quad p=0,000 \quad p<0,05 \text{ Önemli}$$

Kılık kıyafet, bireyin toplum içerisindeki konumunun belirlenmesinde, itibarının artmasında önemli bir unsurdur. Bazı insanlar, özellikle tanımadıkları kişileri ilk bakışta görünüşleri ve kılık kıyafetleriyle değerlendirirler. Halkın önünde, model insan olan din görevlilerinin bu gerçeğe herkesten daha çok dikkat etmesi gerekmektedir.

Konu ile ilgili olarak “Din görevlilerini kılık kıyafet açısından nasıl değerlendiriyorsunuz.” sorusuna ankete katılanların %47,9’u din görevlilerinin büyük çoğunluğunun kılık kıyafetine özen gösterdiğini belirtirken, %40,5’i bazılarının bu konuya özen gösterdiğini belirtmiştir. Yine %5,5’i çoğunluğu özen göstermiyor, %6,1’i ise fikrim yok, cevabını vermiştir. Bu sonuçlara göre ankete katılanların yaklaşık yarısı din görevlilerinin kılık kıyafetine özen gösterdiğini düşünmektedir. Kay-Kare sonuçlarına göre anketimize katılanların düşünceleri arasındaki fark anlamlıdır. Buna göre, “*Halkımız din görevlilerinin genel olarak kılık kıyafetine özen gösterdiğini düşünmektedir.*” şeklindeki hipotezimiz kısmen doğrulanmıştır. Çünkü din görevlilerini kılık kıyafet açısından yetersiz görenlerin, bazı görevlilerin dikkat ettiğini, dolayısıyla bazılarının da dikkat etmediğini belirtenlerin oranı da yarıya yakındır.

Sürekli halkla içi içe olan din görevlisinin giyim kuşamına dikkat etmesi, saç ve sakalının düzgün olması, hitap ettiği toplum üzerinde olumlu etki uyandıracaktır. Saçı

başı dağınık, kıyafetine özen göstermeyen bir görevlinin insanlar üzerinde olumlu izlenim bırakması ve örnek alınması zordur. Örnek insan konumunda olan din görevlilerinin dış görünüşlerinin güzel olması imajın öneminin daha da arttığı günümüzde toplumdaki etkinliğinin, saygınlığının artmasını sağlayacaktır. Bu durum din hizmetlerinin etkinliği açısından da önemlidir.

2.7 Din Görevlilerinin Sportif Faaliyetlerle İlgilenmeleri

Tablo: 17-Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Futbol, Voleybol vb. Sportif Faaliyetlerle İlgilenmeleri İle İlgili Görüşleri

Sportif Faaliyetler	Sayı	%
İlgilenmeleri Faydalıdır	315	82.9
İlgilenmemelidirler	31	8.2
Fikrim Yok	27	7.1
Başka	7	1.8
Toplam	380	100.0

$$X^2 = 682,779 \quad SD=3 \quad p=0,000 \quad p<0,05 \text{ Önemli}$$

Örneklemin %82,9'u din görevlilerinin futbol, voleybol gibi sportif faaliyetlerle ilgilenmelerini faydalı bulurken, %8,2'si bu tür faaliyetlerle ilgilenmemeleri gerektiğini ifade etmiştir. %7,1'lik bir grup fikrim yok, %1,8'i ise başka şekilde görüş belirtmiştir. Bu görüşleri şöyle sıralayabiliriz: “*Asli görevlerini aksatmadan olmalıdır (4kişi). Kendi tercihidir saygı duyarım (3kişi)*”. Kay-Kare sonuçlarına göre anketimize katılanların düşünceleri arasındaki fark anlamlıdır. Bu sonuçlara göre “*Halkımıza göre, din görevlilerinin sportif faaliyetlerle ilgilenmeleri faydalıdır.*” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.

Din görevlileri açısından spor, uzun yıllardan beri soğuk bakılan bir alandır. Bu durum, dinimizin spora olumsuz bakışından değil daha çok halkımızın olumsuz bakmasından kaynaklanmaktadır. Ancak anket sonuçlarına göre halkımız spora, din görevlisinin sporla ilgilenmesine olumsuz bakmamaktadır. Halkımızın üzerinde durduğu husus din görevlilerinin bu tür faaliyetlerde bulunurken asli görevlerini aksatmamalarıdır. Özellikle gençlerimizin bir arada tutulması ve spor vesilesi ile gençlerimizin din ve diyanetle bağının güçlendirilmesi açısından, sportif faaliyetler

büyük önem arz etmektedir. Din görevlilerinin de içinde bulunduğu bu tür sportif faaliyetlerle gençlerimizin kötü alışkanlıklar kazanmalarının önüne geçilecek; sağlıklı, edepli nesiller yetişmesine katkı sağlanacaktır.¹⁰⁶

2.8 Din Görevlilerinin Lüks Yaşaması

Tablo: 18-Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Lüks Yaşaması İle İlgili Görüşleri

Lüks Yaşamasını	Sayı	%
Olumlu Buluyorum	114	30.0
Olumsuz Buluyorum	146	38.4
Fikrim yok	75	19.7
Başka	45	11.8
Toplam	380	100.0

$$X^2 = 61,705 \quad SD=3 \quad p=0,000 \quad p<0,05 \text{ Önemli}$$

Din görevlisinin lüks yaşamasını, lüks araç kullanmasını örneklemin %30'u olumlu, %38,4'ü olumsuz bulmuştur. %19,7'si fikrim yok, %11,8'i ise başka şekilde görüş belirtmiştir. Bu görüşleri şöyle sıralayabiliriz: “*İsrafa kaçmadan olmalıdır (15 kişi). Aldığı maaşla nasıl böyle yaşıyor diye düşünürüm (13 kişi). Kendi tercihidir (8 kişi). Helalinden olduğu müddetçe istediği gibi yaşayabilir (6 kişi). Yaşadığı ortamın şartlarını dikkate almalıdır (3 Kişi)*”. Kay-Kare sonuçlarına göre anketimize katılanların düşünceleri arasındaki fark anlamlıdır. Görüldüğü gibi örneklemin önemli bir kısmı (%38,4) din görevlilerinin lüks yaşamasına olumsuz bakmaktadır. Ülkemizin ekonomik şartları ve halkımızın genel gelir düzeyi dikkate alındığında lüks yaşamın din görevlisinin halk ile olan bağını koparacağı kanaatiyle böyle bir sonucun ortaya çıktığını düşünmekteyiz. Bu sonuçlara göre “*Din görevlilerinin lüks bir yaşam sürmesini halkımız uygun bulmamaktadır.*” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.

¹⁰⁶ Kapukaya, a.g.e., s. 19.

2.9 Din Görevlilerinin Spor Giyinmesi

Tablo:19- Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Kot Pantolon Giymesi, Spor Giyinmesi İle İlgili Görüşleri

Spor Giyinmesi	Sayı	%
Olumlu Buluyorum	195	51.3
Olumsuz Buluyorum	113	29.7
Fikrim Yok	42	11.1
Başka	30	7.9
Toplam	380	100.0

$$X^2 = 182,716 \quad SD=3 \quad p=0,000 \quad p<0,05 \text{ Önemli}$$

Örneklemin %51,3'ü din görevlilerinin kot pantolon giymesine, spor giyinmesine olumlu bakarken, %29,7'si olumsuz bakmaktadır. Fikrim yok diyenler %11,1 iken, %7,9'u başka şekilde görüş belirtmiştir. Bu görüşleri şöyle sıralayabiliriz: *“Görev mahallinde olmamalı ancak izin günlerinde olabilir (10 kişi). Kendi tercihidir ancak dar olmamalıdır (10 kişi). Çevre koşullarına göre olabilir (5kişi). Kendisini nasıl iyi hissediyorsa öyle olabilir, önemli olan mesleki başarısıdır (5kişi).”* Kay-Kare sonuçlarına göre anketimize katılanların düşünceleri arasındaki fark anlamlıdır.

Örneklemin yarısı din görevlisinin kot pantolon vb. giymesinde, spor giyinmesinde sakınca görmese de bu durumun daha çok görev harici durumlar için geçerli olduğunu düşünmekteyiz. Çünkü bu çalışmamızla ilgili bir mülakat esnasında özellikle cuma günü pek çok insan camiye gelirken bugüne özel giyinmeye çalıştığını belirtilmiş, buna karşılık cumaya tişörtle gelen bir görevli cemaatimizce eleştirilmiştir. Din görevlisi mesleğin ağırlığını, vakarını dikkate almalı, kıyafetinin karşısındaki insana, işine verdiği değeri gösteren bir ölçüt olduğunu unutmamalıdır. Dolayısıyla din görevlilerinin özellikle görev başındayken temsil ettiği makamın ağırlığına uygun dini ölçüleri dikkate alarak giyinmesinde fayda vardır. Ancak anket sonuçlarını ve yukarıdaki tüm yorumları değerlendirdiğimizde din görevlilerinin izin günlerinde İslami ölçülere uygun şekilde spor giyinmesinde sakınca yoktur. Bu sonuçlara göre *“Din görevlilerinin spor giyinmesini halkımız normal karşılamaktadır.”* şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.

2.10 Ankete Katılanların Yaşı ve Din Görevlilerinin Spor Giyinmesi

Tablo: 20-Ankete Katılanların Yaşı ve Din Görevlilerinin Kot Pantolon Giymesi Spor Giyinmesi İle İlgili Görüşler

Yaş	Sayı %	Spor Giyinmesi				Toplam
		Olumlu	Olumsuz	Fikrim Yok	Başka	
18-40	Sayı	123	45	21	23	212
	%	58.0	21.2	9.9	10.8	100.0
41-55	Sayı	52	43	14	5	114
	%	45.6	37.7	12.3	4.4	100.0
56 ve Üstü	Sayı	20	25	7	2	54
	%	37.0	46.3	13.0	3.7	100.0
Toplam	Sayı	195	113	42	30	380
	%	51.3	29.7	11.1	7.9	100.0

$$X^2=23,219$$

$$SD=6$$

$$p=0,001$$

$$p<0,05 \text{ Önemli}$$

Bulgular yaş grupları açısından değerlendirildiğinde din görevlilerini kot pantolon giymesini, spor giyinmesini olumlu buluyorum cevabını verenler 18–40 yaş grubunda %58 iken 41–55 yaş grubunda %45,6 ve 55 ve üzeri grupta %37 şeklindedir. Olumsuz buluyorum cevabını verenler 18–40 yaş grubunda %21,2 iken, 41–55 yaş grubunda %37,7 ve 55 ve üzeri yaş grubunda %46,3 şeklindedir. Ki kare analiz sonucuna göre gruplar arasındaki farklılaşma anlamlıdır. Yaş gençleştikçe din görevlilerinin spor giyinmesini olumlu bulanlar artmaktadır. Gençler spor giyen bir görevliyi kendilerine daha yakın hissedebilmektedir. Sonuçları yukarıdaki yorumları da dikkate alarak değerlendirdiğimizde din görevlilerinin spor giyinirken İslami ölçüleri, yeri, zamanı ve şartları dikkate almalarını gerektirdiğini ortaya koymaktadır.

2.11 Din Görevlilerinin Cami Dışı Din Hizmetlerinden Ücret Almaları

Tablo: 21-Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Cami Dışı Din Hizmetlerinden Ücret Almaları İle İlgili Görüşleri

Ücret Alması	Sayı	%
Kesinlikle Almamalıdırlar	228	60.0
Alabilirler	117	30.8
Fikrim yok	29	7.6
Başka	6	1.6
Toplam	380	100.0

$X^2 = 320,526$ $SD=3$ $p=0,000$ $p<0,05$ Önemli

Cami dışı din hizmetleri denilince, cami içerisinde yapılması zorunlu olmayan, hatim, mukabele, mevlit, dua, cenaze, nikâh, sünnet gibi dini ve ahlaki ibadetlerle, yapılması örf ve gelenek haline gelmiş dini adetler kastedilmektedir.

Konu ile ilgili sorduğumuz soruya örneklemin %60'ı din görevlisinin cami dışı din hizmetlerinden kesinlikle ücret almaması gerektiğini belirtirken, %30,8'i alabilirler, %7,6'sı fikrim yok, %1,6'sı başka şeklinde görüş belirtmiştir. Kay-Kare sonuçlarına göre anketimize katılanların düşünceleri arasındaki fark anlamlıdır. Başka diyenlerin görüşlerini şu şekilde sıralayabiliriz: “*Kendisi istememeli hane sahibi hediye olarak verebilir (3 kişi). Cenaze yıkamadan alabilirler ancak diğer hizmetlerden (mevlit, ,hatim vs) almamalıdırlar(3 kişi).*” Yine mülakat yolu ile yaptığımız görüşmelerde pek çok kimse din görevlilerinin bu işi çok suiistimal ettiğini söylemektedir. Zengin bir kimsenin cenazesine veya mevlidine pek çok görevli katılırken fakir olanlara aynı ilgi gösterilmediği, bir cenazede 6-7 görevlinin olmasının çok doğru olmadığı ve cenaze sahiplerinin bu görevlilere ücret vermekte zorlandığını ifade edenler olmuştur. Ayrıca çalışmamız içinde yer alan açık uçlu soruda bu tür hizmetlerden ücret almayan din görevlileri halkımız tarafından takdir edilmektedir. (Bkz. s.75). Bu sonuçlara göre, “*Din görevlilerinin cami dışı din hizmetlerinden ücret almasını halkımız uygun bulmamaktadır.*” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.

Uygun'un (1992) araştırmasında, bu yöndeki bir soruya “yaptıkları işin karşılığıdır alabilirler” cevabını verenler %26,88 iken, “asli görevleridir kesinlikle almamalıdır” cevabını verenler %65,59 dur.¹⁰⁷

2.12 Din Görevlilerinin Görevini Aksatmadan Başka İşle Uğraşması

Tablo: 22-Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Görevini Aksatmadan Başka İşlerle Uğraşmaları İle İlgili Görüşleri

Başka İşle Uğraşması	Sayı	%
Kesinlikle Uğraşmamalıdır	83	21.8
Görevini Aksatmadan Uğraşabilirler	283	74.5
Fikrim Yok	14	3.7
Toplam	380	100.0

$$X^2 = 308,216 \quad SD=2 \quad p=0,000 \quad p<0,05 \text{ Önemli}$$

Örneklemin %21,8'i kesinlikle din görevlisinin başka işle uğraşmaması gerektiğini belirtirken, %74,5'i görevini aksatmadan başka işle uğraşabilir, %3,7'si fikrim yok şeklinde görüş belirtmiştir. Kay-Kare sonuçlarına göre anketimize katılanların düşünceleri arasındaki fark anlamlıdır. Bu sonuçlara göre “*Din görevlilerinin görevini aksatmadan başka işlerle uğraşmasını halkımız olumsuz görmemektedir.*” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.

Ancak mülakat yoluyla yaptığımız görüşmelerde başka işle uğraşan görevlinin görevini aksatmamasının mümkün olmadığı ve din görevlisinin işinin sadece namaz kıldırmak olmadığı dolayısıyla bu görevi hakkıyla yerine getirenin zaten başka işle uğraşmaya fırsat bulamayacağı görüşleri de ön plana çıkmıştır. Yine birkaç cami cemaati “*Hepsi araba alıp satıyorlar, araba pazarlarında galericilik yapıyorlar.*” diye dert yanmaktadır. Bu nedenle din görevlileri bu görüşleri de dikkate alarak başka işlerle uğraşsalar bile görevlerinin gereklerini hassasiyetle yerine getirmeye gayret etmelidirler. Aksi takdirde dünyalık işler için görevini aksatması “*Bunlar maaş olmasa camiye de gelmezler.*” gibi sözlerin doğmasına neden olmakta, imamların imajını oldukça olumsuz etkilemektedir.

¹⁰⁷ Uygun, a.g.t., s. 56.

Uygun (1992) araştırmasında benzer soruya kesinlikle din görevlileri başka işle uğraşmamalıdır cevabını verenler % 22,85 iken, görevini aksatmadan başka işle uğraşabilir diyenler % 67,20 ve haftalık izin günlerinde çalışabilirler cevabını verenler % 5,11'dir.¹⁰⁸

2.13 Din Görevlilerinin Dini Gün ve Gecelerde Yaptıkları Etkinlikler

Tablo: 23-Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Dini Gün ve Gecelerde Yaptıkları Etkinlikler İle İlgili Görüşleri

Yapılan Etkinlikler	Sayı	%
Oldukça Yeterli	144	37.9
Kısmen Yeterli	176	46.3
Hiç Yeterli Değil	31	8.2
Fikrim Yok	21	5.5
Başka	8	2.1
Toplam	380	100.0

$$X^2 = 319,711 \quad SD=4 \quad p=0,000 \quad p<0,05 \text{ Önemli}$$

Regaib, Berat, Miraç, Mevlit kandili ve Kadir gecesı gibi kutlu zaman dilimleri, bizi Allah' a yaklaştıran, nefis muhasebesi yapmamıza vesile olan birer altın fırsat aralığıdır. Bu gecelerde eda edilen programlar belli bir format, formalite gibi aşk ve heyecandan yoksun şekilde icra edilmemelidir. Mesela bir mevlit kandilinde insanların mevlit okuması güzel bir uygulamadır. Ancak böyle bir gecede, Peygamber efendimizin ahlâkının belli bir canlılık içinde ortaya konması, herkeste halisane duyguların oluşması esas olmalıdır.¹⁰⁹

Dini gün ve gecelerde yapılan etkinlikleri örneklemin %37,9'u oldukça yeterli bulurken, %46,3'ü kısmen yeterli bulmakta, %8,2'si hiç yeterli bulmamaktadır. %5,5'i fikrim yok, %2,1'i başka şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu görüşleri şöyle sıralayabiliriz: “Gençleri daha fazla camiye çekmek için farklı etkinlikler yapılmalıdır, hep aynı şeyler yapıyor mevlit vs. (4 kişi). Sohbetlerde o günün anlamına daha fazla yer verilmelidir (2 kişi). Programlara daha fazla özen gösterilmeli yapmış olmak için yapılmış gibi bir hava olmamalıdır (2 kişi).” Kay-Kare sonuçlarına göre anketimize

¹⁰⁸ Uygun, a.g.t., s. 55.

¹⁰⁹ M. Fethullah Gülen, *Yaşatma İdeali*, İstanbul: Nil Yayınları, 2012, ss. 178,179.

katılanların düşünceleri arasındaki fark anlamlıdır. Bu sonuçlara göre, “*Din görevlilerinin dini gün ve gecelerde yaptıkları etkinlikler halkımız tarafından yeterli bulunmamaktadır.*” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.

Kadın-erkek, genç-yaşlı pek çok kişi mübarek gün ve gecelerde camilerimizi doldurmaktadır. Dolayısıyla bu günler ve geceler fırsat bilinmeli dolu dolu programlarla insanlarımızın beklentileri karşılanmaya çalışılmalıdır.

2.14 Ankete Katılanların Cinsiyeti ve Dini Gün ve Gecelerde Yapılan Etkinlikler

Tablo: 24-Ankete Katılanların Cinsiyeti ve Dini Gün ve Gecelerde Yapılan Etkinlikler İle İlgili Görüşleri

Cinsiyet	Sayı %	Din gün ve gecelerde yapılan etkinlikleri nasıl değerlendiriyorsunuz?					Toplam
		Oldukça Yeterli	Kısmen Yeterli	Hiç Yeterli Değil	Fikrim Yok	Başka	
Erkek	Sayı	119	117	17	13	6	272
	%	43.8	43.0	6.3	4.8	2.2	100.0
Bayan	Sayı	25	59	14	8	2	108
	%	23.1	54.6	13.0	7.4	1.9	100.0
Toplam	Sayı	144	176	31	21	8	380
	%	37.9	46.3	8.2	5.5	2.1	100.0

$X^2=16,193$ $SD=4$ $p=0,003$ $p<0,05$ Önemli

Bulgular cinsiyet değişkeni açısından değerlendirildiğinde erkeklerin %43,8'i dini günlerde yapılan etkinlikleri yeterli bulurken, bayanların %23,1'i yeterli bulmaktadır. Hiç yeterli bulmuyorum diyenler erkeklerde %6,3 iken bayanlarda %13 dür. Ki kare analiz sonucuna göre cinsiyet değişkeni arasındaki farklılaşma anlamlıdır. Dini günlerde yapılan etkinlikleri bayanlar daha çok yetersiz bulmaktadır. Bayanlar her zaman cami ile iç içe olmadıkları için bu tür programlarda onların beklentilerinin daha fazla olduğunu düşünmekteyiz.

2.15 Ankete Katılanların Yaşı ve Dini Gün ve Gecelerde Yapılan Etkinlikler

Tablo: 25-Ankete Katılanların Yaşı Dini Gün ve Gecelerde Yapılan Etkinlikler İle İlgili Görüşleri

Yaş	Sayı %	Din gün ve gecelerde yapılan etkinlikleri nasıl değerlendiriyorsunuz?					Toplam
		Oldukça Yeterli	Kısmen Yeterli	Hiç Yeterli Değil	Fikrim Yok	Başka	
18-40	Sayı	76	102	20	9	5	212
	%	35.8	48.1	9.4	4.2	2.4	100.0
41-55	Sayı	36	59	7	10	2	114
	%	31.6	51.8	6.1	8.8	1.8	100.0
56 ve Üstü	Sayı	32	15	4	2	1	54
	%	59.3	27.8	7.4	3.7	1.9	100.0
Toplam	Sayı	144	176	31	21	8	380
	%	37.9	46.3	8.2	5.5	2.1	100.0

$X^2=17,215$ SD=8 p=0,029 p<0,05 Önemli

Bulgular yaş grupları açısından değerlendirildiğinde bu etkinlikleri oldukça yeterli buluyorum cevabını verenler 18–40 yaş grubunda %35,8 iken 41–55 yaş grubunda %31,6 ve 55 ve üzeri yaş grubunda %59,3 şeklindedir. Hiç yeterli bulmuyorum diyenler 18–40 yaş grubunda %9,4 iken 41–55 yaş grubunda %6,1 ve 55 ve üzeri yaş grubunda %7,4 şeklindedir. Ki kare analiz sonucuna göre yaş değişkeni ile dini günlerde yapılan etkinlikler arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Yaş gençleştikçe bu etkinlikleri yetersiz bulanların oranı artmaktadır.

2.16 Din Görevlilerinin Hitabet ve Diksiyonları

Tablo: 26-Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Hitabet ve Diksiyonları İle İlgili Görüşleri

Hitabet Ve Diksiyonları	Sayı	%
Oldukça Yeterli	64	16.8
Kısmen Yeterli	257	67.6
Yetersiz	59	15.5
Toplam	380	100.0

$X^2 = 201,258$ SD=2 p=0,000 p<0,05 Önemli

Din görevlisinin, bilgili, görgülü, güzel Kur' an okuması kadar güzel ve etkileyici konuşması da önemlidir. Dini bilgilerinin güzel ve sade bir üslupla anlatılması, dinleyiciler üzerinde olumlu bir etki yapmaktadır.

Bu gerçekten hareketle ankete katılanlara din görevlilerini hitabet ve diksiyon açısından nasıl değerlendirdiklerini sorduk. Örneklemin %16,8'i din görevlilerini hitabet ve diksiyon açısından oldukça yeterli bulurken, %67,6'sı kısmen yeterli bulmakta, %15,5'i yeterli bulmamaktadır. Kay-Kare sonuçlarına göre anketimize katılanların düşünceleri arasındaki fark anlamlıdır. Bu sonuçlara göre, "*Halkımız din görevlilerini hitabet ve diksiyon açısından yeterli bulmamaktadır.*" şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.

Uygun (1992) araştırmasında ankete katılanlara din görevlilerinin konuşma kabiliyetleri nasıl şeklinde bir soru sormuş ve şu cevapları almıştır. Çok iyi %9,68, iyi %33,60, normal %40, 06, zayıf %13,44.¹¹⁰

Buyrukçu'nun (1995) araştırmasında cemaatin çoğunluğu imamların hitabetini yeterli bulurken, yetersiz bulanların bir kısmı, imamların hitabet noktasındaki eksikliğini şu ifadelerle belirtmişlerdir: "*Hutbeleri hazırlanarak okumuyorlar. Hutbeyi kitaptan düzgün okuyamıyorlar. Çok acele ve hızlı okuyorlar. Hutbeleri kendisi hazırlamadığı için ve önceden hazırlanmadığı için kekeleyerek okuyor, kelimeleri doğru dürüst telaffuz edemiyorlar. Hutbeyi bağırarak çok yüksek sesle okuyorlar. Aşırı heyecandan elleri titriyor.*" gibi görüşler ön plana çıkmıştır.¹¹¹

Köylü'nün (1989) araştırmasında bazı din görevlileri vaaz etme noktasında sıkıntı çektiklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda sıkıntı yaşayan görevlilerin genellikle yüksek tahsil yapmayan, mesleki kıdemleri az, köylerde görev yapan görevliler olduğu ifade edilmiştir.¹¹²

¹¹⁰ Uygun, a.g.t., s. 45.

¹¹¹ Buyrukçu, a.g.e., s. 213.

¹¹² Köylü, a.g.t., s. 200.

Konuyla alakalı bir dergide geçen yazıya burada yer vermek istiyorum:

“Mübarek ramazan ayında bir haftalığına İstanbul’a gittim. Bir teravih namazını selatin camilerinden..... Cami’inde kılmamı tavsiye ettiler. Söylenilen camiye gittik. Ezan henüz okunmamıştı ve kürsüde vaiz vaaz ediyordu. Karakter olarak eleştiriyi sevmem, özellikle dini konularda hiç tenkide girmem. Hitabet teknikleri çerçevesinde, caminin şanına yakışır bir vaaz bekliyordum. O hocamız benden fersah fersah ileride, Allah nezdinde çok yüksek makamlarda olabilir ancak vaazını birkaç cümleyle yorumlamadan geçemeyeceğim, belki bundan böyle dikkat ve itinaya vesile olur. Bir defa ileri derecede yaşından olsa gerek sesi soluğu azalmış, konuşmaktan aciz bir hali vardı. Sanki mecburen, mecburiyetten vaaz veriyordu. Bunu sohbetin her salisesinde hissettik, hissettim. Oruçtan bahsetti ama hep bilinen ayet ve hadisleri aktardı; orijinal bir şey, olay, tespit, hatıra yoktu. Aynı şeyleri çevirip çevirip tekrarlıyordu. Aşkın, şevkin, heyecanın zerresini bulamadım kelimelerinde... Neyse bereket versin televizyondan tanıdığımız güzel sesli imam efendinin tilavetiyle yatsıyı, teravihi kılıp eve döndüğümüzde eniştemle birlikte bilgisayarın arama motoruna ramazanla ilgili birkaç kelime girdim. Çıkan sayfaları 1,5 saat eniştemle okuduk, vaiz efendiyi telafi ettik. Kürsüye çıkmadan basit bir internet aramasıyla bile öyle orijinal bilgilere, örneklerle, hatıralara ulaşmak mümkünken 1970’li yılların hazırlığıyla cemaatin karşısına çıkmamak gerektiğini düşünüyorum. Diyanet İşleri Başkanlığı ve müftüler, hoca ve vaiz seçiminde çok titiz davranmalı; “muhterem” olmayı yeterli görmeyip görevlilere eğitimle ehliyet de kazandırmalıdır. Bu çok hassas işin başka çaresi yok.”¹¹³

Şu bir gerçek ki, hitabet, bir yetenek olduğu kadar, gayretle elde edilebilen ve geliştirilebilen bir melekedir. Hitabetin tekniğini kavrayan her din görevlisinin deneyim ve kişisel çabalarıyla iyi bir hatip olması mümkündür. Dolayısıyla, görevi insanları hayra ve iyiliğe davet etmek olan din görevlisinin, insanlarla konuşurken, ya da cami de hutbe ve vaaz verirken hitabet ilkelerine dikkat etmesi gerekmektedir. Hitabet

¹¹³ Genç Beyin, S.65, Ağustos 2007, s. 25.

yeteneğini geliştirmek, bu konuda gerekirse kurslara ve seminerlere katılmak, her din görevlisinin öncelikleri arasında olmalıdır.¹¹⁴

2.17 Din Görevlilerinde Ses ve Makamın Önemi

Tablo: 27- Ankete Katılanların Din Görevlilerinde Ses ve Makamın Önemi İle İlgili Görüşleri

Ses ve Makam	Sayı	%
Ses Makam Çok Önemlidir	265	69.7
Ses Makam Kısmen Önemlidir	47	12.4
Önemli Olan Doğru Okumasıdır	61	16.1
Fikrim Yok	7	1.8
Toplam	380	100.0

$X^2 = 422,147$ SD=3 p=0,000 p<0,05 Önemli

Ankete katılan örneklemin %69,7'si ses ve makam din görevlisinde çok önemlidir, %12,4'ü ses makam kısmen önemlidir, %16,1'i önemli olan doğru okumasıdır ses ve makam önemli değildir, %1,8'i fikrim yok cevabını vermiştir. Kay-Kare sonuçlarına göre anketimize katılanların düşünceleri arasındaki fark anlamlıdır. Bu sonuçlara göre “*Din görevlilerinde ses ve makamı halkımız önemsemektedir.*” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.

Özellikle ezanı camiye gelen gelmeyen herkes dinlemektedir. Güzel bir sesle ve makamında okunan ezanın pek çok kişide manevi bir huzur uyandıracağı muhakkaktır. Güzel okunan bir ezanın insanın ruhunda uyandırdığı etki ile bazı gayrimüslimlerin Müslüman olduğu ifade edilmektedir.¹¹⁵ Yine bazı insanların cami tercihinde, görevlinin kişiliği ve hitabet üslubunun yanında, güzel bir ses ve makama sahip olmasının da etkili olduğu bilinmektedir.¹¹⁶ Ayrıca çalışmamız içinde yer alan açık uçlu sorularda ses, makam ve hitabet noktasında yeterli görevliler halkımız tarafından takdir edilirken, bu konuda yetersiz olanlar da eleştirilmektedir. (Bkz. ss. 75–81).

¹¹⁴ Yılmaz, a.g.e., s. 71.

¹¹⁵ Özcan, a.g.e., s. 157.

¹¹⁶ Yılmaz, a.g.e., s. 69.

İmamlık ve müezzinlik gibi ses eğitimi gerektiren görevlere atanacak kişilerin küçük yaşlardan itibaren bu yönde eğitilmeleri önemlidir. Çünkü sesi kullanma ve makam eğitimi küçük yaşlarda daha kolaydır. Bu açıdan Kur'an Kursları ve imam hatip okulları önemsenmeli, yeteneği olan çocuklar buralara yönlendirilmelidir. Ayrıca din görevlilerinin kendilerini bu noktada geliştirecek kurslara katılmaları, böyle imkânları yoksa CD'lerden istifade ederek güzel okuyuşları kendilerine örnek almaları önemli ölçüde yarar sağlayacaktır.

2.18 Din Görevlilerinin Güncel Meseleleri Takip Etmesi

Tablo: 28-Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Güncel Meseleleri Takip Etmesi İle İlgili Görüşleri

Güncel Meseleler	Sayı	%
Genellikle Takip Ediyorlar	147	38.7
Kısmen Takip Ediyorlar	143	37.6
Takip Etmiyorlar	20	5.3
Fikrim Yok	70	18.4
Toplam	380	100.0

$X^2 = 118,505$ SD=3 p=0,000 p<0,05 Önemli

Basın ve yayın organlarında işlenen, halkın ilgiyle takip ettiği dini, sosyal, bilimsel konulara kayıtsız kalmamak din görevlilerinin cemaat üzerindeki etkinliği açısından son derece önemlidir. Çünkü cemaat, toplumun gündemini oluşturan konularla ilgili din görevlilerinin değerlendirmelerine ihtiyaç duyabilmektedir.

Konu ile ilgili olarak sorduğumuz soruya örneklemin %38,7'si din görevlileri güncel meseleleri genellikle takip ediyorlar, %37,6'sı kısmen takip ediyorlar, %5,3'ü takip etmiyorlar, %18,4'ü fikrim yok cevabını vermiştir. Kay-Kare sonuçlarına göre anketimize katılanların düşünceleri arasındaki fark anlamlıdır. Bu sonuçlara göre *“Halkımıza göre, din görevlileri güncel meseleleri takip etmemektedir.”* şeklindeki hipotezimiz kısmen doğrulanmıştır. Çünkü din görevlilerinin güncel meseleleri takip

ettiğini düşünenlerin sayısı ile kısmen takip ettiğini düşünenlerin sayısı neredeyse eşittir. Takip etmediğini belirtenler de vardır. Halkın rehber olarak kabul ettiği din görevlilerinin, güncel meseleler hakkında güzel bir üslup ile doğru tespitler yaparak insanları aydınlatması onların toplum üzerindeki etkinliğini açısından önemlidir.

Halkı pek çok konuda bilgilendirmek ve yanlış bilgileri düzeltmek durumunda olan din görevlilerinin, yeni çıkan güncel kitapları okumaları, birkaç ulusal gazeteyi takip etmeleri, ilmi tartışma ve eğitici niteliği olan televizyon programlarını izlemeleri, internet kullanarak gerekli bilgilere kolayca ulaşmaları önemlidir.

2.19 Din Görevlilerinin Halkla İlişkileri

Tablo: 29-Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Halkla İlişkileri İle İlgili Görüşleri

Halkla İlişkileri	Sayı	%
Genellikle İyi İlişki Kurabiliyorlar	112	29.5
Genellikle İlişkileri Normaldir	186	48.9
İlişkileri Zayıftır	60	15.8
Fikrim Yok	22	5.8
Toplam	380	100.0

$X^2 = 159,200$ $SD=3$ $p=0,000$ $p<0,05$ Önemli

Din hizmeti sunulurken muhatap halktır. Cami içi ve dışı din hizmetlerinde başarılı olmak ve insanlara kaliteli bir din hizmeti sunmak isteyen din görevlisinin muhatap olduğu halkla sağlıklı dengeli iletişim kurması gerekir. Din görevlisi halkın içine girmeli, onlarla kaynaşmalıdır. Hizmet verdiği halkıyla sevgi, saygı ve hoşgörü ilkeleri doğrultusunda seviyeli ilişkiler kurabilen din görevlilerinin başarı grafiğinin yüksek; cemaatten kopuk, insanlara tepeden bakan, onlarla sağlıklı ilişki kuramayan din görevlilerinin başarı grafiğinin düşük olduğu yapılan gözlemlerden anlaşılmaktadır.¹¹⁷ Çalışmamız içinde yer alan açık uçlu soruda genç, yaşlı demeden insanlarla sıcak ilişkiler kuran, çevresindeki insanların sorunlarıyla ilgilenen din görevlileri halkımız tarafından takdir edilmektedir. (Bkz. ss.72-74)

¹¹⁷ Yılmaz, a.g.e., s. 148.

Ankete katılanlara din görevlilerinin halkla ilişkilerini sorduk, örneklemin %29,5'i genellikle din görevlilerinin halkla iyi ilişki kurabildiğini belirtirken, %48,9'u halkla ilişkilerinin normal, %15,8'i halkla ilişkilerini zayıf olarak değerlendirmiştir. Kay-Kare sonuçlarına göre anketimize katılanların düşünceleri arasındaki fark anlamlıdır. Bu sonuçlara göre, “*Din görevlilerinin halkla ilişkileri yeterli düzeyde değildir.*” şeklindeki hipotezimiz kısmen doğrulanmıştır. Çünkü herkesin görevlisi ve halk adamı olan din görevlilerinin insanlarla ilişkilerinin daha üst düzeyde olması gerekir. İnsanlar doğumdan, sünnete, nişandan, düğüne, asker uğurlamasından, cenaze merasiminde hep imamını yanında görmek ve duasını almak ister. Din görevlisinin cemaatten olsun olmasın cami içi veya cami dışında insanlarla ilgilenmesi onun halk nezdinde ki saygınlığını arttıracaktır.

Karahan (2008) araştırmasında “Cami görevlileri halkla yakın ilişki içindedirler.” şeklinde bir varsayım ortaya koymuş ve ankete katılanlardan şu cevapları almıştır: Tamamen katılıyorum %4,6, katılıyorum %36, bazen katılıyorum %41,2, katılmıyorum %14,2 ve “hiç katılmıyorum %3,8”dir.¹¹⁸Bu araştırmanın da ortaya koyduğu sonuca göre, din görevlilerinin halkla yakın ilişki içinde olduğunu düşünenlerin sayısı çok azdır.

2.20 Din Görevlilerinin Banka Kredisi Kullanması

Tablo: 30-Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Banka Kredisi Kullanması İle İlgili Görüşleri

Kredi Kullanmaları	Sayı	%
Kesinlikle Kullanmamalıdır	153	40.3
Ev Araba Gibi Zaruri İhtiyaçlar İçin Kullanabilirler	87	22.9
Kullanmasında Sakınca Yoktur	71	18.7
Fikrim Yok	58	15.3
Başka	11	2.9
Toplam	380	100.0

$X^2 = 139,789$ SD=4 p=0,000 p<0,05 Önemli

¹¹⁸ Karahan, a.g.t., s. 108.

Din görevlilerinin banka kredisi kullanması değerlendirilirken örneklemin %40,3'ü kesinlikle kullanmamalıdır, %22,9'u ev, araba gibi zaruri ihtiyaçlar için kullanabilirler, %18,7'si kullanmasında sakınca yoktur, %15,3'ü fikrim yok, %2,9'u başka cevabını vermiştir. Başka cevabını verenler ancak özel finans kurumlarından olduğunda uygun bulmaktadırlar. Kay-Kare sonuçlarına göre anketimize katılanların düşünceleri arasındaki fark anlamlıdır. Bu sonuçlara göre, “*Din görevlilerinin banka kredisi kullanmasını halkımız uygun görmemektedir.*” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.

Banka kredisi denilince akla faiz gelmektedir. Faiz İslam dinin kesin olarak yasakladığı haramlardan biridir. Kur'an da faiz (riba) meselesi dört yerde ele alınmış ve içki yasağında olduğu gibi aşamalı yöntem izlenerek yasaklanmıştır. Kur'an da faizi kesin olarak yasaklayan ayet şu şekildedir. “Faiz yiyen kimse (kafirlerden) tıpkı şeytan çarpmış kimseler gibi çarpılmış olarak kalkarlar. Onların bu hali, alışveriş de (ticaret) faiz gibidir demelerindendir. Oysaki Allah ticareti helal, faizi haram kılmıştır. Bundan sonra kime rabbinden bir öğüt gelir de faizden vazgeçerse geçmişte olan kendisinindir ve işi Allah'a kalmıştır. Kim tekrar faize dönerse, işte onlar cehennemliktir, orada devamlı kalırlar. Allah faizi mahveder, sadakaları çoğaltır. Allah hiçbir günahkâr kâfiri sevmez... Ey iman edenler, Allah'tan korkun, eğer gerçekten inanıyorsanız, faiz olarak artakalan (anaparanın üzerindeki) miktarı olmayın. Şayet bunu yaparsanız (faize devam ederseniz), Allah ve Resulü ile savaşa girdiğinizi bilin. Tövbe ederseniz ana sermayeniz sizindir. Ne haksızlık edersiniz, ne de haksızlığa uğramış olursunuz”¹¹⁹

Bu ayette, Yüce Allah, faiz ve alışverişin farklı olduğunu vurgulayıp, faiz alıp vermenin dünyadaki ve âhiretteki kötü sonuçlarına işaret etmiştir. Kur'an'ın bu üslûbu, faiz yasağı konusunda açık ve katı bir delildir.¹²⁰ Ancak hangi usul ve ölçüde elde edilen fazlalığın faiz olacağı ve yasak kapsamına gireceği tartışma ve yoruma açıktır. Diğer bir ifadeyle faiz dinen yasaklanmış bir hüküm olmakla birlikte, içerik ve kapsamı muamelat alanına girmesi sebebiyle ictihadî bir nitelik taşımaktadır. Bir Müslüman

¹¹⁹ Kur'an, 2:275-279

¹²⁰ Komisyon, *İlmihal II İslam ve Toplum*, Ankara: D.İ.B. Yay., 2006, s. 414

âlimin şu veya bu tür maddi karşılığı veya artışı faiz saymaması, faiz yasağını inkâr değil, o şeyin bu yasak kapsamına girmediğini belirtme olacağından tamamen farklı bir durumdur.¹²¹ Konu geniş bir alana sahiptir ve çalışmamızın amacı dışındadır. Bu nedenle burada konuyla ilgili görüşlere yer vermeyeceğiz. Ancak yukarıdaki ayetler ışığında ve halkımızın görüşleri doğrultusunda konuyu değerlendirdiğimiz de topluma örnek olan din görevlilerinin faizli işlem yapan bankalardan uzak durması gerektiği anlaşılmaktadır. Mutlaka kredi kullanması gerekiyorsa özel finans kurumlarını tercih etmesi daha doğrudur.

2.21 Din Görevlilerinin Sigara İçmesi

Tablo: 31-Ankete Katılanların Din Görevlilerinin Sigara İçmesi İle İlgili Görüşleri

Sigara İçmesi	Sayı	%
Kesinlikle İçmemelidirler	176	46.3
Kendi Tercihidir İçmesi Önemli Değildir	185	48.7
Fikrim Yok	14	3.7
Başka	5	1.3
Toplam	380	100.0

$X^2=308,653$ SD=3 P=0,000 P<0,05 Önemli

Örneklemin %46,3'ü din görevlileri kesinlikle sigara içmemelidir, %48,7'si kendi tercihidir içip içmemesi önemli değildir, %3,7'si fikrim yok, %1,3'ü başka şeklinde cevap vermiştir. Başka diyenler, insanlara kötü örnek olacağı için model insan konumunda olan din görevlilerinin, en azından insanların içinde içmemeleri gerektiğine vurgu yapmışlardır. Kay-Kare sonuçlarına göre anketimize katılanların düşünceleri arasındaki fark anlamlıdır.

Batı'da on asırlık bir geçmişi olan sigara, XV. yüzyıldan itibaren İslam dünyasına sirayet etmiş, sigara alışkanlığının toplumda yayılmaya başlamasıyla meselenin dini hükmü de tartışılır olmuştur. Konuyu dini açıdan kısaca değerlendirecek olursak, sigara on dört asırlık İslam fıkıh tarihi için nispeten yeni bir konudur. İlk devir

¹²¹ Komisyon, *İlmihal II İslam ve Toplum*, ss. 425–426

müçtehitlerinin konu ile alakalı görüşünün bulunmayacağı açıktır. Son dönem İslam bilginleri sigaranın dini hükmü konusunda üç gruba ayrılmışlardır.

1. Sigaranın zararlarını bilmeyen veya önemsemeyip sigara hakkında açık bir yasak olmadığını ileri sürerek sigara içmenin mubah olduğunu ileri sürenler.

2. Sigara içmeyi doğru bulmamakla birlikte “haram” diyemedikleri için “mekruh” olarak görenler.

3. Sigara içmeyi sağlık açısından zarara ve ekonomik açıdan israfa yol açtığı için ayrıca nafaka yükümlülüğünü ihlal ettiği gerekçesiyle “haram” sayanlar.¹²²

Şu bir gerçek ki tıp ve pozitif bilimlerdeki gelişmeler sigaranın zararlarını en açık şekilde ortaya koymaktadır. Bilim adamları sigaranın ihtiva ettiği nikotinin ve sigara dumanının bünyede kanserden, sinir sistemlerinde bozukluğa kadar pek çok zarara yol açtığından söz etmektedirler. Kur’an-ı Kerim’de “Kendinizi elinizle tehlikeye atmayın...”¹²³ buyrulmuştur. Sigaranın hem içene hem de çevresinde bulunan kimselere zarar verdiği göz önüne alınınca hem Allah hakkının hem de kul hakkının birlikte ihlal edildiği söylenebilir.¹²⁴

Bütün bu gerçeklerden hareketle her açıdan topluma örnek olan din görevlilerinin dinimizin de uygun görmediği sigarayı kullanması doğru değildir. Anketimize katılanların yaklaşık yarısı da din görevlilerinin kesinlikle sigara içmemesi gerektiğini belirtmiştir. Böyle bir alışkanlığa sahip iseler en azından insanlara kötü örnek olmamak için toplum içinde kullanmamalıdır. Bu sonuçlara göre, “*Din görevlilerinin sigara kullanmasına halkımız olumsuz bakmaktadır.*” şeklindeki hipotezimiz kısmen doğrulanmıştır.

¹²² Komisyon, *İlmihal II İslam ve Toplum*, s. 67.

¹²³ Kur’an, 2:195

¹²⁴ Komisyon, *İlmihal II İslam ve Toplum*, s. 68.

2.22 Cuma Günü Camilerden Para Toplanması

Tablo: 32-Ankete Katılanların Genellikle Cuma Günü Camilerden Para Toplanması İle İlgili Görüşleri

Cuma Günü Para Toplanması	Sayı	%
Toplanmasını Uygun Bulmuyorum	81	21.3
Cemaati Hayra Teşvik Ettiği İçin Olumlu Buluyorum	150	39.5
Ara sıra Olmasında Sakınca Görmüyorum	130	34.2
Fikrim Yok	9	2.4
Başka	10	2.6
Toplam	380	100.0

$$X^2 = 227,132 \quad SD=4 \quad p=0,000 \quad p<0,05 \text{ Önemli}$$

Örneklemin %21,3'ü camilerden Cuma günü para toplanmasını uygun bulmadığını ifade ederken, %39,5'i cemaati hayra teşvik ettiği için olumlu bulduğunu, %34,2'si ara sıra olmasında sakınca görmediğini ifade etmiştir. %2,4'ü fikrim yok, %2,6'sı başka yönünde cevaplar vermiştir. Bu görüşleri şöyle sıralayabiliriz: “*Verilenler nereye gidiyor diye şüpheye bakıyorum(5kişi). Mutlaka makbuz karşılığında olmalı. Camide hayır kutuları olmalı isteyen oraya atabilir. Para doğru yere gidiyorsa çok güzel, cemaate sık sık toplanan paraların akıbetiyle ilgili bilgiler verilmeli. Bir vakıf olmalı ve insanlar hayrını oraya yapmalı.*” Kay-Kare sonuçlarına göre anketimize katılanların düşünceleri arasındaki fark anlamlıdır. Bu sonuçlara göre, “*Cuma günü cemaatten sık sık para toplanmasını halkımız uygun bulmamaktadır.*” şeklindeki hipotezimiz tam olarak doğrulanmamıştır. Ancak şu bir gerçek ki, sık sık cemaatten para toplanması hem din görevlisinin, hem de diyanet camiasının imajında olumsuzluk meydana getirmektedir. Mutlaka yardım toplamak gerekiyorsa bu tür yardımlar daha seyrek toplanmalı ve yardımların kullanıldığı yerler hakkında halkımıza net bilgiler verilerek insanların aklın da soru işareti bırakılmamalıdır. .

Uygun (1992) araştırmasında, camilerde cemaatten para toplanmasıyla alakalı sorusuna şu cevapları almıştır. Cami, Kur’ an kursları gibi eserleri camiye gelenler

yaşatacağı için toplanmalı % 33,06, çok sıkıcı olduğu için bu yardımlar toplanmamalı % 5,38, bazen toplanmasında sakınca görmüyorum % 54,57 şeklindedir¹²⁵

2.23 Basındaki Olumsuz Din Görevlisi İmajının Halk Üzerindeki Etkisi

Tablo: 33-Ankete Katılanların Basın, Yayın Organlarında Olumsuz Din Görevlisi İmajı Gördüklerinde Kendilerini Nasıl Etkilediği İle İlgili Görüşleri

Basındaki Olumsuz Din Görevlisi İmajı	Sayı	%
Din Görevlisine Olumsuz Bakmama Sebep Oluyor	54	14.2
Düşüncelerimi Kısmen Olumsuz Etkiliyor	115	30.3
Düşüncelerimi Etkilemiyor	177	46.6
Fikrim Yok	34	8.3
Toplam	380	100.0

$X^2=256,000$ SD=4 p=0,000 p<0,05 Önemli

Bazı sinema ve dizi filmlerinde din görevlisi ya da dindar imajını temsil etmek üzere öne sürülen modellerde, hem inanç esasları, ahlak ilkeleri ve davranış biçimleri açısından, hem de dış görünüş açısından İslam dini ve Müslüman kimliği ile uyuşmayan özellikte insanlar ekranlara taşınmaktadır. Hoca rolünde bulunan kişi, ne bilgi, ne de uygulama bakımından yetkin bir din adamı profili çizmekten çoğu kez son derece uzaktır.¹²⁶ Örneğin; “*Adak, Hazal, Züğürt Ağa, Fırat’ın Cinleri, Bedrana, Kara Çarşafli Gelin, Yer Demir Gök Bakır, Yaban, Vurun Kahpeye*” gibi filimler de olumsuz din adamı tipleri ön plana çıkmaktadır. Yine son dönem filmlerinden “*Vizontele*” de bağnaz, tutucu yeniliklere kapalı bir din adamı karakteri ortaya koyulmuştur. Bu karakterde imam, kekeme birisi olarak sunulmuş ve imamin davranışları mizah konusu yapılmıştır.¹²⁷

Bu ve benzeri örneklerin toplumu nasıl etkilediğini öğrenmek için sorduğumuz soruya, basın ve yayında organlarında ortaya çıkan olumsuz din görevlisi imajı benim de din görevlisine olumsuz bakmama sebep oluyor düşüncelerimi olumsuz etkiliyor diyenler %14,2, düşüncelerimi kısmen olumsuz etkiliyor %30,3, düşüncelerimi

¹²⁵ Uygun, *a.g.t.*, s. 64

¹²⁶ Şaban Köse, “Çocukluk Dönemi Din Öğretimi”, *Etkili Din Öğretimi*, Şaban Köse (ed.), İstanbul: T.İ.D.E.F., 2010, s. 66.

¹²⁷ Karahan, *a.g. t.*, ss. 85, 87.

etkilemiyor %46,6, fikrim yok %8,3 dır. Kay-Kare sonuçlarına göre anketimize katılanların düşünceleri arasındaki fark anlamlıdır. Bu sonuçlara göre “*Din görevlileriyle ilgili basında çıkan olumsuz yayınlar halkımızın da din görevlisine olumsuz bakmasına neden olmaktadır.*” şeklindeki hipotezimiz kısmen doğrulanmıştır. Çünkü örneklemin yarıya yakını basın ve yayın organlarında ortaya çıkan olumsuz din görevlisi imajının düşüncelerini kısmen ya da tamamen etkilediğini belirtmiştir.

Beyaz perdeye yansıyan bu olumsuz din adamı imajının halkımız üzerindeki olumsuz etkisini önlemek için olumlu örneklerin ortaya koyulması gerekmektedir. Son dönemlerde ortaya koyulan olumlu imam örneklerinden birisi The İmam filmidir.

3. Din Görevlisinin İmajını Olumlu Etkileyen Faktörler

Ankete katılanlara “*Sizce din görevlisinin imajını olumlu etkileyen faktörler nelerdir? Lütfen yazınız.*” şeklinde açık uçlu bir soru sorduk. Katılımcılar bu soruya üç, dört madde yazarak cevap verdiler. Aldığımız cevapları yoğunluk sırasına göre şu şekilde sıralayabiliriz:

- Davranışlarıyla örnek olması*
- Güzel hitabeti*
- Görünüşüne kılık kıyafetine özen göstermesi*
- Çevresiyle ve özellikle gençlerle iyi ilişkiler kurması, güler yüzlü olması*
- Sesinin güzel olması, ezan ve Kur’ an-ı güzel okuması*
- Eğitiminin iyi olması, kültürel birikimi ve mesleki yeterliliğinin iyi olması*
- Görevine bağlı olması, cemaatini eğitmeye çalışması, onların sıkıntılarıyla ilgilenmesi*
- Nezaketi sahibi, sempatik ve mütevazı olması*
- Güncel konularda vaazlar etmesi*
- Siyaset yapmaması, zorlamayıp kolaylaştırması*
- Menfaatçi olmaması, yapılan yardımlara katılması*
- Sigara içmemesi, hoşgörülü olması*
- Siyah değil beyaz cübbe giymesi*

Halkımızı iyiye, güzele yönlendirmeye, manevi açıdan imar etmeye talip olan din görevlilerinin toplum üzerindeki etkinliğinin daha da artması için yukarıda belirtilen hususlara dikkat etmesi, varsa eksik yönlerini gidermeye çalışması oldukça önemlidir. Unutulmamalıdır ki en güzel ve en etkili tebliğ hal ve hareketleriyle örnek olmaktadır.

4. Din Görevlisinin İmajını Olumsuz Etkileyen Faktörler

Ankete katılanlara “Sizce din görevlisinin imajını olumsuz etkileyen faktörler nelerdir? Lütfen yazınız.” şeklinde açık uçlu bir soru sorduk. Katılımcılar bu soruya üç, dört madde yazarak cevap verdiler. Aldığımız cevapları tasnif ettiğimizde din görevlisinin imajını olumsuz etkileyen unsurları iki alanda topladık. Bunlar; “din görevlisine yakışmayan olumsuz davranışlar ve din görevlisinin mesleki yetersizliğinden kaynaklanan faktörlerdir.”

Din görevlisinin imajını olumsuz etkileyen en önemli faktör din görevlisine yakışmayan olumsuz davranışlardır. Bu davranışlar yoğunluk sırasına göre şöyle belirtilmiştir:

- Söz davranış uyumsuzluğu
- Olumsuz giyim tarzı
- Halkın içine girmemesi
- Maddiyata fazla önem vermesi, cami dışı din hizmetlerinden para alması
- Sigara içmesi, siyaset yapması
- Görevini aksatması, görevine ve görev yeri temizliğine önem vermemesi
- İşini benimsememesi, memur zihniyetiyle hareket etmesi
- Baskıcı tutumları, bilmişlik taslaması
- Eş ve çocuklarının dinden uzak olması
- Namazlardan sonra camiye cemaatten önce terk etmesi
- Dine karşı mesafeli insanlara yargılayıcı konuşmalar yapması
- Çok konuşması, çocuklara sert davranması
- Kredi kartı kullanması, ek iş yapması
- İzinli olduğu günlerde cami çevresinde olmasına rağmen camiye gelmemesi
- Çalgılı düğünlere, eğlencelere gitmesi, şans oyunları, kumar oynaması, faiz alması

Milletin önünde olan ve insanların adeta gözünün içine baktığı din görevlilerinin davranışlarına elbette daha çok dikkat etmesi gerekmektedir. Unutmamalıdır ki gösterdikleri olumsuz davranışlar genelleştirilmekte bütün din adamlarına, hatta dinimize mal edilmektedir. Atasözünde de belirtildiği gibi başka yerde fark edilmese de imamın sarığı beyaz olduğu için konan sinek hemen fark edilmektedir. Bu açıdan güzel dinimizin hadimi olan insanların başkalarına nazaran davranışlarında çok daha dikkatli ve hassas olması gerekmektedir.

Din görevlisinin imajını sarsan önemli bir husus da mesleki alandaki yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Verilen cevaplar yoğunluk sırasına göre şu şekildedir:

- Yeterli eğitimi almamaları, bilgi eksikliklerinin bulunması
- Hatipliklerinin iyi olmaması, dini anlatırken sevgi değil korku üzerine anlatmaları
- Sesinin kötü olması, ses eğitimi almamaları
- Genel kültür eksikliği, güncel meseleleri takip etmemeleri.
- Teknolojiye ayak uyduramamaları

5. Din Görevlisinin İmajını Olumlu Etkileyen Olaylar

Halkımız, gerek camide, gerekse mevlitte, cenazede, düğünde bir şekilde din görevlisiyle iletişim halinde bulunmaktadır. Bu iletişim esnasında din görevlisinin pek çok tutum ve davranışına şahit olmaktadır. Halkımızın din görevlisinde gördüğü ve olumlu etkilendiği olayları tespit etmek istedik. Bunun için anketimize katılanlara “*Din görevlisinin imajını olumlu etkileyen bir olaya şahit oldunuz mu? Oldunuzsa yazınız.*” şeklinde bir soru yönelttik. Aldığımız cevapları inceledik ve bu davranışları şu başlıklar altında topladık:

- a) Din görevlisinin çocuk, genç, yaşlı demeden çevresindeki insanlara güler yüz göstermesi, onlarla sağlıklı iletişimi kurması.
- b) Din görevlisinin cami dersleri düzenlemesi.
- c) Çevresindeki insanların problemleriyle ilgilenmesi.

d) Din görevlisinin özellikle ses, makam ve hitabet noktasındaki mesleki yeterliliği.

e) Maddiyata fazla önem vermemesi, özellikle cami dışı din hizmetlerinden ücret almaması.

f) Teknolojiyi iyi kullanması.

Bu başlıklar altında topladığımız halkımızın şahit olduğu ve din görevlisinin imajını olumlu etkileyen olaylar şunlardır:

a) Din görevlisinin çocuk, genç, yaşlı demeden çevresindeki insanlara güler yüz göstermesi, onlarla sağlıklı iletişim kurması: Halkımızın bu bölümle ilgili şahit olduğu olaylar:

—Üniversite sınavı yaklaşmıştı ve din görevlisi sınava girecek öğrenciler için çok güzel dualar yaptı. Bu nedenle özellikle cumalarda cemaatine gençler de geliyordu. Gençlerin sorunlarıyla ilgilenmesini, onlarla halı saha maçları yaparak onlara din adamını, dolayısıyla dini sevdirmeye çalışmasını takdir ediyorum.

—Camide abdest alma yerinde ağlayan bir çocuğu imamımız fark etti. Ve onun yanına giderek biraz sohbet etti. Sonra çocuğa marketten bir şeyler aldı çocuk az da olsa mutlu olmuştu.

—Çevremdeki din görevlileri genelde insanlara karşı hoşgörülü, iyi ilişkiler içinde olan, görünüşüne, giyinişine dikkat eden, çocukla çocuk, büyükle büyük olan, yardımsever, hatim, mevlit gibi şeylerden asla para almayan ve en önemlisi kadınları da camiye gelmeye teşvik eden insanlar. Bu davranışları çok olumlu buluyorum.

—Çocukken cami imamımız bizlere çok iyi davranıyordu bu yüzden vaktimizin çoğu camide, caminin bahçesinde geçiyordu. Onu sevdiğimiz için beş vakit namazımızı kılmaya çalışıyorduk.

—Gençlerle ilişkisini canlı tutmak için futbol maçları düzenleyen bir hocamız vardı. Bütün mahallenin takdirini topluyordu.

—Yaz okulu öğrencilerimizle Çarşamba ilçemizdeki çivisiz camiine gitmiştik. Oradaki görevli imamın gelen öğrencilerle çok yakından ilgilenmesi, onlarla oturup büyük insanlarla sohbet eder gibi sohbet etmesi, dini sevdirecek anlatması çok hoştu. Din görevlisinin hali, tavri, konuşmaları öğrencilerde ona karşı saygı uyandırmıştı.

—Eskiden oturduğumuz bir köy vardı buradaki imamla aradan on beş sene geçmesine rağmen hala görüşürüz. Bana Kur’ an öğreten kişidir. Sabırlı, yardımsever ve güler yüzlüydü, bağ bahçe işlerinden de anladığı için köydeki herkesin işine çıkar gözetmeden koşardı.

—Bir imamın futbol takımı kurarak köydeki gençlerle kaynaşması çok güzeldi.

—Küçük çocuklara bir cami görevlisinin camiye geldikleri için şeker dağıtması, soru cevap şeklinde onları bilgilendirmesi ve ödüllendirmesi din görevlisine bakışımı değiştirmişti.

Dinimiz güler yüze, tatlı söze, gönül almaya büyük önem vermiştir. Bu güzel özellikleri öncelikle din görevlilerinin taşıması gerekir. Burada belirtilen olaylarda halkımız çocuk, genç, yaşlı demeden çevresindeki kişilerle ilgilenen, onlara güler yüz gösteren görevlileri takdir etmektedir. Din görevlisinin özellikle çocuk ve gençlerle ilgilenmesi, onların sevgi ve saygısını kazanması önemlidir. Bu sayede çocuk ve gençlerin din görevlisine, camiye ve dinimize karşı olan ilgi ve sevgileri de artacaktır.

b) Din görevlisinin cami dersleri düzenlemesi: Halkımızın bu bölümle ilgili şahit olduğu olaylar:

—Namaz saatleri dışında camideki insanlara dini konularda bilgi veren ve bunu yaparken de maddi bir menfaat beklemeyen imamları takdir ediyorum.

—Bir imam yatsı namazından sonra gönüllü olarak Allah rızası için bize Kur’ an dersleri verdi. Hiç bıkmadı, son derece olumlu, güler yüzlü olarak bize hizmet vermişti.

—Mahalle imamımızın sakat bir kişiye evine gelerek Kur’ an öğretmesi çok güzel bir davranıştı.

—Cami imamımız akşam namazından sonra bizlere camide Kur’ an dersleri vermişti çok faydalı oldu.

—Herhangi bir zamanda Kur’an-ı Kerim öğrenmek isteyenlere Kur’an-ı Kerim öğretmesi ve caminin aktif kullanılmasını teşvik etmesi kütüphane yaptırması din görevlisine yakışan davranışlardır.

—Üç aylık yaz tatili dışında çocuklara Kur’ an dersi veren hocamız vardı eşi de bayanlara ders veriyordu. Örnek bir çiftiler.

—Mahallemizde Kur’ an kursu düzenlemesi ve çocuklara camiye sevdirebilmek için sportif faaliyetler organize etmesi çok güzel.

—Bir imam tanıdığımız küçük çocuklara çikolata ile camiye alıştırmıştı. Sonra onlara Kur’ an dersleri vermeye başladı, hanımı da çocukların annesine ders veriyordu.

Camiler sadece namaz kılınan mekânlar olmayıp aynı zaman da birer yaygın eğitim merkezleridir. Bu mekânlar da halkımıza başta Kur’an-ı Kerim okuması öğretilmekte ve temel dini bilgiler verilmektedir. Ancak caminin kendisinden beklenen işlevleri yeteri şekilde yerine getirebilmesi orada görev yapan din görevlisin özverisi, çalışkanlığı ile yakından ilgilidir. Görevini sadece namaz kıldırmakla sınırlamayıp, çevresindekileri dini konularda bilgilendirmeye çalışan din görevlileri halkımız tarafından takdir edilmektedir.

c) Çevresindeki insanların problemleriyle ilgilenmesi: Halkımızın bu bölümle ilgili şahit olduğu olaylar:

—Bir imamımız camiye gelen cemaatle yetinmiyor gelmeyen mahalle sakinlerini de camiye, namaza ve sohbetlere davet ediyordu.

—Bir din görevlisinin dargın aileleri bin bir eziyetle barıştırdığına şahit oldum. Herkesin dertlerini dinleyip yardımına koşmaya çalışıyordu.

—Hocamız köyümüzde yanlış olan gelenekleri değiştirmek için çaba sarf ediyor ve insanları ikna etmeye çalışıyordu, bana ne dememesini takdir etmişimdir.

—İstanbul’ da bir hastamız için din görevlisi cemaatten yardım toplamıştı çok memnun olmuştuk. Yine aynı görevli cami tuvaletlerinin işletimi için bir ihtiyaç sahibini görevlendirmişti.

—İsmini vermek istemediğim bir köyde görev yapan imamımız iki sene yardım için dolaştı. Cami ve lojman yaptırdı bu çok güzel bir davranış. Ancak burada köylünün ona yaptığı haksızlığı da yazmadan geçemeyeceğim bu hocamıza iftira atıldılar, o da başka köye tayin oldu.

—Bir din görevlisinin kızlarını okula göndermeyen bir babayı çocuklarını okula göndermesi için teşvik etmesi çok güzel bir davranıştı.

—İmamımız şehrin öbür ucundaki bir cami inşaatı için para topladı, başka yerlerden para toplanmasına yardımcı oldu ve paraları o camiye gönderdi.

—Bir imam fakir bir çocuğa burs vermek için çalışıyordu çok takdir etmişim.

Din görevlisi sadece camiye gelen cemaatin değil, herkesin görevlisidir. Camisinin eksikleri ve cemaatinin problemleriyle ilgilendiği gibi çevresindeki insanların problemleriyle ilgilenmesi çok önemlidir. Halkımız din görevlisini iyi ve kötü gününde yanında görmek istemektedir. Bu özelliklere sahip din görevlileri halkımız tarafından takdir edilmektedir.

d) Din görevlisinin özellikle ses, makam ve hitabet noktasındaki mesleki yeterliliği: Halkımızın bu bölümle ilgili şahit olduğu olaylar:

—Sabah namazında camiye gitmişim müezzin ezanı o kadar güzel ve içten okudu ki çok duygulanmışım.

—Son yedi, sekiz yıldır din görevlilerinin görevlerini daha etkili ve korkusuz yaptıklarını görüyorum. Özellikle hitabeti ve vaazı etkili, Kur'an-ı güzel okuyan görevlileri görmek çok güzel.

—Mesleki bilgisi yerinde, hatip olan bir din görevlisinin sohbetleri beni ve birçok arkadaşımı etkilemişti.

—Ramazanın son gecesi ve kandil gecelerinde Samsun merkez camiinde yapılan programlar çok güzel oluyor. İlçede oturmama rağmen katılmaya özen gösteriyorum.

—Bir yakınım güzel sesli ve samimi bir din görevlisi için benim cenaze namazımı o kıldırır dedi. Ben de güzel ses ve makamla okunan tevhit ve mevlitlerden çok zevk alıyor; böyle kabiliyetli ve samimi din görevlilerini takdir ediyorum.

Din görevlisinde güzel ses, makam, güzel hitabet büyük önem arz etmektedir. Güzel bir ses ve makamıyla okunan bir ezanın, güzel bir üslup ile yapılan vaazın halkımız üzerinde oldukça etkili olduğunu görmekteyiz. Din görevlisinde bu özelliklere halkımız önem vermektedir. (Bkz. Tablo 27). Ses, makam ve hitabet açısından yeterli olan din görevlileri halkımızın beklentilerini daha rahat karşılamaktadır.

e) Maddiyata fazla önem vermemesi, özellikle cami dışı din hizmetlerinden ücret almaması: Halkımızın bu bölümle ilgili şahit olduğu olaylar:

—*Tanıdığım bir imam hiçbir cenazeden ücret almıyor. Yaz tatillerinde istekli bir şekilde dini eğitim veriyor ve cemaatle konuşurken onların yüzüne bakarak, güler yüzle konuşuyor. Bence örnek bir din görevlisi.*

—*Cenaze, mevlit gibi dini merasimlerde para kabul etmeyen imamları görünce çok hoşuma gidiyor.*

—*İmamımızın cenaze, mevlit gibi şeylerden verilen parayı derneğe yönlendirmesi çok güzel bir davranış.*

Din görevlilerinin cami dışı din hizmetleri diyebileceğimiz, mevlit, hatim, cenaze gibi hizmetlerden ücret almasıyla ilgili bir soru anket çalışmamız içinde yer almaktadır. Bu soruya aldığımız cevaplarda anketimize katılanların önemli kısmı, din görevlisinin bu hizmetler karşılığında ücret almasını uygun bulmamaktadır. (Bkz. Tablo 21). Sık sık kürsüde, minberde, cömertlikten, yardım severlikten, fedakârlıktan, her şeyden önemlisi Allah'ın rızasını kazanmaktan bahseden din görevlilerinin, bu hizmetleri Allah rızasını kazanmak vesilesi ile hiçbir maddi menfaat beklemeden yapması, söylediği doğruları davranışlarıyla göstermesi, örnek olması açısından önemlidir. Bu hizmetlerden ücret almayan din görevlilerini halkımız takdir etmektedir.

f) Teknolojiyi iyi kullanması: Halkımızın bu bölümle ilgili şahit olduğu olaylar:

—*Bir din görevlisi camiye dizüstü bilgisayar ve projeksiyon almıştı ve bunu Kur' an kursu verirken kullanıyordu. Din görevlisinin teknolojiye yeniliklere açık olması çok güzel.*

—*Köydeki imamımız bir internet sitesi kurarak köydeki bütün faaliyetleri sitesinde yayınlıyor. Bu durumdan özellikle gurbettekiler çok memnun.*

—*Tanıdığım bir imam okulumuzun internet sitesini düzenledi. Düşünce yapısıyla ve bakış tarzıyla oldukça modern birisi olduğu için din görevlileriyle ilgili olumsuz olan düşünce yapımı değiştirmişti.*

Bugün bilgi ve teknoloji çağını yaşamaktayız. Din görevlisinin her alanda kendisini yetiştirmesi, muhatap olduğu kitlenin önünde olması halkımız üzerindeki etkinliği açısından önemlidir. Bu gerçekten hareketle din görevlisinin teknolojiye uzak durması düşünülemez. Belki zaman zaman kürsülerde yapılan vaazlar da internet vb. teknolojilerin zararlarının anlatılması, halkımızın aklında din görevlileri bu tür teknolojiye karşıymış gibi yanlış bir düşüncenin oluşmasına neden olmuş olabilir. Böyle bir düşünce elbette doğru değildir. Din görevlisi bu yeniliklerin olumsuz kullanılmasına karşıdır. Yoksa her verimli, faydalı şey Müslüman'ın yitik malıdır. Teknolojiyi iyi kullanan din görevlileri halkımızın zihninde olabilecek farklı düşünciyi de değiştirmektedir.

6. Din Görevlisinin İmajını Olumsuz Etkileyen Olaylar

Bir önceki sorumuza paralel olarak bu bölümde halkımızın din görevlisinde şahit olduğu ve olumsuz değerlendirdiği olayları tespit etmek istedik. Anketimize katılanlara bu amaçla şu soruyu yönelttik. *“Din görevlisinin imajını olumsuz etkileyen bir olaya şahit oldunuz mu? Oldunuzsa yazınız.”* Aldığımız cevapları inceledik ve bu davranışları şu başlıklar altında topladık:

- a) Din görevlisine yakışmayan davranışlar.
- b) Din görevlisinin mesleki sorumluluklarını yeterince yerine getirmemesi.
- c) Din görevlisinin mesleki yetersizliğinden kaynaklanan problemler.

Bu başlıklar altında topladığımız halkımızın şahit olduğu ve din görevlisinin imajını olumsuz etkileyen olaylar şunlardır:

a)Din görevlisine yakışmayan davranışlar: Halkımızın bu bölümle ilgili şahit olduğu olaylar:

—*Eşini döven bir din görevlisi tanıyorum. Gerçi bu toplumumuzun kanayan yaralarından biridir ancak özellikle bir din adamının bunu yapması çok yanlış.*

—*Bazıları camide koşuşturan küçük çocuklara kızıyor ya da onları dövüyorlar. Onlarla tatlı dille konuşmaları ve camiye, imamı sevdirmeleri gerekir.*

—*Cemaatten konuşanlara direk kızmaları doğru değil.*

—Bu soruya cevaben belli bir olaydan bahsetmeyeceğim ancak din görevlilerinin genel olarak çok yemek yiyen, cimri, dar görüşlü, a sosyal, çıkarıcı bir görüntü verdiklerini düşünüyorum. Bu tanımlamaya uymayan gerçekten çok saygın, cömert, hakkı savunan, dik duran, karakterli görevlilerde var ancak bunlar genel kanıtı bozmaya, olumluya çevirmeye yetmiyor.

—Bazı görevliler farklı görüşteki kişilerle tartışmaya giriyor. Sizin düşünceniz doğru değil gibi direkt konuşmalardan uzak olmalılar. Yumuşak üslupla, kucaklayıcı yaklaşımları gerekir.

—Küçükken bir imam beni dövmüştü hala unutmam.

—Bir imam vakit namazını kaldırıırken yanlışını söylediğim için bana sert tepki verdi. Bu din görevlisine hiç yakışmayan bir davranıştır.

—Bir camide görev yapan imam ve müezzinin dargın olduklarına yıllarca şahit oldum ve bu durum cemaati de olumsuz şekilde etkilemişti. Oysa güzel dinimiz Müslümanların dargın durmasını tasvip etmiyor. Ben şahsen o camiye gitmemeye özen gösteriyordum.

—Yakinen tanıdığım bir görevlinin zaman zaman alkol kullanmasını bir facia olarak görüyorum.

—Ramazan da teravih kaldırmak istemeyen ve boş ver teravihi diyen imama şahit oldum.

—Bir adam bir din görevlisinin arabasını almış ve biraz da kaparo vermişti. Ancak araba kusurlu çıkınca adam imama arabayı geri verdi ve haklıydı, fakat imam arabayı aldı ama kaparoyu vermedi. Ben kaparoyu harcadım demiş, bu olay çevrede çok olumsuz karşılanmıştı.

—Camimizde yaşlı bir imam vardı teknolojiye karşı çıkıyordu.

—Mevlit, hatim gibi merasimlerden, cenaze defni sırasında okunan Kur' an'dan bazı görevlilerin ücret almaları imajlarını olumsuz etkiliyor.

—Birkaç kere Kur' an kursunda çocukları dövdüğüne şahit olmuştum.

—Din görevlilerinin aşırı şakalaşmalar yapmalarını, ciddiyetsiz olmalarını ve sigara içmelerini hiç uygun bulmuyorum.

—Bir hocamız cami bahçesinde oyun oynamamıza izin vermiyordu bu da benim camiye ilgimi azaltmıştır.

- Bazen insanlar arasında tarafsızlığını koruyamamakta ve adaleti gözetememektedirler. Bir kaza yapmışım haklı ve mağdur olduğum halde mahalle imamımızın diğer tarafı tutan konuşmalar yapması beni çok üzmüştü.
- Boş zamanlarında ticaretle uğraşan ve bu işe dini alet eden görevlileri görüyor ve çok üzülüyorum.
- Eskiden amcam yediği dayaktan dolayı Kur’ an kursunu bıraktı. Artık böyle şeylerin olmaması gerektiğini düşünüyorum.
- Bir Cuma namazı çıkışında yardım toplanırken cemaate “bozuk para verecekseniz hiç vermeyin daha iyi” ifadesini kullandığına şahit oldum.
- Cuma günü camide bir Kur’ an kursu için para toplanacaktı ve imam hutbede cennetin anahtarının o Kur’ an kursuna yardım etmekle alınabileceğini ciddi bir şekilde söyledi. Ben bunu hiç hoş bulmadım.
- İmamımız bir Cuma günü genel bir konuda vaaz veriyordu ve kendine ait kalıplaşmış bir fikri cemaate kabul ettirmeye çalışıyordu.
- Bir imamın nikâhta 50 lira istediğine ve vermeyenin nikâhını kıymadığına şahit oldum.
- Parasını faize yatırıp ev alanı tanıyorum.
- Allahın selamını verirken bile büyüklenmesi benim o görevliye bakışımı olumsuz etkiliyor.
- Bir gün Cuma namazından önce imamın sigara içtiğine şahit oldum. Benim gözümdeki imajını olumsuz etkiledi.
- Bir din görevlisinin cemaatten birinin çocuğuna sayısal kuponu verip yatırmasını istemesine şahit oldum.
- Tanıdığım bir din görevlisi 18 yıllık eşinden çocuğu olmuyor diye boşandı. Başka bir kadınla evlendi ondan da çocuğu olmayınca tüp bebek yaptılar. Çocuğu olmadığı için 18 yıllık eşini boşamasını doğru bulmadım ondan da tüp bebek yapmayı deneyebilirdi.

Din görevlisi dinimizin emrettiği, kendisinin de sohbetlerin de ifade ettiği tutum ve davranışları öncelikle kendisi sergilemelidir. Ancak bu şekilde söylediği tesir eder ve örnek olur. Yukarıda anlatılan olaylara baktığımızda, bunların dinimizin ilkeleriyle bağdaşmadığını, dolayısıyla din görevlisine yakışmadığını görmekteyiz. Böyle olumsuz davranışlar sergileyen din görevlilerinin toplum üzerinde etkili olmaları, onları iyiye,

güzele yönlendirmeleri çok zordur. Bu gibi davranışlar “Hocanın dediğini yap, yaptığını yapma” gibi sözlerin de toplum tarafından itibar görmesine neden olmaktadır. Güzel dinimizi temsil makamında olan insanların davranışlarına herkesten çok dikkat etmesi gerekmektedir.

b) Din görevlisinin mesleki sorumluluklarını yeterince yerine getirmemesi:

Halkımızın bu bölümle ilgili şahit olduğu olaylar:

—Ben Samsun’un bir ilçesine bağlı beldede çay ocağı işletiyorum ve hemen karşımda bir cami var. Tanıdığım pek çok imam da var, imamlarımızın sosyal faaliyetleri çok iyi ancak görevlerini çok aksatıyorlar. Bir gün çay ocağına oturduğumuz ilçenin müftüsü geldi. Biraz sohbet ettik. Müftü bizim imamın izinli olduğunu biliyordu ancak ezana 5–10 dakika varken kalkıp gitti. Oysa biz bir müftüden namaz çok yakın biraz daha bekleyip, görevli de yok cemaate namaz kıldırayım demesini beklerdik. Ya da çok önemli bir işi varsa bunu izah etmeli insanların kafasında soru işareti bırakmamalıydı. Yine ben camideki imam sık sık görevini aksattığı için namaza başlamıyorum. Belki bu benim bahanem ancak namaza başlayacağım gideceğim camiye imam yok olmayacak. Pek çok imamın da pazarda galericilik yaptığını biliyorum, bunlar beni çok üzüyor. Oysa imamlarımız topluma örnek olmalılar. İnsan şunu demeden kendini alamıyor, imam, müftü böyle yaparsa cemaat ne yapmaz...

—İmam komşumuz var ezan zaten merkezi sistemle okunduğu için sabah namazına kalkmıyor. Oysa onun örnek olması gerekir.

—Köy camisinde akşam namazına müteakip kelime-i tevhit merasimi düzenlenecekti. Cami ibadete yeni açıldığı için ufak tefek eksikleri vardı. Abdesthanede elektrik yoktu ancak cami içinden bir seyyar lamba çekilebilirdi. Abdest almaya gittim ve cep telefonunun ışığını kullanıyordum. Bu sırada yanıma bir kişi daha geldi. Caminin imamıymış. O da benimle beraber cep telefonu ışığında abdest almaya başladı. Buraya bir seyyar lamba çekilemez miydi diye sorduğumda, imam bana şöyle cevap verdi: “Bu dernek başkanının görevidir”. İmamın bu ilgisizliği beni çok üzmüştü.

—Futbola meraklı bir hocamız maç için çok hızlı namaz kıldırıyordu. Bu yüzden cemaat kendisine saygı göstermiyordu.

—Bir gün ezan okunurken imamımız camiye gelmeyerek gençlerle maça gitti. Yine bazen izin günlerinde caminin karşısındaki kahvehanede oturup camiye gelmediğine şahit

oluyoruz. Cami avlusunda lojmanda oturduğu halde sabah namazlarına kalkmıyor. Bu davranışları güzel dinimizin temsilcisine hiç yakıştırmıyorum.

—Ticaretle uğraşıp camiye pek gelmeyen bir imam arkadaş var, yerine adam tutmuş.

—Bir cami görevlisi ticarete başladı ve camiden uzaklaştı görevini aksatmaya başladı.

—Bazı imamlar ezan merkezi sistem okunduğu için namaza cemaat sünneti kıldıktan sonra geliyor, bu davranış din görevlisine yakışmıyor.

—İzinli günlerde vakit namazların da camiye gelmeyen ya da hiç namaz kılmayan imamları görüyorum.

—Namaz kaldırırken çok hızlı kıldıranlara şahit oluyorum. Dünyalık işleri için mesleklerini hakkıyla idrak etmediklerini düşünüyorum.

Din görevlileri görev ve sorumluluklarına dikkat etmelidir. Görevlerini ihmal eden, işine gereken önemi ve hassasiyeti göstermeyen görevlilerin toplum tarafından itibar görmesi, halkımız üzerinde yeterince etkinliğinin olması mümkün değildir. Yukarıdaki örneklerde görev ve sorumluluklarına gereken özeni göstermeyen din görevlileri halkımız tarafından eleştirilmektedir. Bu gerçekleri göz önünde bulundurarak din görevlilerinin görev ve sorumluluklarını hassasiyetle yerine getirmeye çalışması gerekmektedir.

c) Din görevlisinin mesleki yetersizliğinden kaynaklanan problemler:

Halkımızın bu bölümle ilgili şahit olduğu olaylar:

—Yaşadığım mahallenin eski imamı cemaatten önce camiye terk ediyordu. Ayrıca vaaz verirken çok hızlı konuştuğu için söylediği kelimeler anlaşılmıyor. Bunlar insanların camiden uzaklaşmasına neden oluyordu.

—Kayınpederim imam ancak çok sigara içtiği için Kur' anı Kerim'i ve ezanı güzel okuyamıyor bu yüzden insanların dinleyesi gelmiyor.

—Samsun'da bazı merkezi camilerde cemaati yoğun olduğu halde yetersiz, sesi güzel olmayan kişilerin imamlık yaptığını görüyorum bu camilere her yönüyle daha iyi imamlar gelebilir.

—Bir olay değil belki defalarca aynı şeye şahit oluyorum. Açıkçası görevli kişi namaz kıldıracağı zaman herkese bir bıkkınlık geliyor, biran önce bitsin istiyoruz çünkü sesi,

şivesi çok bozuk. Önemli günlerde o günün önemini anlatan bir konuşma yapsa, bir ayet okusa ne güzel olur.

—Cuma günleri namaz vakti girdiği halde cemaate saygı göstermeyip hala konuşan hocaları, vaazda anlattığını hutbelerde tekrar edenleri, bir de Cuma namazlarında herkesin bildiği duaları okuyan imamları eleştiriyorum. İmam daha farklı olmalı, farklı okumalı.

—Bir din görevlisinin vaaz verirken sanki insanlarla kavga ediyormuş gibi bir şeyler anlatması ve insanları suçlaması beni olumsuz etkilemişti. Allah bile hiç kimsenin kusurunu yüzüne vurmamış ve nimetlerini kesmemişken, din görevlisinin insanları azarlayarak vaaz yapması hiç doğru değil.

—Hitabeti kötü olan bir imam vaaz dinleme konusunda cemaatte isteksizlik oluşturmuştu.

—Bir imam Cuma günü hutbeyi haddinden fazla uzattı ve ben bir daha o camiye gitmemeye karar verdim. Camide benim gibi pek çok işçi ve memur var bundan onlar da benim gibi rahatsız oldular. Uyarılmasına rağmen bu kişinin aynı şekilde görev yapmaya devam ediyor olmasını yadırgıyorum.

Din görevlisinde güzel sesin, makamın ve hitabetin önemli olduğuna, halkımız tarafından bu özelliklere sahip din görevlilerinin takdir edildiğine değinmiştik. Bu özellikleri taşımayan, bu alanda kendisini geliştirmeye çalışmayan din görevlileri halkımız tarafından eleştirilmektedir. Güzel ses, güzel hitabet Allah vergisi olduğu gibi geliştirilebilecek özelliklerdir. Her din görevlisi bu alanlarda kendisini yetiştirmeye, toplumun beklentilerini karşılamaya özen göstermelidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

1. SONUÇ

Yüce dinimiz İslam'ın en önemli ibadetlerinden biri namazdır. Halkımızın günde beş vakit namaz ibadetinde bir araya geldiği, toplumsal bir kaynaşma ve etkileşimin olduğu mekânların başında camiler gelmektedir. Camilerin merkezinde din görevlileri yer almaktadır. Halka birinci elden din hizmeti sunan onlardır. Onların imajları ne kadar yüksek olursa sunulacak din hizmetinin de etkinliği o kadar etkili olacaktır. Bu amaçla din görevlisinin toplumsal imajını etkileyen unsurları ortaya koymaya çalıştık. Anket, gözlem ve mülakat sonuçları şöyledir:

Ankete katılanların çoğunluğunu erkekler ve 18-40 yaş grubundaki kişiler oluşturmaktadır. Eğitim durumu açısından çoğunluk lise ve üniversite mezunudur. Örneklemin çoğunluğu kendisini dindar olarak değerlendirmekte ve beş vakit namazını kılarım diyen kişilerden oluşmaktadır. Yine örneklemin yarısı ara sıra da olsa camide namaz kıldığını belirtmiştir.

Ankete katılanların çoğunluğu din görevlilerinin mesleki sorumluluklarını yeterince yerine getirmediğini düşünmektedir. Din görevlilerinin mesleki sorumlulukları denilince ilk akla gelen hususlar; ibadetlerin edası, caminin temizlik ve düzeni ile ilgili görevleridir. Bunun yanında cami dışı din hizmetleri diye özetleyebileceğimiz (cenaze, mevlit, hatim programları vs.) görevler de din görevlilerinin sorumluluk alanlarını oluşturmaktadır. Dünyevi sorumluluğunun yanında uhrevi anlamda da büyük sorumluluk taşıyan, topluma model teşkil eden din görevlilerinin, görevlerine daha özenli olması gerektiği muhakkaktır.

Anket sonuçlarına göre din görevlileri mesleki açıdan yeterince yeterli görülmemektedir. Yine sonuçlara yaş değişkeni açısından baktığımızda, yaş gençleştikçe din görevlilerini mesleki açıdan yetersiz görenlerin oranı artmaktadır. Bu

durumun nedenleri arasında gençlerin eğitim seviyesinin yüksek olması ve din görevlilerinden beklentilerinin daha fazla olması gibi faktörlerin etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Ankete katılanların yaklaşık yarısı din görevlilerinin imajını olumlu bulurken (%51,8), diğer yarısı kısmen olumlu (%38,2), veya olumsuz (%10) şeklinde görüş belirtmişlerdir. Din görevliliği gibi kutsiyet barındıran bir görev alanının imajının çok daha yüksek olması gerektiğini düşünmekteyiz.

Din görevlisinin kılık kıyafetinin, saç sakalının düzgün olması hitap ettiği toplum üzerindeki etkinliği açısından önemlidir. Konu ile ilgili sorduğumuz soruya ankete katılanların yaklaşık yarısı (%47,9) din görevlilerinin çoğunluğunun kılık kıyafetine dikkat ettiğini düşünürken, diğer yarısı bazılarının dikkat ettiğini dolayısıyla bazılarının dikkat etmediğini düşünmektedir.

Din görevlilerinin sportif faaliyetlerle ilgilenmesini bu tür faaliyetlere katılmasını ankete katılanların büyük çoğunluğu uygun görmüştür (%82,9). Spor daha çok gençlerin ilgi alanı olduğu için bu etkinliklerin gençlerin din görevlisiyle kaynaşmasına vesile olacağı bunun sonucunda gençlerin dine, diyanete olan ilgisinin artacağı düşünülmektedir. Ancak din görevlilerinin dikkat etmesi gereken husus bu tür faaliyetleri icra ederken asli görevlerini aksatmamaktır.

Din görevlilerinin lüks yaşamasına örneklemin önemli bir kısmı olumsuz bakmıştır (% 38,4). Olumlu buluyorum cevabını verenler % 30 dur. Halkımızın genel gelir düzeyi dikkate alındığında lüks yaşamın din görevlisiyle halkımızın bağını koparacağı düşüncesiyle böyle bir sonucun çıktığını düşünmekteyiz.

Din görevlilerinin spor giyinmesini ankete katılanların % 51,3' ü olumlu bulurken, olumsuz bulanların oranı da az değildir % 29,7. Ayrıca yapılan yorumlarda görev başında spor giyinen din görevlilerini eleştirenlerde olmuştur. Bu gerçeklerden hareketle din görevlilerinin kot vb. şekilde spor giyinirken dikkat ermesi gereken hususlar vardır. Özellikle İslami ölçülere uymayan darlıkta kıyafetler giymemeleri, yine

görev başındayken özellikle de cemaatin daha yoğun olduğu Cuma günü, hem bu günün özelliğine hem de mesleğin vakarına uygun giyinmeleri önemlidir. Konuyu yaş değişkeni açısından değerlendirdiğimizde yaş gençleştikçe din görevlilerinin spor giyinmesine olumlu bakanların oranı artmaktadır.

Ankete katılanların önemli bir kısmı (%60) din görevlilerinin cami dışı din hizmetlerinden ücret almaması gerektiğini belirtmiştir. Cami dışı din hizmetlerinden ücret almak din görevlilerinin imajını olumsuz etkileyen unsurların başında gelmektedir.

Ankete katılanların %74,5'i din görevlilerinin görevlerini aksatmadan başka işle uğraşabileceğini belirtirken, %21,8'i kesinlikle başka bir işle meşgul olmamaları gerektiğini belirtmiştir. Her ne kadar önemli bir çoğunluk görevini aksatmamak kaydıyla din görevlilerinin başka bir işle uğraşmasına olumsuz bakmasa da, mülakat yoluyla yaptığımız görüşmelerde başka işle uğraşan görevlinin görevini aksatmamasının mümkün olmadığı ve din görevlisinin işinin sadece namaz kıldırmak olmadığı, dolayısıyla bu görevi hakkıyla yerine getirenin zaten başka işle uğraşmaya fırsat bulamayacağı görüşleri de ön plana çıkmıştır. Başka bir işle uğraştığı için görevini aksatan görevliler açık şekilde eleştirilmiştir.

Dini günlerde yapılan etkinlikler ankete katılanlar tarafından yeterli bulunmamaktadır. Bu özel günlerde kadın erkek, genç yaşlı pek çok kişi cami ve cemaatle buluşmaktadır. Bu sebeple bu geceler bir fırsat bilinmeli ve cemaatin beklentileri en üst düzeyde karşılanmaya çalışılmalıdır. Cinsiyet değişkeni açısından konuya bakıldığında kadınlar bu tür etkinlikleri erkeklerden daha çok yetersiz bulmaktadır. Yine yaş gençleştikçe bu programları yetersiz bulanların oranı artmaktadır.

Görevi insanları hayra ve iyiliğe davet etmek olan din görevlisinin, insanlarla konuşurken ya da cami de hutbe ve vaaz verirken güzel ve etkileyici konuşması önemlidir. Dini bilgilerinin güzel ve sade bir üslupla anlatılmasının, dinleyiciler üzerinde olumlu bir etki uyandıracığı muhakkaktır. Ancak ankete katılanların önemli bir kısmı (%67,6) din görevlilerini hitabet diksiyon açısından yeterli bulmamaktadır.

Konuya eğitim durumu açısından bakıldığında eğitim durumu yükseldikçe din görevlilerini hitabet ve diksiyon açısından yetersiz bulanların oranı artmaktadır.

Ankete katılanların büyük bir kısmı din görevlilerinde ses ve makam önemlidir şeklinde görüş belirtmiştir. Güzel bir sesle ve makamında okunan ezan veya Kur'an-ı Kerim'in pek çok kişide manevi bir huzur uyandıracığı muhakkaktır.

Din görevlisi, dini ve mesleki bilgisinin yanında hızla değişen ve gelişen olayları, günümüz dünyasını, güncel meseleleri yakinen takip etmelidir. Din görevlilerinin güncel meseleleri takip etmesi, halkın ilgiyle takip ettiği konulara yabancı kalmaması halkın üzerindeki etkinliği açısından oldukça önemlidir. Ankete katılanların %38,7'si din görevlilerinin güncel meseleleri takip ettiğini düşünürken, %37,6'sı kısmen takip ettiğini düşünmektedir.

Ankete katılanlar genel olarak din görevlilerinin halkla ilişkisini normal olarak değerlendirmiştir. Şu bir gerçek ki başarısını arttırmak isteyen bir din görevlisi halkın içine girmeli ve onlarla kaynaşmalıdır. Halkımız iyi günde kötü günde din görevlisini yanın da görmek istemektedir. Dolayısıyla din görevlileri halkla daha yakın ilişki içinde olmalıdırlar.

Din görevlilerinin hangi sebeple olursa olsun banka kredisi kullanmasını ankete katılanların %40,3'ü uygun bulmamaktadır. Ancak ev, araba gibi zaruri ihtiyaçlar için kullanabilirler diyenler %22,9' dur. Yine sigara kullanmalarına ankete katılanların yaklaşık yarısı kendi tercihidir kullanabilirler cevabını verirken, diğer yarısı kesinlikle kullanmamalıdırlar cevabını vermiştir.

Cuma günü cemaatten yardım toplanmasını ankete katılanların %39,5'i cemaati hayra teşvik ettiği için olumlu bulurken, %21,3'ü toplanmaması gerektiği yönünde görüş belirtmiştir. %34,2'si ara sıra olmasında sakınca görmemektedir. Çalışmamız içinde geçmişte camilerin fonksiyonlarından bahsederken Hz. Peygamber'in Tebük seferi sırasında camide yardım topladığını belirtmiştik. Bu bilgileri ve yapılan yorumları değerlendirdiğimiz de çok sık olmamak kaydıyla önemli durumlar ve ihtiyaçlar için

camilerden para toplanılabilir. Ancak bu durum çok sık hale getirilmemeli, yardım toplama faaliyetleri caminin manevi ve ruhani havasını bozacak duruma vardırılmamalıdır. Ayrıca yapılan yardımlar konusunda şeffaf olunmalı, cemaate yapılan harcamalar hakkında bilgiler verilmelidir. İnsanların kafasında küçük de olsa soru işareti uyandıracak durumlardan kaçınılmalıdır.

Ankete katılanların yaklaşık yarısı basın ve yayın organlarında ortaya çıkan olumsuz din görevlisi imajının düşüncelerini kısmen ya da tamamen olumsuz etkilediğini belirtmiştir.

Anketimizde sorduğumuz açık uçlu soruda anketimize katılanlar din görevlisinin imajını olumlu etkileyen faktörler olarak öncelikle şu hususları belirtmişlerdir: *“Davranışlarıyla örnek olması, güzel hitabeti, kılık kıyafete özen göstermesi, çevresiyle iyi ilişkiler kurması, sesinin güzel olması, eğitiminin iyi olması, güler yüzlü olması, mesleki yeterliliğinin iyi olması ve görevine bağlılığı.”*

Diğer bir soruda din görevlisinin imajını olumsuz etkileyen faktörleri sorduk ve aldığımız cevapları iki alanda topladık. Bunlar; din görevlisine yakışmayan olumsuz davranışlar ve din görevlisinin mesleki yetersizliğinden kaynaklanan faktörlerdir. Halkımızın belirttiği, din görevlisine yakışmayan başlıca olumsuz davranışlar şunlardır: *“Söz davranış uyumsuzluğu, olumsuz giyim tarzı, halkın içine girmemesi, maddiyata fazla önem vermesi, cami dışı din hizmetlerinden ücret olması, sigara içmesi, görevini aksatması”*. Mesleki yetersizliğinden kaynaklanan faktörler ise: *“Yeterli eğitimi almamaları, bilgi eksiklerinin olması, hatipliklerinin iyi olmaması, dini anlatırken korku üzerine anlatması, sesinin kötü olması, genel kültür eksikliği, teknolojiye ayak uydurmaması.”*

Anketimize katılanların şahit olduğu ve din görevlisinin imajını olumlu etkileyen olayları incelediğimizde şu sonuçlara ulaştık: Çevresindeki insanlarla çocuk, genç, yaşlı demeden güler yüzlü, sağlıklı iletişim kuran, çevresindeki insanlara dini alanda eğitim veren onları geliştirmeye çalışan, mesleki açıdan ve özellikle ses, makam ve hitabet noktasında yeterli, camiye gelen, gelmeyen çevresindeki insanların sorunlarıyla

ilgilenen, maddiyata fazla önem vermeyen ve özellikle cami dışı din hizmetlerinden ücret almayan, teknolojiyi iyi kullanan din görevlilerinin halkımız tarafından takdir edildiğini görmekteyiz.

Anketimize katılanların şahit olduğu ve din görevlisinin imajını olumsuz etkileyen olayları inceledik ve bunları üç alanda gruplandırdık: Din görevlisine yakışmayan olumsuz davranışlar. Din görevlisinin mesleki yetersizliğinden, özellikle ses, makam ve hitabet noktasındaki yetersizliğinden kaynaklanan faktörler. Din görevlisinin mesleki sorumluluklarını yeterince yerine getirmemesinden kaynaklanan durumlardır.

2. ÖNERİLER

Bir işte başarılı olmanın temel şartı, kişinin yaptığı işi sevmesidir. Din görevlisi de yaptığı görevin kutsiyetinin farkında olarak mesleğini sevmeli ve önem vermelidir. Din görevlileri “memur zihniyeti” ile hareket etmemelidir. Her ne kadar resmi olarak memur statüsünde olsalar da, halkın gözünde onlar namaz kıldırma memuru değil, din görevlisi yani din gönüllüsüdürler. Mesleğini bir gönül işi olarak ele almalı ve Allah’ın emri, farz-ı kifâye olan bir işi icra etmenin bilinciyle kendilerini motive etmelidirler.

Eğitim düzeyi düşük olanlar eğitim düzeylerini yükseltmek için gayret göstermeli, fakülte mezunu olanlar, yüksek lisans ve doktora yapmanın yollarını aramalıdır. Hitap ettiği toplumun seviyesinden daha düşük bir eğitim seviyesine sahip olması görevlinin imajını olumsuz etkilemektedir. Ayrıca din görevlisi sürekli okumalı, araştırmacı olmalı, mesleki yeterliliklerini en üst noktaya çıkartmaya çalışmalıdır.

Din görevlisi olumlu bir şahsiyet örneği sergilemeli, özü ile sözü, sözü ile davranışı bir olmalıdır. Dini temsil eden söylediğini önce uygulayarak yaşayan insanlara model olan kişidir. Toplumda var olan “Hocanın dediğini yap, gittiği yoldan gitme” sözünün yanlışlığını yaşamıyla ortaya koymalıdır. Bu sebeple din görevlisi dinimizin uygun görmediği, imajını olumsuz etkileyecek her türlü söz ve davranıştan sakınmalıdır.

Kılık kıyafet, bireyin toplum içerisindeki konumunun belirlenmesinde, itibarının artmasında önemli bir unsurdur. Dış görünüşün öneminin daha da arttığı günümüzde bu gerçeği görmekten gelemeyiz. Bu nedenle güzel dinimizin temsilcisi olan din görevlisinin görüntüsüne, kılık kıyafetine mümkün oldukça özen göstermesi gerekir.

Din görevlileri başka işle meşgul olmamalı eğer başka iş yapacaklarsa görevlerini aksatmamaya çok büyük özen göstermelidirler. Görev ve sorumluluklarını aksatması din görevlilerinin imajını olumsuz etkileyen, halkımız üzerindeki etkinliğini azaltan unsurların başında gelmektedir.

Her zaman Allah'ın rızasını kazanmaktan, cömert olmaktan bahseden din görevlilerinin, ibadet maksadıyla, Allah'ın rızasını kazanmak için yapılan cami dışı din hizmetlerinden (hatim, mevlit, cenaze vs.) ücret talep etmesi veya verilen ücreti kabul etmesi doğru değildir. Bu tür merasimleri hiçbir beklentisi olmadan Allah'ın rızasını kazanmak amacı ile yaptığını davranışıyla ortaya koymalıdır. Bu merasimlerden ücret kabul etmek din görevlisinin imajını olumsuz etkileyen faktörlerin başında gelmektedir.

Dini gün ve gecelerde yapılan etkinlikler zenginleştirilmeli özellikle gençlerin, bayanların beklentileri karşılanmaya çalışılmalıdır.

Hitabet yeteneği ve güzel ses din görevlilerinde çok önemlidir. Bu iki özellik yetenek olduğu kadar aynı zaman da geliştirilebilmektedir. Hitabet yeteneğini geliştirmek, ses ve makam eğitimi almak bu konuda gerekirse kurslara, seminerlere katılmak her din görevlisinin önceliği olmalıdır. Diyanet İşleri Başkanlığı'nda bu yöndeki hizmet içi kurslarının sayısını arttırmalı ve her görevlinin bu kurslara katılmasını sağlamalıdır.

Din görevlileri halkla kurduğu ilişkilerde daha aktif ve özverili olmalıdır. Camiden eve, evden camiye giden görevlilerinin istenilen seviyede başarılı olması mümkün değildir. Din görevlisi camiye gelen gelmeyen herkesin görevlisi olduğu bilinciyle hareket etmeli ve toplumun her kesimine ulaşmaya çalışmalıdır.

Din görevlisi dini alandaki bilgilere sahip olduğu gibi güncel meseleleri de takip etmelidir. Her alanda söyleyeceği az veya çok bir şeyler olmalıdır. Çünkü o, toplumun bir nevi kanaat önderidir. Her insanla ortak bir noktada iletişim kurabilmesi için gerek güncel konularda, gerekse genel kültür noktasında bilgisinin olması gerekir. Ayrıca içinde bulunduğu insanları ve toplumu daha iyi anlayabilmek, anlaşabilmek ve onlara yararlı olabilmek için özellikle psikoloji, sosyoloji, eğitim ve ğretim yöntemleri gibi alanlarda kendilerini geliştirici çalışmalar yapmalıdırlar.

Camilerden sık sık, camilerin, Kur'an kurslarının ihtiyaçları gibi nedenlerle yardım toplanması çok uygun değildir. Bu durum sürekli yardım talep eden Diyanet camiasının ve din görevlisinin imajını olumsuz etkilemektedir. Din hizmetlerinin ihtiyaçlarını ya devlet üstlenmeli veya kurulacak bir fona insanlar yardımlarını yapmalıdırlar. Ancak olağan üstü durumlarda örneğin; deprem, sel, tabi afet gibi olaylar karşısında camilerden yardım toplanabilir. Bu insanların birlik beraberliği, kaynaşması, yardımlaşması açısından önemlidir ve camilerin kendisinden beklenen fonksiyonlarındandır.

Verimli bir din hizmetinde sorumluluk bilinci şarttır. Din görevlisi eleştiriye açık olmalı sık sık zeleştiride bulunmalıdır. "Ben hizmet kulvarının neresindeyim? Bugün, bu hafta, bu ay, bu yıl, camiye, cemaate, insanlara ne verdim?" sorularını kendisine sormalıdır. Böylece görevli kendisini değerlendirme ve eksiklerini giderme imkânı elde eder.

Bütün zm önerilerini din görevlilerinden beklemek elbette çok yanlış ve eksik olacaktır. Gerek başkanlık, gerek müftülükler, din görevlilerini motive edecek, onların kurumuna ve mesleğine bağlılığını arttıracak tedbirler almalıdırlar. Aktif görevliler imrenilecek düzeyde ödüllendirilmelidir. Bu pasif görevlilerinin de çalışma aşkını tetikleyecek ve personeli motive edecektir.

KAYNAKÇA

- AKPOLAT, Sabri, “İletişim Asrında Din Görevlileri”, *Dim Hizmetlerinde Yöntem ve Verimlilik*, Hayrullah Köken (ed.), Ankara: D.İ.B.Yay., 2006, ss. 127-147.
- ALTINTAŞ, Ramazan, “Cami Odaklı İrşad Hizmetlerinin Niteliği Nasıl Artırabilir?”, *I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, Ankara: D.İ.B. Yay., Kasım 2008.
- ALTUNTAŞ, Halil, “Sosyal Açılımlı Din Hizmeti”, *Diyanet Aylık Dergi*, 214, Ekim 2008, ss. 4-8.
- AYHAN, Halis, “*Din Eğitimi ve Öğretimi*”, 3. Baskı, İstanbul: M.Ü.İ.F.V.Yay., 1997.
- BAŞAR, Zeki, *Tarih Boyunca Değişik Hizmetleriyle Camiler*, Ankara: Atatürk Üni. Yay., 1977.
- BİLGİN, Beyza & SELÇUK, Mualla, *Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Gün Yayıncılık, 1997.
- BUHARİ, Muhammed b. İsmail, *Sahihi Buhari Muhtasarı Tecridi Sarih*, Cilt I, Abdullah Feyzi Kocaer (çev), Konya: Hüner Yay., 2004.
- BURUN, Hanif, “Cami ve Mescitlerimiz”, *Kuran’dan Öğütler I*, 2. Baskı, Ankara: D.İ.B. Yay., 2010. ss. 174-175.
- BUYRUKÇU, Ramazan, *Din Görevlisinin Mesleğini Temsil Gücü*, Ankara: T.D.V. Yay., 1995.
- ÇELEBİ, Ahmet, *İslam’da Eğitim ve Öğretim Tarihi*, Ali Yıldırım (çev.), İstanbul: Damla Yay., 1983.
- DAM, Hasan, *Yetişkinlerin Din Eğitimi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Samsun, 2002.
- DEMİR, Veysel, *Din Görevlilerinin Fonksiyonları ve Sosyo-Kültürel Tesirleri Üzerine Bir Araştırma “Bursa Örneği”*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 1991.
- GÜL, Hayrettin, “*Sosyokültürel Açından Din Görevlilerinin Toplumdaki İmajı (Kayseri/Kocasinan Örneği)*”, Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.
- GÜLEN, Fethullah, *İnsanlığın İftihar Tablosu Sonsuz Nur I*, İzmir: Nil Yayınları, 1994.
-, *Yaşatma İdeali*, İstanbul: Nil Yayınları, 2012.
- GÜNAY, Ünver, *Din Sosyolojisi Dersleri*, Kayseri: Erciyes Üni. Yay., 1996.

- HAMİDULLAH, Muhammed, *İslam Peygamberi*, C.2, Salih Tuğ (çev.), İstanbul: İrfan Yay., 1993.
-, *İslam Müesseselerine Giriş*, İ. Süreyya Sırma (çev.), İstanbul: Beyan Yay., 1981.
- KARA, İhsan, Din Eğitimi, Din Hizmetleri ve Tasavvuf, *Diyanet İlmi Dergi*, 42/2, 2006, ss.108-111.
- KARACA, Hasan, *Cami*, D.İ.B. Yay., Ankara: 2010.
- KARAMAN, Fikret, “Din Görevlileri ve Sosyal Hayat”, *Diyanet Aylık Dergi*”, 202, Ekim 2007, ss. 25-27.
- KARAHAN, Ahmet Hamdi, *Türk Toplumunda İmam İmajı (İstanbul Örneği)*, Marmara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008.
- KAYADİBİ, Fahri, *Yaygın Din Eğitiminde Cami ve Görevlileri*, Ankara: D.İ.B. Yay., 2000.
- KAZICI, Ziya, *Ana Hatları İle İslam Eğitim Tarihi*, İstanbul: M.Ü.İ.F.Yay., 1995.
- KAPUKAYA, Mehmet, “Cami Dışı Hizmetlerde Din Görevlileri”, *Diyanet Aylık Dergi*, 202, Ekim 2007, ss.17-19.
- KARAKÖSE, Şaban, “Çocukluk Dönemi Din Öğretimi”, *Etkili Din Öğretimi*, Şaban Karaköse (ed.), İstanbul: T.İ.D.E.F. Yay., 2010, ss. 21-71.
- KOMİSYON, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, İsmail Karagöz (ed.), 3. Baskı, Ankara: D.İ.B. Yay., 2007.
- KOMİSYON, *İlmihal II İslam ve Toplum*, Ankara: D.İ.B.Yay., 2006.
- KOMİSYON, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, T.D.V. Yay., Ankara, 2006.
- KOMİSYON, *Türkçe Sözlük*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, I.Cilt, Ankara,1988.
- KÖYLÜ, Mustafa, “*Alevi Köylerindeki Din Görevlilerinin Mesleki Problemleri (Amasya ve Çorum Örneği)*” Samsun, 1998.
-, *Din Görevlilerinin Mesleki Problemleri*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 1989.
- KUTLAY, H. İbrahim, “Din Öğretiminde Hz. Peygamber’in Örnekliği”, *Etkili Din Öğretimi*, Şaban Karaköse (ed.), İstanbul: T.İ.D.E.F. Yayınları, 2010, ss.335-342
- OKUMUŞ, Ejder, *Toplumsal Değişme ve Din*, İstanbul: İnsan Yayınları, 2003.

-, “Hz. Muhammed ve Toplumsal Değişim ”, *Diyanet Aylık Dergi*, 202, Ekim 2007, ss. 37-41.
- ONAY, Ahmet, “Cami Eksenli Din Hizmetleri”, *I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, Ankara: D.İ.B.Yay., Kasım 2008.
- ÖZCAN, Mevlüt, *Din Görevlisinin El Kitabı*, 14. Baskı, İstanbul: Sabır Yayınları, 2003.
- ÖZTÜRK, Hayrettin, *Kutlu Doğum Konferansları*, İstanbul: Kilim Matbaacılık., 2006.
- SEZEN, Yümni, *Sosyoloji Açısından Din*, İstanbul: M.Ü.İ.F. Yay., 1985.
-, *Dinin Sosyal Müesseseler Üzerindeki Tesirleri*, İstanbul: M.Ü.İ.F.Y., 1998.
- ŞAFAK, Ali, “Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Toplumsal Uzlaşmaya Katkısı”, *Diyanet Aylık Dergi*., 207, Mart 2008, ss. 4-7
- ŞULUL, Kasım, *Son Peygamber Hz. Muhammed(sav)’in Hayatı*, İstanbul: Siyer Yayınları, 2011.
- TAŞ, Kemalettin, *Türk Halkının Gözüyle Diyanet*, İstanbul: İz Yay., 2002.
- UYGUN, Hamdi, *Halktaki Din Adamı İmajı ve Din Görevlilerinden Beklentileri*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 1992.
- YILMAZ, Hüseyin, *Camilerin Eğitim Fonksiyonu*, İstanbul: Dem Yay., 2005.
- www.diyanet.gov.tr. Mevzuat, Yönergeler. (24.03.2012)
- www.diyanet.gov.tr. İstatistikler.(24.03.2012)

EKLER

EK-1

DİN GÖREVLİSİNİN TOPLUMSAL İMAJINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER (SAMSUN ÖRNEĞİ)

ANKET FORMU

Bu anket formu din görevlisinin toplumsal imajını etkileyen faktörler nelerdir? (Samsun Örneği), adlı yüksek lisans çalışmamın bir parçasıdır. Anketin içerisinde, din görevlilerinin toplumsal imajını etkileyen unsurlar nelerdir? Bunları tespit etmeye yönelik sorular bulunmaktadır. Anket sorularının cevaplandırılması hususunda göstereceğiniz dikkat ve samimiyet, araştırmanın amacına ulaşabilmesi için son derece önemlidir. Bu nedenle bütün soruları dikkatle okuyarak, seçeneklerden görüşünüzü en iyi yansıtan ifadenin önündeki parantezin içine (x) işareti koyunuz. Seçenekler arasında sizin görüşünüze uygun olan yoksa başka seçeneğine görüşünüzü yazabilirsiniz. Elde edilecek veriler sadece bilimsel amaçla kullanılacak ve değerlendirilecektir. Lütfen anket formuna isminizi yazmayınız. Anketin doldurulmasında göstereceğiniz ilgi ve yardımdan dolayı şimdiden teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Ömer OZAN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

ANKET

1- Cinsiyetiniz?

1)-() Erkek 2)-() Bayan

2- Yaşınız?

1-() 18-40 2-() 41-55 3-() 56 ve üzeri

3- Medeni durumunuz?

1-() Evli 2-() Bekâr 3-() Dul

4- Öğrenim durumunuz?

1-() Okuryazar değil 2-() Okuryazar 3-() İlkokul mezunu
4-() Ortaokul mezunu 5-() Lise veya dengi okul mezunu 6-() Yüksek okul veya Üniversite mezunu

5- Mesleğiniz?

1-() Memur 2-() İşçi 3-() Emekli 4-() Esnaf 5-() Çiftçi
6-() Serbest Meslek 7-() Başka ise yazınız...

6- Ekonomik olarak kendinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1-() Düşük 2-() Orta Halli 3-() Orta Üstü 4-() Yüksek

7- Halen oturmakta olduğunuz yerleşim yeri?

- 1-() İl 2-() İlçe 3-() Köy

8- Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1-() Çok dindar 2-() Dindar 3-() Az dindar 4-() Dindar değil

9- Namaz kılma durumunuz nedir?

- 1-() Beş vakit namazı kılarım.
2-() Cuma ve bayram namazlarını kılarım, ara sırada vakit namazlarını kılarım.
3-() Sadece cuma ve bayram namazlarını kılarım.
4-() Namaz kılmam.

10- Cuma namazı dışında vakit namazlarını camide cemaatle kılma durumunuz nedir?

- 1-() Genellikle cemaatle camide kılarım.
2-() Ara sıra camide kılarım.
3-() Camide cemaatle kılmam.
4-() Başka (lütfen yazınız)...

11- Sizce din görevlileri mesleki sorumluluklarını yeterince yerine getirebiliyorlar mı?

- 1-() Evet, yeterince yerine getirebiliyorlar.
2-() Kısmen yerine getirebiliyorlar.
3-() Yerine getiremiyorlar.
4-() Fikrim yok
5-() Başka(lütfen yazınız)...

12- Din görevlilerini mesleki yeterlilik açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1-() Mesleki bilgileri yeterlidir.
2-() Kısmen yeterlidir.
3-() Yeterli değildir.
4-() Fikrim yok.
5-() Başka(lütfen yazınız)...

13- Din görevlisi denilince aklınızda oluşan ilk imaj nasıldır? Niçin?

- 1-() Olumlu, çünkü...
2-() Olumsuz, çünkü...
3-() Kısmen olumlu, kısmen olumsuz, çünkü...

14- Din görevlilerini genel olarak kılık kıyafet açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1-() Büyük çoğunluğu görünüş ve kılık kıyafetine özen gösteriyor.
2-() Bazıları bu konuya özen gösterirken, bazıları göstermiyor.
3-() Büyük çoğunluğu görünüş ve kılık kıyafetine özen göstermiyor.
4-() Fikrim yok
5-() Başka(lütfen yazınız)...

15- Din görevlilerinin futbol, voleybol gibi sportif faaliyetlerle ilgilenmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1-() Bu tür faaliyetlerle ilgilenmeleri faydalıdır.
- 2-() Bu tür faaliyetlerle ilgilenmemelidirler.
- 3-() Fikrim yok
- 4-() Başka(lütfen yazınız)...

16- Lüks yaşayan, lüks araç kullanan din görevlilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1-() Olumlu buluyorum.
- 2-() Olumsuz buluyorum.
- 3-() Fikrim yok
- 4-() Başka(lütfen yazınız)...

17- Kot pantolon giymesini, sportif giyinmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1-() Olumlu buluyorum.
- 2-() Olumsuz buluyorum.
- 3-() Fikrim yok
- 4-() Başka(lütfen yazınız)...

18- Din görevlilerinin cami dışı din hizmetlerinden (cenaze, mevlit, hatim vs.) ücret almasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1-() Asli görevlerindendir kesinlikle almamalıdır.
- 2-() Yaptıkları işin karşılığıdır alabilirler.
- 3-() Fikrim yok
- 4-() Başka(lütfen yazınız)...

19- Din görevlilerinin görevini aksatmamak koşuluyla başka işlerle uğraşmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1-() Kesinlikle başka işlerle uğraşmamalıdır.
- 2-() Görevini aksatmadan başka işlerde çalışmasında sakınca görmüyorum.
- 3-() Fikrim yok
- 4-() Başka(lütfen yazınız)...

20- Dini gün ve gecelerde yapılan etkinlikleri nasıl buluyorsunuz?

- 1-() Oldukça yeterli ve faydalı buluyorum.
- 2-() Kısmen yeterli ve faydalı buluyorum.
- 3-() Hiç yeterli ve faydalı bulmuyorum.
- 4-() Fikrim yok
- 5-() Başka(lütfen yazınız)...

21- Din görevlilerini hitabet ve diksiyon açısından nasıl buluyorsunuz?

- 1-() Oldukça yeterli buluyorum.
- 2-() Kısmen yeterli buluyorum.
- 3-() Yeterli bulmuyorum.

22- Din görevlilerini ses ve makam açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1-() Din görevlilerinde ses ve makam çok önemlidir.
- 2-() Ses ve makam kısmen önemlidir.
- 3-() Önemli olan doğru okumasıdır, ses ve makam önemli değildir.
- 4-() Fikrim yok
- 5-() Başka(lütfen yazınız)...

23- Din görevlilerinin güncel meseleleri takip etmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1-() Genellikle takip ediyorlar.
- 2-() Kısmen takip ediyorlar.
- 3-() Takip etmiyorlar.
- 4-() Fikrim yok
- 5-() Başka(lütfen yazınız)...

24- Din görevlilerinin halkla ilişkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1-() Genelde iyi ilişki ve iletişim kurabiliyorlar.
- 2-() Genelde ilişki ve iletişimleri normaldir.
- 3-() Genelde ilişki ve iletişimleri zayıftır.
- 4-() Fikrim yok.
- 5-() Başka(lütfen yazınız)...

25- Din görevlilerinin banka kredisi kullanmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1-() Kesinlikle kullanmamalıdır.
- 2-() Ev, araba gibi zaruri ihtiyaçlar için kullanabilirler.
- 3-() Kullanmasında sakınca yoktur.
- 4-() Fikrim yok
- 5-() Başka(lütfen yazınız)...

26- Din görevlilerinin sigara içmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1-() Kesinlikle içmemelidirler.
- 2-() Kendi tercihidir, içip içmemesi önemli değildir.
- 3-() Fikrim yok
- 4-() Başka(lütfen yazınız)...

27- Genellikle Cuma günü namazdan sonra bir takım dini hizmetler için (Cami ve Kur 'an kursları gibi) cemaatten para toplanmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1-() Toplanmasını uygun bulmuyorum.
- 2-() Cemaati hayra teşvik ettiği için olumlu buluyorum.
- 3-() Ara sıra olmasın da sakınca görmüyorum.
- 4-() Fikrim yok
- 5-() Başka(lütfen yazınız)...

28- Basın ve yayın organlarında genellikle olumsuz olan din görevlisi imajı sizi nasıl etkiliyor?

- 1-() Benimde din görevlisine olumsuz bakmama sebep oluyor.
- 2-() Benimde düşüncelerimi kısmen olumsuz etkiliyor.
- 3-() Düşüncelerimi etkilemiyor.
- 4-() Fikrim yok.
- 5-() Başka(lütfen yazınız)...

**29- Sizce din görevlisinin imajını olumlu etkileyen en önemli faktörler nelerdir?
Lütfen yazınız?**

1-

2-

3-

**30- Sizce din görevlisinin imajını olumsuz etkileyen en önemli faktörler nelerdir?
Lütfen yazınız?**

1-

2-

3-

**31- Din görevlisinin imajını olumlu etkileyen bir olaya şahit oldunuz mu?
Oldunuzsa yazınız.**

**32- Din görevlisinin imajını olumsuz etkileyen bir olaya şahit oldunuz mu?
Oldunuzsa yazınız.**